

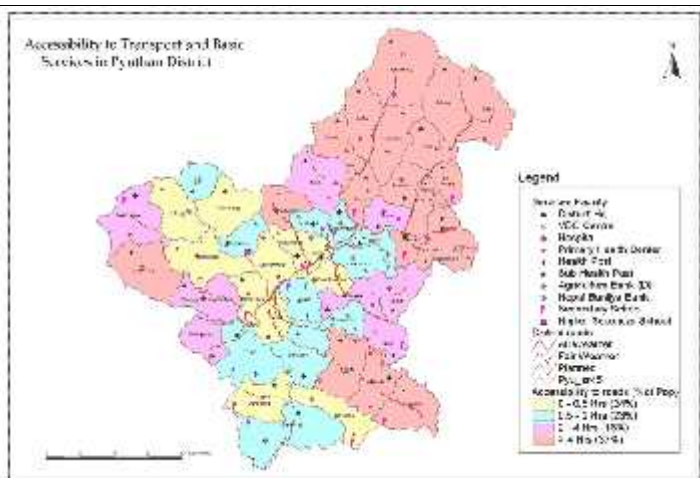
“उच्च मूल्यका बाली तथा पर्यटन प्रवर्धन: प्युठानी जनताको जीवनमा गुणात्मक परिवर्तन”

प्रथम आवधिक जिल्ला विकास योजना

(आ.व. २०६८/०६९ - २०७२/०७३)

अद्यावधिक दस्तावेज

जिल्ला विकास समिति
प्युठान

फाल्गुण, २०७१

“उच्च मूल्यका बाली तथा पर्यटन प्रवर्धन
प्युठानी जनताको जीवनमा गुणात्मक परिवर्तन”

आवधिक जिल्ला विकास योजना अद्यावधिक

(२०६८/६९ - २०७२/७३)

अद्यावधिक दस्तावेज

जिल्ला विकास समिति
प्युठान

प्राविधिक सहयोग

सपोर्ट फर डेभलेपमेण्ट इनिसियटिभ्स् कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.

डिल्लिबजार, काठमाण्डौ

टेलिफोन : ०१-४४२११५९

इमेल : sdic.nepal@gmail.com.np

वेभसाइट: www.sdicnepal.com.np

विषयसूची

शब्द संक्षेप	5
परिच्छेद १: परिचय.....	11
१.१ पृष्ठभूमि	11
१.२ उद्देश्य	11
१.३ आजिवियो अद्यावधिक विधि	11
१.४ अद्यावधिक दस्तावेज	11
परिच्छेद २: मद्यावधी समीक्षा	12
२.१ परिचय	12
२.२ समीक्षाको आवश्यकता तथा उद्देश्य	12
२.३ समीक्षा विधि	12
२.४ मद्यावधी समीक्षाका निश्कर्ष र सुझावहरु	13
२.४.१ निश्कर्षहरु	13
२.४.२ सुझावहरु	13
परिच्छेद ३: जिल्ला विकास अवधारणा	15
३.१ जिल्ला विकासको दीर्घकालीन सोच	15
३.२ जिल्ला विकासको निर्देशक सिद्धान्तहरु	15
३.३ समष्टीगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा मापनका सूचकहरु	16
३.३.१ जिल्ला विकासको लक्ष्य	16
३.३.२ जिल्ला विकासका उद्देश्यहरु	16
३.३.३ उद्देश्यका सूचकहरु	16
३.४ विषयगत विकास प्राथमिकता	17
३.५ जिल्ला विकासका प्रमुख रणनीतिहरु	17
३.६ प्रमुख जोखिम पक्षहरु	19
३.७ पूर्व शर्त	19
परिच्छेद ४: विषयगत योजना तथा कार्यक्रम	20
४.१ आर्थिक विकास	20
४.१.१ कार्यनीति	20
४.१.२ कार्यक्रम तथा बजेट	20
४.१.३ सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका	22
४.२ सामाजिक विकास	22
४.२.१ कार्यनीति	22
४.२.२ कार्यक्रम तथा बजेट	23
४.२.३ सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका	24
४.३ भौतिक विकास	25
४.३.१ कार्यनीति	25
४.३.२ कार्यक्रम तथा बजेट	26
४.३.३ सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका	26
४.४ वन तथा वातावरण	27
४.४.१ कार्यनीति	27
४.४.२ कार्यक्रम तथा बजेट	28
४.४.३ सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका	29
४.५ संस्थागत विकास तथा सुशासन	29
४.५.१ कार्यनीति	29
४.५.२ पुरक कार्यक्रम तथा बजेट	31
४.५.३ सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका	32

परिच्छेद ५: श्रोत अनुमान तथा लगानी	33
५.१ बजेटको श्रोत	33
५.२ श्रोत अनुमान तथा नपुग श्रोत.....	33
५.३ अपुग श्रोत परिचालन रणनीतिहरु	34
परिच्छेद ६: क्रयान्वयन न्यवस्था तथा अनुगमन मूल्या^० न ढाँचा.....	36
६.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति	36
६.२ अनुगमन मूल्याङ्कन संरचना	36
६.२.१ सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति.....	36
६.२.२ सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन उपसमिति	36
६.२.३ असल शासन अनुगमन समिति	36
६.२.४ संयुक्त अनुगमन समिति	36
६.२.५ विषयगत समिति	37
६.२.६ सम्बन्धित निकाय तथा परियोजना	37
६.३ अनुगमन प्रक्रिया.....	37
६.३.१ पटके तथा नियमित अनुगमन	37
६.३.२ नागरिक अनुगमन	37
६.३.३ नतिजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा	37
६.३.४ मध्यावधि मूल्याङ्कन.....	37
६.३.५ अन्तिम मूल्याङ्कन.....	38
६.३.६ नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली.....	38
६.४ नतिजामूलक अनुगमन खाका	39
६.४.१ आर्थिक विकास क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजामूलक अनुगमन खाका	39
६.४.२ सामाजिक विकास क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजामूलक अनुगमन खाका.....	41
६.४.३ भौतिक क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजामूलक अनुगमन खाका	44
६.४.४ वन तथा वातावरण क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजामूलक अनुगमन खाका	45
६.४.५ संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजामूलक अनुगमन खाका.....	46
अनुसूची १ : लक्षित समूह परामर्श कार्यक्रम प्रतिवदेन.....	49
अनुसूची २ : आजिवियो अद्यावधिक कार्यको ऋलकहरु.....	60

तालिका सूची

तालिका नं. १ : सूचकअनुसार आधाररेखा, मद्यावधी स्थिति र लक्ष्य	17
तालिका नं. २: विषयगत प्राथमिकता तालिका	17
तालिका नं. ३ : पुरक कार्यान्वयन योजना	21
तालिका नं. ४ : जिम्मेवारी तालिका	22
तालिका नं. ५: पुरक कार्यान्वयन तालिका	23
तालिका नं. ६: जिम्मेवारी तालिका	25
तालिका नं. ७: पुरक कार्यान्वयन तालिका	26
तालिका नं. ८: जिम्मेवारी तालिका	26
तालिका नं. ९: पुरक कार्यान्वयन तालिका	28
तालिका नं. १०: जिम्मेवारी तालिका	29
तालिका नं. ११: पुरक कार्यान्वयन योजना	31
तालिका नं. १२ : जिम्मेवारी तालिका	32
तालिका नं. १३: विषयगत क्षेत्र अनुसार अनुमानित श्रोत विनियोजन अपुग श्रोतको अवस्था	33
तालिका नं. १४: आर्थिक विकास क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजा अनुगमन खाका	39
तालिका नं. १५: सामाजिक विकास क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजा अनुगमन खाका	41
तालिका नं. १६: भौतिक विकास क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजा अनुगमन खाका	44
तालिका नं. १७: वन तथा वातावरण क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजा अनुगमन खाका	45
तालिका नं. १८: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजा अनुगमन खाका	46

आवधिक जिल्ला विकास योजना संक्षिप्त विवरण

दीर्घकालिन सोच	“उच्चमूल्यकावाली तथा पर्यटन प्रवर्द्धन: प्युठानी जनताको जीवनमा गुणात्मक परिवर्तन”
निर्देशक सिद्धान्तहरू	<ul style="list-style-type: none"> ● सुशासन एवं विकेन्द्रीकरण ● लैंगिक समानता/समावेशीकरण ● साभेदारी तथा सहकार्य ● संस्थागत विकास ● सन्तुलित विकास ● सामाजिक परिचालन ● दिगो विकासको लागि श्रोत परिचालन ● गरिवी निवारण तथा रोजगारी ● वजारमुखी अर्थतन्त्रको विकास
समष्टिगत लक्ष्य	पर्यटन तथा उच्चमूल्यकावालीको विकासबाट प्युठानी जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याइनेछ
समष्टिगत उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> ● पर्यटन तथा उच्चमूल्यकावालीको विकासका संभावनाहरूको अत्यधिक मात्रामा खोजी गरिनेछ । ● आधुनिक तरिका तथा प्रविधिको प्रयोगबाट नगदेवालीको विकास गरी जनताको आयआर्जनमा वृद्धि गरिनेछ । ● पर्यटन प्रवर्द्धनको विकास गर्दै पर्यटनलाई उद्योगको रूपमा विकास गरिनेछ । ● समावेशी र सन्तुलित विकासको माध्यमद्वारा विभेदमुक्त समाज निर्माण गरिनेछ । ● सामाजिक क्षेत्रबाट वञ्चित समुदायलाई विकासको मूलप्रवाहमा समावेश गर्दै विकासका पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।
जिल्ला विकासका प्राथमिकताहरू	<p>आर्थिक विकास</p> <ul style="list-style-type: none"> ● कृषि,पशु सेवा र सहकारी ● पर्यटन, उद्योग तथा वाणिज्य ● सिंचाई विकास र विस्तार ● खानी तथा भूगर्भ <p>सामाजिक विकास</p> <ul style="list-style-type: none"> ● शिक्षा तथामानव संशाधन विकास ● खानेपानी तथा सरसफाई ● स्वास्थ्य तथा जनसंख्या ● लक्षित वर्ग तथा समावेशी विकास ● युवा, खेलकुद तथा सस्कृति <p>भौतिकविकास</p> <ul style="list-style-type: none"> ● सडक तथा यातायात ● उर्जा तथा जलश्रोत ● शहरी विकास तथा आवास ● सूचना <p>वन तथा वातावरण</p> <ul style="list-style-type: none"> ● वन तथा वातावरण व्यवस्थापन

	<ul style="list-style-type: none"> ● जल उत्पन्न प्रकोप तथा नदी नियन्त्रण ● दैवि प्रकोप व्यवस्थापन <p>संस्थागत विकास तथा सुशासन</p> <ul style="list-style-type: none"> ● संस्थागत क्षमता विकास ● स्थानीय सुशासन 		
<p>श्रोत अनुमान (पुरक कार्यक्रम)</p>	<p>विषयगत क्षेत्र</p>	<p>अनमानित श्रोत (रु हजारमा)</p>	<p>प्रतिशत</p>
	<p>आर्थिक विकास</p>	<p>७९४४०</p>	<p>१९.९</p>
	<p>सामाजिकविकास</p>	<p>५७४००</p>	<p>१४.४</p>
	<p>भौतिकविकास</p>	<p>१५९३६०</p>	<p>३७.९</p>
	<p>वन तथा जैविकविविधता</p>	<p>२५७५०</p>	<p>६.५</p>
	<p>संस्थागतविकास</p>	<p>८५९५०</p>	<p>२१.३</p>
	<p>कूल जम्मा</p>	<p>३९९९००</p>	<p>१००.०</p>

प्रतिबद्धता

जिल्ला विकास समिति प्युठानको समग्र नेतृत्व र विषयगत निकायहरुको विषयगत नेतृत्वमा राजनीतिक दल तथा जिल्लाका सबै सरकोकारवाला निकायहरु तथा पक्षको सहभागितामा तयार गरिएको यस अद्यावधिक आवधिक जिल्ला विकास योजना(आजिवियो)कार्यान्वयनमा हामी हाम्रो दल, कार्यालय, संस्था, तथा व्यक्तिगततर्फबाट समेत प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौं । यस योजनामा उल्लेख गरिएका लक्ष्य, उद्देश्य, नतिजा तथा सूचकहरु प्राप्त गर्नु हामी सबैको साभ्मा जिम्मेवारी हो ।स्थानीय विकासको नेतृत्व गरिरहेको जिल्ला विकास समितिको नेतृत्वमा सबै सरकारी निकाय, गैसस, सहयोगी निकाय र विकास साभ्केदारबाट थप स्रोत साधन प्राप्त गर्नेछौं र आ-आफ्नो क्षेत्रबाट योजना बमोजिम स्रोत विनियोजन, लगानी र स्थानीय स्रोत साधन परिचालन गर्न सक्षम हुनेछौं भन्ने अपेक्षाका साथ यो आजिवियो स्वीकृत गरी यसको सफल कार्यान्वयनको लागि हामी पुनः हाम्रो प्रतिबद्धता जाहेर गर्दछौं ।

क्र.सं.	नामथर	पद	ठेगाना	कार्यालय/निकाय/संस्था	दस्तखत
१.	श्री शिवप्रसाद रेग्मी	स्थानीय विकास अधिकारी	प्युठान	जिविस	
२.	श्री	जिल्ला सभापति	प्युठान	नेपाली काँग्रेस	
३.	श्री	जिल्ला अध्यक्ष	प्युठान	नेकपा एमाले	
४.	श्री	इन्चार्ज	प्युठान	एनेकपा माओवादी	
५.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	राष्ट्रिय जनमोर्चा	
६.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	राप्रपा नेपाल	
७.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	नेकपा-माओवादी	
८.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	नेकपा माले	
९.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	संघीय समाजवादी पार्टी	
१०.	श्री	उपाध्यक्ष	प्युठान	जिल्ला महिला समन्वय समिति	
११.	श्री	उपाध्यक्ष	प्युठान	आदिवासी जनजाती जिल्ला समन्वय समिति	
१२.	श्री	उपाध्यक्ष	प्युठान	जिल्ला दलित समन्वय समिति	
१३.	श्री	उपाध्यक्ष	प्युठान	जिल्ला अपाङ्ग समन्वय समिति	
१४.	श्री	प्रमुख	प्युठान	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	
१५.	श्री	प्रमुख	प्युठान	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	
१६.	श्री	प्रमुख	प्युठान	जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	
१७.	श्री	प्रमुख	प्युठान	जिल्ला वन कार्यालय	
१८.	श्री	प्रमुख कोष नियन्त्रक	प्युठान	कोष तथा लेखा नियन्त्रण कार्यालय	
१९.	श्री	प्रमुख	प्युठान	जिल्ला पशु सेवा कार्यालय	
२०.	श्री	प्रमुख	प्युठान	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय	
२१.	श्री	प्रमुख	प्युठान	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	
२२.	श्री	प्रमुख	प्युठान	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	
२३.	श्री	प्रमुख	प्युठान	जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय	
२४.	श्री	प्रमुख	प्युठान	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	
२५.	श्री	प्रमुख	प्युठान	सडक डिभिजन कार्यालय	
२६.	डा.	प्रमुख	प्युठान	जिल्ला आयुर्वेद केन्द्र	

क्र.सं.	नामथर	पद	ठेगाना	कार्यालय/निकाय/संस्था	दस्तखत
२७.	श्री	कार्यकारी अधिकृत	प्युठान	प्युठान नगरपालिका	
२८.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	नगर विकास समिति	
२९.	श्री	संयोजक	प्युठान	स्थानीय शान्ति समिति	
३०.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	गाविस हकहित संरक्षण केन्द्र	
३१.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	उद्योग वाणिज्य संघ	
३२.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	गैसस महासंघ, जिल्ला शाखा	
३३.	श्री	सभापति	प्युठान	नेपाल पत्रकार महासंघ	
३४.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ	
३५.	श्री	अध्यक्ष	प्युठान	नेपाल घरेलु तथा साना उद्योग महासंघ	

शब्द संक्षेप

आजिवियो	:	आवधिक जिल्ला विकास योजना
आ.व.	:	आर्थिक वर्ष
उवासं	:	उद्योग वाणिज्य संघ
गाविस	:	गाउँ विकास समिति
गैसस	:	गैर सरकारी संस्था
घसाउका	:	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय
डिसका	:	डिभिजन सहकारी कार्यालय
जिउविस	:	जिल्ला उद्यम विकास समिति
जिउवाशा	:	जिल्ला उर्जा तथा वातावरण शाखा
जिकृविका	:	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय
जिकृकिस	:	जिल्ला कृषि विकास समिति
जिखेविस	:	जिल्ला खेलकुद विकास समिति
जिखापाससस	:	जिल्ला खानेपानी तथा सरसफाई समन्वय समिति
जिविस	:	जिल्ला विकास समिति
जिपसेका	:	जिल्ला पशु सेवा कार्यालय
जिप्राका	:	जिल्ला प्राविधिक कार्यालय
जिदैप्रउस	:	जिल्ला दैवीप्रकोप उद्धार समिति
जिभूसंका	:	जिल्ला भूसंरक्षण कार्यालय
जिवका	:	जिल्ला वन कार्यालय
जिशिका	:	जिल्ला शिक्षा कार्यालय
जिशिस	:	जिल्ला शिक्षा समिति
जिजस्वाका	:	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय
जिसापस	:	जिल्ला सामाजिक परिचालन समिति
मेडेप	:	लघु उद्यम विकास कार्यक्रम
मेड्पा	:	गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम
नविस	:	नगर विकास समिति
नपा	:	नगरपालिका
नेविप्रा	:	नेपाल विद्युत प्राधिकरण
मबाका	:	महिला तथा बालबालिका कार्यालय
वसवका	:	वहुसरोकारवाला वन कार्यक्रम
वैउप्रके	:	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्धन केन्द्र
सडिका	:	सडक डिभिजन कार्यालय
सावउस	:	सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति
शविभनिडिका	:	शहरी विकास तथा भवन निर्माण डिभिजन कार्यालय
संअस	:	संयुक्त अनुगमन समिति
सिंविडिका	:	सिंचाई विकास डिभिजन कार्यालय
DWASHCC	:	District Water and Sanotion Health Coordination Committee
UNFPA	:	United Nations Population Fund

परिच्छेदः परिचय

१.१ पृष्ठभूमी

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन तथा नियमावलीको व्यवस्था बमोजिम जिल्ला विकास समितिको नेतृत्वमा आ.व. २०६८/६९ देखी २०७२/७३ सम्मका लागि प्युठान जिल्लाको प्रथम आवधिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ । आजिवियो सेवा प्रदायक, सेवाग्राही, सहयोगी निकाय तथा पर्यवेक्षण गर्ने निकाय समेत जिल्ला विकासका सरोकारवालाको सहभागितामा जिल्ला विकासका प्रयासहरूलाई एकीकृत तथा समन्वयात्मक रूपमा संचालन गर्न मार्गदर्शन प्रदान गरेको छ । प्युठान जिल्लाको प्रथम आजिवियो आर्थिक वर्ष २०६८/६९ बाट शुरु भई आ.व २०७२/७३ मा समाप्त हुँदैछ । यसै बीच नेपाल सरकारले समसामयिक सवाललाई सम्बोधन गर्न जिल्ला विकासका प्रयासहरूको गन्तव्य तयार गर्न आजिवियो तर्जुमा गरी सो बमोजिम बार्षिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमा गर्न पुन जोड दिइएको छ र सो बमोजिम योजना तर्जुमाका लागि कार्यविवरण र कार्ययोजना समेत जारी गरेको छ । यसै बीच प्युठान जिल्लाको प्रथम आजिवियोको ऐन नियमको व्यवस्था र योजनामा प्रस्तुत कार्यक्रम अनुसार तेश्रो वर्ष अथवा आ.व. २०७०/७१ मा योजनाको मद्यावधी समीक्षा समेत सम्पन्न भईसकेको छ । आजिवियोको मद्यावधी मूल्याङ्कन अनुसार आजिवियो तर्जुमा पश्चात नेपाल सरकारबाट निर्धारण गरिएको विकासका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू जस्तै: प्रकोप व्यवस्थापन, वातावरणमैत्री स्थानीय शासन, बालमैत्री स्थानीय शासन, समावेशी विकास आदी महत्वपूर्ण विषयहरू आजिवियोको बाँकी दुईवर्षको अवधिमा समावेश गर्न शिफारिश गरको छ । हालै नेपाल सरकारले आजिवियो तर्जुमा गर्न कार्यविवरण तथा चालू आजिवियोको अद्यावधिक गर्न मार्गदर्शन गरेको छ । सोही व्यवस्था अनुसार प्युठान जिल्लाको प्रथम आजिवियो परिमार्जन तथा अद्यावधिक प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.२ उद्देश्य

नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रम र प्युठान जिल्लाको प्रथम आवधिक जिल्ला विकास योजनाको मद्यावधी मूल्याङ्कनको शिफारिशअनुसार आजिवियो अद्यावधिक गर्ने यस कार्यको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । यसको विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन्:

- आजिवियो अद्यावधिक कार्यको विधि र समावेश गर्नु पर्ने नयाँ विषयवस्तुहरू समावेश गर्ने
- आजिवियोको मद्यावधी समीक्षाका सुझाव र सिफारिसबारे समीक्षा गरी योजना अद्यावधिक गर्ने
- आजिवियोमा थप गर्नुपर्ने कार्यक्रम, बजेट तथा कार्यनीति तय गर्ने

१.३ आजिवियो अद्यावधिक विधि

आजिवियो दस्तावेज, मद्यावधी मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, नेपाल सरकारले आजिवियो तर्जुमा तथा अद्यावधिक कार्यका लागि जारी गरेको कार्यविवरण तथा मार्गदर्शन र विकासका प्राथमिकता र समसामयिक विषयहरूको बारे अध्ययन गरियो । यसैगरी कार्यविवरण अनुसार क्षेत्रगत तथा लक्षित वर्ग परामर्श गरियो । यसको विवरण यस प्रतिवेदनको अनुसूची-१ मा प्रस्तुत गरिएको छ । यसैगरी विषयगत रूपमा सहभागितामूलक विषयगत कार्यशाला आयोजना गरी योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त गर्न प्राथमिकता दिनु पर्ने कार्यक्रम, आवश्यक बजेट र कार्यक्रम संचालन रणनीति (कार्यनीति) तय गरी जिल्ला विकासका सरोकारवालाको वृहत कार्यशाला गोष्ठीमा प्रस्तुत गरियो । यस प्रकार तर्जुमा गरिएका कार्यक्रम तथा संचालन रणनीतिलाई राष्ट्रस्तरमा प्रमाणीकरण कार्यशाला समेत गरी सुझाव प्राप्त गरियो । यस प्रकार तयार कार्यक्रम र कार्यनीतिलाई योजनामा समावेश गरी आवधिक योजना अद्यावधिक गरिएको छ ।

१.४ अद्यावधिक दस्तावेज

आवधिक जिल्ला विकास योजना अद्यावधिक प्रक्रियाबाट जिल्ला विकास अवधारणा, पुरक विषयगत योजना (कार्यनीति, कार्यक्रम, बजेट, सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका, बजेटका श्रोत, श्रोत परिचालन रणनीति तथा अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रक्रिया समावेश गरिएको छ । उपलब्ध दस्तावेजहरूको पुनरावलोकन, परामर्श कार्यक्रम, सहभागितामूलक छलफलबाट अद्यावधिक योजना विवरणलाई आजिवियोको पुरक दस्तावेजको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

परिच्छेद २: मद्यावधी समीक्षा

२.१ परिचय

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ को दफा १९५ मा प्रत्येक जिल्लाले आफ्नो जिल्लाको योजनावद्ध विकासको लागि आवधिक र वार्षिक विकास योजना तर्जुमा गर्नु पर्ने व्यवस्था गरे बमोजिम प्यूठान जिल्ला विकास समितिले सबै विषयगत क्षेत्रहरु समेटी आवधिक जिल्ला विकास योजना (आ.व २०६८/६९-२०७२/७३) तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको थियो । उक्त योजनाको दुई वर्ष पूरा भैसकेको र आजिवियोको दस्तावेजमा नै दुई वर्ष पछि मद्यावधी समीक्षा गर्ने प्रावधान बमोजिम आजिवियो समीक्षा गरी योजनाको कार्यान्वयन मद्यावधी अवधिसम्मको प्रगति तथा उपलब्धीहरुको समीक्षा गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । मद्यावधी समीक्षाको निष्कर्ष तथा सुभावअनुसार आजिवियो तर्जुमापश्चात् नेपाल सरकारबाट निर्धारण गरिएको विकासका प्राथमिकताका क्षेत्रहरु जस्तै: प्रकोप व्यवस्थापन, वातावरणमैत्री स्थानीय शासन, बालमैत्री स्थानीय शासन, समावेशी विकास आदी जस्ता विकासका महत्वपूर्ण विषय तथा सवालहरु आजिवियोको बाँकी दुईवर्षको अवधिमा समावेश गरी आजिवियोको अद्यावधिक गरिएको छ ।

२.२ समीक्षाको आवश्यकता तथा उद्देश्य

आजिवियो तर्जुमा गर्दा निर्धारण गरिएका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु तोकिए अनुसार कार्यान्वयन भए नभएको समीक्षा गर्ने, जिल्लाको परिवर्तित सन्दर्भ, जनताका माग र नेपाल सरकारको निर्देशनका आधारमा समावेश गर्नु पर्ने थप कार्यक्रमहरु समावेश गरी परिमार्जन गर्न आजिवियो कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था अनुसार योजनाको दोश्रोपछि समीक्षा गर्ने व्यवस्था बमोजिम योजनाको मद्यावधी समीक्षा गरिएको थियो । योजना अवधिमा आजिवियोको कार्यान्वयन र प्रगतिको समीक्षा एवं मूल्याङ्कन गरी सो योजनाको बाँकी अवधिमा सम्पन्न गर्नुपर्ने योजना र नेपाल सरकारबाट निर्देशित कार्यक्रमहरु थप गरी बाँकी अवधिका लागि परिमार्जित योजना तयार गर्नु यो समीक्षाको मुलभूत उद्देश्य रहेको थियो । समीक्षाका विशिष्ट उद्देश्यहरु देहायअनुसार रहेका थिए ।

- आजिवियोको लक्ष्य र समष्टिगत उद्देश्यहरु बमोजिमका सूचकहरुमा भएको उपलब्धिहरुको समीक्षा गर्ने ।
- आजिवियो तयार गर्दा जिल्लामा विद्यमान विकास सम्बन्धी समस्या र सवालहरुमा भएको सम्बोधन र समाधानको प्रयास बारे समीक्षा गर्ने ।
- आजिवियो तयार गर्दा जिल्लामा रहेको विकासका अवसर र संभावनाहरुको उपयोगको अवस्था समीक्षा गर्ने ।
- आजिवियो बनाउंदा तय गरेको मार्गदर्शक सिद्धान्तहरुको कार्यान्वयनको समीक्षा गर्ने ।
- आजिवियोको विषयगत उद्देश्य र नतिजा बमोजिमका सूचकहरुमा भएको प्रगति समीक्षा गर्ने ।
- जिल्ला विकासका लागि लिइएका प्रमुख रणनीतिहरुको समीक्षा गर्ने ।
- आजिवियोको बाँकी अवधिका लागि थप गर्नु पर्ने र परिमार्जन गर्नुपर्ने कार्यक्रमको समीक्षा गरी सिफारिस गर्ने ।

२.३ समीक्षा विधि

नेपाल सरकारबाट जारी भएका ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यवधि, राष्ट्रिय योजना दस्तावेजहरुका साथै स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ र नियमावली २०५६ (संसोधन सहित) को अध्ययन गरिएको थियो । जिल्लाको आवधिक जिल्ला विकास योजना(आ.व २०६८/६९-२०७२/७३) को प्रथम दुई वर्षको प्रगति स्थितिको अध्ययन गरिएको थियो । मुख्य दस्तावेजको अध्ययन पछि उल्लेखित उद्देश्यहरु प्राप्त भए नभएको समीक्षा गर्न आवश्यक पर्ने सूचना एवं तथ्यांकहरु संकलनका लागि सूचना संकलन फारामहरु तयार गरी जिविस, विषयगत कार्यालयहरु तथा सम्बन्धित संघसंस्थाहरुलाई वितरण गरिएको थियो । वितरित फारमहरुको आधारमा प्राप्त सूचनाहरु सम्बन्धित कार्यालयबाटै जिल्ला विकास समितिको कार्यालयमा आयोजित तीन दिने कार्यशालामा प्रस्तुत गरिएको थियो ।

समीक्षाको क्रममा पूर्वजनप्रतिनिधि तथा जिविसमा कार्यरत कर्मचारीहरूसँग प्रत्येक वा अप्रत्येक छलफल तथा अन्तरक्रियाहरू गरी आवधिक योजनाको कार्यान्वयन र प्रगतिस्थितिको बारेमा जानकारी लिईएको थियो । यसरी उपलब्ध सूचनाहरूको आधारमा विश्लेषणसहित आजिवियोको समीक्षा प्रतिवेदनको मस्यौदा तयार गरी जिविसमा पेश गरिएको र प्राप्त सुभावहरूसहित प्रतिवेदनलाई अन्तिम रूप दिईएको थियो ।

२.४मञ्चावधी समीक्षाका निश्कर्ष र सुभावहरू

आवधिक जिल्ला विकास योजनाको २ वर्षसम्मको उपलब्धी र सिकाईसंबन्धी निष्कर्ष तथा सुभाव देहायअनुसार रहेकाछन्।

२.४.१ निश्कर्षहरू

- आजिवियो तर्जुमा गर्दा सहभागितात्मक विधि प्रयोग गरेको र सके सम्म सबै विषय क्षेत्रहरूको योजनालाई समेट्ने कोशिस भएको पाइयो ।
- आजिवियो दस्तावेज तयार गर्दा राष्ट्रिय योजना आयोगको आजिवियो तर्जुमा निर्देशिकालाई पूर्ण रूपमा पालना गरेको पाइयो ।
- लगफ्रेममा कतिपय सूचकहरूको पुष्ट्याइका आधारहरू नखुलाइएको हुँदा सूचकमा भएको प्रगतिबारे जानकारी हासिल गर्न गाह्रो भएको पाइयो ।
- सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरूले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तयार गर्दा आजिवियोलाई पछ्याउन नसकेको देखियो । कार्यक्रमहरू तथ्यांकमा आधारित भएर छनौट गर्नु भन्दा अन्य आधारहरूलाई बढी प्राथमिकता दिएको पाइयो ।
- केही विषयगत कार्यालयका कार्यक्रमहरू आजिवियोसँग धेरै मेल खाएको देखिन्छ । यद्यपि विषयगत कार्यालयहरूको कार्यक्रम केन्द्रबाट नै निर्देशित हुने गरेको देखियो ।
- जिल्लाका विकास सरोकारवालाहरू बीच समन्वय र सहकार्यको अवस्था प्रभावकारी रूपमा अगाडी बढेको पाइयो जसबाट विकासमा सहकार्य र साभेदारिताको भावना विकास हुँदै गएको पाइयो ।
- जिल्ला विकास समितिको संस्थागत क्षमतामा सुधार भएको छ । यद्यपि जिल्ला विकासको कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि जिल्ला विकासकार्यमा संलग्न सरोकारवालाहरूको आवश्यकतामा आधारित क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू संचालन गर्नु पर्ने देखियो ।
- सडक तथा यातायातको क्षेत्रमा जिल्लाले धेरै ठूलो फड्को मारेको पाइयो । सडकहरूको स्तरोन्नतीमा ध्यान दिनु पर्ने देखियो ।
- आजिवियो तयार गर्दा जिल्लामा भएको विकासका समस्या वा सवालहरूमा ध्यान पुऱ्याईएको भएतापनि आँशिक रूपमा मात्रै उपलब्धी हासिल भएको पाइयो ।

२.४.२ सुभावहरू

- आजिवियोको दस्तावेजमा उल्लेखित लक्ष्य, उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न बाँकी अवधिका लागि आवश्यक पर्ने नयां तथा क्षेत्रगत समस्या समाधानमा सहयोग पुऱ्याउने कार्यक्रमहरूको पहिचान गर्नु पर्ने ।
- स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनमा व्यवस्था भएबमोजिम वार्षिक जिल्ला विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपूर्व जिल्लाको पार्श्वचित्र अद्यावधिक भएको हुनु पर्ने ।
- आजिवियाको बाँकी अवधिका लागि कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा विषयगत कार्यालयहरूले आजिवियोको लक्ष्य तथा उद्देश्यमा बाधा नपर्ने गरी सम्बन्धित मन्त्रालयबाट प्राप्त निर्देशन तथा जिल्लाको मागमा आधारित भई कार्यक्रमहरू निर्धारण गर्नु पर्ने ।
- स्थानीय निकायहरू, विषयगत कार्यालय, गैर सरकारी संघसंस्था तथा निजीक्षेत्रहरू बीच विकास निर्माणको काममा अभि साभेदारी र सहकार्य बढाउनु पर्ने ।
- सबै गाउँ विकास समितिहरूको पार्श्वचित्र अद्यावधिक गरी आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नु पर्ने ।
- जिल्लामा एकीकृत सूचना प्रणालीको विकास गर्नु पर्ने र जिविसको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रमा जिल्लाका सबै सूचनाहरू अद्यावधिक रूपमा रहने व्यवस्था गर्नु पर्ने ।

- आजिवियोको बाँकी अवधिका लागि जिल्लामा सुशासनको प्रत्याभूति हुन सक्ने वातावरण बनाउन आवश्यक कार्यक्रमहरु समावेश गर्नु पर्ने ।
- कुनै पनि कार्यक्रमको दीगोपना र ती कार्यक्रमहरुको दीर्घकालिन रुपमा सकारात्मक प्रभाव हुन सक्ने तर्फ ध्यान दिनुको साथै निजी सार्वजनिक साभेदारीको अवधारणा अनुसार लगानी बढाउने खालका कार्यक्रमहरु आजिवियोमा समावेश गर्नु पर्ने ।
- आजिवियोको कार्यान्वयन र अनुगमन प्रभावकारी बनाउन आजिवियो तर्जुमाको समयमा गठित निर्देशक समितिको भूमिकालाई क्रियाशिल बनाई राख्नु पर्ने ।

परिच्छेद ३: जिल्ला विकास अवधारणा

३.१ जिल्ला विकासको दीर्घकालीन सोच

प्यूठान जिल्लामा उपलब्ध विकासका अवसरहरू, तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरू, भौगोलिक एवं प्राकृतिक विशिष्टता, बजारसंगको सम्बन्धसमेतको आधारमा आगामी वर्षहरूमा जिल्लाबासीको जीवनमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने परिकल्पना गरी सर्वदलीय एवं सर्वपक्षीय सहमति एवं प्रतिबद्धतासहित दीर्घकालीन सोच निर्धारण गरिएको छ ।

“उच्चमूल्यकावाली तथा पर्यटन प्रवर्द्धन: प्यूठानी जनताको जीवनमा गुणात्मक परिवर्तन”

३.२ जिल्ला विकासको निर्देशक सिद्धान्तहरू

सुशासन एवं विकेन्द्रीकरण

- ◆ तथ्यगत सूचनामा आधारित सहभागितात्मक, समावेशी तथा एकीकृत योजना तर्जुमा गरी बस्तुगत सूचकमा आधारित अनुगमन प्रणाली अवलम्बन गर्ने,
- ◆ तलबाट माथि अर्थात् गाउँस्तरका जनसमुदायको व्यापक सहभागिताबाट गरिने माग तथा प्राथमिकताका आधारमा योजना तर्जुमा तथा बजेट विनियोजन गर्ने,
- ◆ विकास र प्रशासनका सबै क्षेत्रहरूमा जनताप्रति जवाफदेहिता बहन गर्ने अभिप्रायले जनस्तरसम्म सूचना प्रवाहको पारदर्शी प्रणाली अपनाउने,
- ◆ जिविसले नीति निर्माण, सहजीकरण र अनुगमन गर्दै उपभोक्ता समूह, संघ संस्था र विषयगत निकायको संलग्नतामा एकीकृतरूपमा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने,
- ◆ विकासका हरेक क्रियाकलापहरूमा पारदर्शिता, जवाफदेहिता र समावेशीकरणलाई सुनिश्चित गर्ने ।

लैंगिक समानता/समावेशीकरण

- ◆ समाजमा पछाडि परेका र पारिएका वर्ग (महिला, दलित, आदिवासी, जनजाति) को क्षमता विकास गर्दै विकासका हरेक क्रियाकलापमा उनीहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

साभ्केदारी तथा सहकार्य

- ◆ नागरिक समाज, निजीक्षेत्र तथा सरकारी क्षेत्रको संलग्नता र समन्वयमा विकासका क्रियाकलाप संचालन गर्दै अधिक स्रोत साधनको परिचालन गर्ने ।

संस्थागत विकास

- ◆ सामुदायिक संस्था/समूह गठनको दोहोरोपना हटाई, उनीहरूको सबलीकरण गर्दै सहकारी उन्मुख संस्थागत संरचना बनाउने,
- ◆ उपभोक्ता समितिहरूलाई क्रियाशील बनाई योजना निर्माणमा मात्र नभै योजनाको मर्मत सम्भार एवं व्यवस्थापनमा समेत जिम्मेवार बनाउने,
- ◆ जिल्लामा कार्यरत गैरसरकारी संस्थाहरूलाई स्थानीय निकायप्रति बढी उत्तरदायी एवं जिम्मेवार बनाउदै लैजाने,
- ◆ मानव संसाधन विकासको लागि संस्थागत प्रक्रिया अगाडि बढाउने ।

सन्तुलित विकास

- ◆ विकास कार्यक्रम संचालन गर्दा दुबै निर्वाचन क्षेत्रमा सन्तुलित विकास गर्ने,

- ◆ भौगोलिक रूपमा पछाडि परेका इलाका, गाविस, वस्ती र समुदायको पहिचान गरी सन्तुलित विकासका लागि ती स्थानहरूलाई प्राथमिकता दिने,
- ◆ विकास कार्यक्रमको योजना तर्जुमा तह देखि कार्यान्वयन तहसम्म विषयगत सन्तुलन कायम गराउने ।

सामाजिक परिचालन

- ◆ समूह गठन र परिचालन गर्ने संस्थाहरूलाई एकीकृत सामाजिक परिचालनको पद्धतिमा आबद्ध गर्दै सामाजिक परिचालनलाई विकासको मुख्य आधार बनाउने,
- ◆ विकासमा सरोकार सबैलाई सामाजिक परिचालन नीति र प्रक्रियासँग परिचीत गराई विकास प्रक्रियामा सामाजिक परिचालनलाई मुख्य आधारको रूपमा लिने ।

दिगो विकासको लागि श्रोत परिचालन

- ◆ जिल्लाको स्थानीय स्रोत, साधन, सीप र प्रविधिको अधिकतम परिचालन गर्ने,
- ◆ जिल्लाको प्राकृतिक स्रोत (जलस्रोत, जडिवुटी इत्यादि) र जनशक्तिको अधिकतम प्रयोग गरी विकास कार्यको दिगोपनामा जोड दिने,
- ◆ भू-उपयोग नीति बनाई क्रमशः लागू गर्दै जाने,
- ◆ विकास निर्माणहरू (जस्तै : सडक) संचालन गर्दा वातावरणीय सन्तुलन, वातावरण संरक्षण र अनुकूल योजना संचालन गरी दिगो विकासको सिद्धान्तलाई अगाडि वढाउने,
- ◆ परम्परागत मूलबीउ प्रजातिहरूको संरक्षण गर्दै नेपाली हावापानी सुहाउँदो बीउबिजनको विकास र प्रवर्द्धन गर्ने ।

गरीबी निवारण तथा रोजगारी

- ◆ श्रममा आधारित विकास कार्यहरू संचालन गरी रोजगारी सिर्जना र गरीबी निवारणमा सहयोग पुऱ्याउने,
- ◆ कृषि र वनमा आधारित लघु तथा साना उद्योग व्यवसाय संचालनमा जोड दिने ।

बजारमुखी अर्थतन्त्रको विकास

- ◆ कृषि, वन, पर्यटन उद्योग व्यवसायलाई व्यवसायीकरण गर्दै लैजाने,
- ◆ आन्तरिक र बाह्य उद्योग स्थापनाको लागि उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्दै बाह्य उद्योगहरूलाई आकर्षित गर्ने,
- ◆ प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट निर्वाहमुखी अर्थतन्त्रको सट्टा बजारमुखी अर्थतन्त्रको विकास नीति अवलम्बन गर्ने ।

३.३समष्टीगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा मापनका सूचकहरू

३.३.१ जिल्ला विकासको लक्ष्य

“पर्यटन तथा उच्चमूल्यकावालीको विकासबाट प्युठानी जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याइनेछ ”

३.३.२ जिल्ला विकासका उद्देश्यहरू

- ◆ पर्यटन तथा उच्चमूल्यकावालीको विकासका संभावनाहरूको अत्यधिक मात्रामा खोजी गरिनेछ ।
- ◆ आधुनिक तरिका तथा प्रविधिको प्रयोगबाट नगदेवालीको विकास गरी जनताको आयआर्जनमा वृद्धि गरिनेछ ।
- ◆ पर्यटन प्रवर्द्धनको विकास गर्दै पर्यटनलाई उद्योगको रूपमा विकास गरिनेछ ।
- ◆ समावेशी र सन्तुलित विकासको माध्यमद्वारा विभेदमुक्त समाज निर्माण गरिनेछ ।
- ◆ सामाजिक क्षेत्रबाट वञ्चित समुदायलाई विकासको मूलप्रवाहमा समावेश गर्दै विकासका पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।

३.३.३ उद्देश्यका सूचकहरू

जिल्ला विकासका उद्देश्यहरू मापन गर्ने सूचकहरू देहाय बमोजिम निर्दिष्ट गरिएका छन् :

तालिका नं. १: सूचकअनुसार आधाररेखा, मद्दावधी स्थिति र लक्ष्य

क्र.सं	सूचकहरू	२०६७/६८	२०६८/७०	२०७२/७३	
१	मातृ मृत्युदर (प्रति लाखमा)	२२९ (राष्ट्रिय)	२१५	२००	
२	शिशु मृत्युदर (प्रति हजारमा)	५० (राष्ट्रिय)	४७	४४	
३	कमतौल भएका बालबालिकाहरूको प्रतिशत	३९	३६	२९	
४	साक्षरता दर	औषत	७६.६	८२	९०
		महिला	५७.५	७०	८५
		पुरुष	८४.५	९०	९५

३.४ विषयगत विकास प्राथमिकता

जिल्लाले सर्वदलीय संयन्त्र, विषयगत कार्यालयहरू, दातृ संस्थाहरू, जिल्ला स्थित कार्यालयहरू, गैसस एवं अन्य पक्षहरूको समेत छलफल र सर्वसम्मतिबाट निर्धारण गरेका विषयगत विकास प्राथमिकता निम्नानुसार रहेकाछन् :

तालिका नं. २: विषयगत प्राथमिकता तालिका

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र	प्राथमिकताक्रम
१	कृषि/पशु सेवा तथा सहकारी	१
२	पर्यटन/उद्योग वाणिज्य	२
३	सिंचाई	१
४	दैवि प्रकोप व्यवस्थापन	१
५	शिक्षा	३
६	सडक तथा यातायात	४
७	खानेपानी तथा सरसफाई	५
८	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	५
९	लक्षित वर्ग/समावेशी विकास	६
१०	उर्जा/जलस्रोत	७
११	वन वातावरण	८
१२	संस्थागत विकास	९
१३	जल उत्पन्न प्रकोप तथा नदी नियन्त्रण	१०
१४	शहरी विकास तथा आवास	११
१५	यूवा खेलकुद तथा संस्कृति	१२
१६	संचार	१३
१७	खानी तथा भूगर्भ	१४

३.५ जिल्ला विकासका प्रमुख रणनीतिहरू

जिल्ला विकासको उद्देश्यहरूको प्राप्तिका लागि प्रमुख रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ। यस वाहेक विषयगत क्षेत्रका उद्देश्यहरू प्राप्तिका लागि क्षेत्रगत रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछन्। सो क्षेत्रगत रणनीतिहरू सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रमानै समावेश गरिएकाछन्।

- विगत वर्षमा विभिन्न विषयगत निर्देशिकाहरू अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्दा असजिलो भइ रहेकोमा जिविस अनुदान संचालन कार्यविधि २०६७ र गाउँ विकास समिति अनुदान संचालन कार्यविधि २०६७ जारी भइएकीकृत कार्यविधि प्राप्त भएपछि सोही कार्यविधिको आधारमा गाउँ विकास समिति तथा जिविसका कार्यक्रमहरू तय गरिएका छन। गाविसहरूमा आगामी वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम पारित गर्नुपर्ने प्रावधान समेत यसै वर्षदेखि लागू गरिएको छ। गाविसले योजना छनौट गर्दा वडा नागरिकमञ्चबाट आएका योजनालाई प्राथमिकता दिनु पर्ने व्यवस्था रहेकोछ। योजना तर्जुमा प्रक्रियामा इलाकास्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी लाई अभिवृद्धी प्रभावकारी बनाउन राजनीतिक दलबाट जिविसमा प्रतिनिधित्व गर्ने

विषयगत समितिका संयोजक तथा सदस्यहरुबाट गोपिष्ठ मा सहभागी भइ नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह भएको छ । सबै विषयगत समितिमा कार्यक्रम तथा योजना छनौट गर्दा इलाकाबाट छनौट भइ आएका मागहरुलाई नै केन्द्रविन्दुमा राखी कार्यक्रम छनौट गरिएको छ । परिषद्सम्पन्न भए पछि, जिल्लामा आउने कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु पर्दा सोही इलाकास्तरीय मागहरुलाई प्राथमिकता दिई योजना छनौट गर्ने नीति लिइएकोछ।

- ◆ जिल्लाको पूर्वाधार निर्माणको पहिलो प्राथमिकतामा परेको सडक निर्माण गर्दा सडकको पहुँच नपुगेका गाविसलाई सडक जोड्न प्राथमिकता दिदै, नयाँ ट्रयाक खोल्ने कार्यलाई प्राथमिकता नदिई ट्रयाक खोलिएका सडकको मर्मत, सम्भार, स्ट्रक्चरको काम गरी सवारी साधनलाई सुचारु गर्न बजेट बाँडफाँड गरिनेछ । सडक निर्माण गर्दा उपभोक्ता समितिलाई क्रियाशील बनाई मर्मत सम्भारकोषको व्यवस्था गरिनेछ । सडक निर्माण गर्दा विनियोजित बजेटको निश्चित प्रतिशत बजेट बातावरण संरक्षणमा खर्च गरिनेछ ।
- ◆ जिल्ला सडक गुरुयोजनाको आधारमा मात्र सडक निर्माण गर्ने, जिल्लाका प्रमुख सडक मात्र जिविसले हेर्ने, गाविसबाट निर्माण भएका र गाविस भित्र निर्माण भएका योजनाहरुको मर्मत सम्भार तथा स्तरबृद्धि गाविस र उपभोक्ताबाटै गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ । सडक निर्माण गर्दा क्षति भएको खानेपानी योजना, सिंचाइ कुलोहरु सम्बन्धित योजना संचालन गर्ने उपभोक्ता समितिलाई नै पुनः निर्माणमा जिम्मेवार बनाइनेछ ।
- ◆ “सन् २०१३ सरसफाइ पूर्ण प्युठान हेर” भन्ने जिल्लाको सरसफाइको नारालाई सफल बनाउन जिविस/गाविसले सरसफाइ क्षेत्रका लागि २०% रकम सम्बन्धित अनुदान शीषर्कबाट विनियोजन गरिनेछ । विषयगत कार्यालय, संघसंस्थाबाट सरसफाइ क्षेत्रमा विनियोजन गरिएको बजेटलाई सरसफाइ रणनीतिक योजना अनुसार DWASHCC, VWASHCC वाटै खर्च गर्ने व्यवस्था मिलाइएकोछ । स्वास्थ्य र सरसफाइका कार्यक्रमहरुलाई ४९ वटै गाविसमा यसै बर्ष देखि अभियानको रुपमा संचालन गर्न सामाजिक परिचालकहरुलाई तालिम दिई कार्यक्षेत्रमा खटाइसकिएकोछ । यो अभियानको माध्यमद्वारा सिंगो जिल्लालाई खुल्ला दिशामुक्त जिल्ला घोषणा गरिनेछ ।
- ◆ जिविस तथा गाविसमा नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम न्यूनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनसँग आवद्ध भएकोले MC/PM का सूचकहरुलाई ध्यान दिई वार्षिक कार्यक्रम तय गरिएको छ र आगामी दिनमा पनि यही नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- ◆ दातृ निकाय एवं संघ संस्थासँग गरिने साभेदारी कार्यक्रमका लागि समपूरक कोषको व्यवस्था गरिएको छ ।
- ◆ क्रमागत: तथा अधुरा योजना/कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
- ◆ प्राकृतिक प्रकोप नियन्त्रण, बातावरणीय संरक्षण जस्ता कार्यक्रम र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजनालाई आवद्ध गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- ◆ सामाजिक परिचालनका कार्यक्रममा दोहोरोपन कम गर्न प्रयास गरिनेछ । ४९ वटै गाविसमा संचालन भएको सामाजिक परिचालनको कार्यलाई यथावत राखी यस कार्यलाई अझ व्यवस्थित गरिनेछ । गरिवी निवारण कोषबाट संचालन भएका कार्यक्रमहरु यसै आर्थिक बर्षदेखि जिविसको योजना पद्धति भित्र प्रवेश गरेका छन् । यस कार्यक्रमलाई अझ बढी सामुदायिक जिम्मेवारीमा लगिनेछ ।
- ◆ जिविसको आन्तरिक स्रोत संकलनमा सार्वजनिक निजी साभेदारी अर्न्तगत निजी क्षेत्र (उद्योग वाणिज्य संघ) संग गरिएको सहकार्यलाई अझ व्यवस्थित र प्रभावकारी गराइनेछ ।
- ◆ रु. ३ लाख र सो भन्दा कम लागतका योजनाहरु संचालनमामौजुदा कार्यविधि अनुसार जिविसले गाविस र विषयगत कार्यालयलाई सिधै अनुदान उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाईएको छ ।
- ◆ समाजमा पछाडि पारिएका लक्षित वर्गका लागि अनुदान रकमको ३५% र आन्तरिक स्रोत तर्फको निश्चित बजेट लक्षित वर्गका लागि प्रत्येक फाइदा पुग्ने कार्यक्रममा विनियोजन गरिएकोछ । गरीवमुखी कार्यक्रमलाई विशेष ध्यान दिइएकोछ र भविष्यमा पनि दिइनेछ ।
- ◆ कृषि, पशु, उद्यम व्यवसाय लगायत आय आर्जन क्षेत्रका कार्यक्रमलाई व्यवसायमूलक र बजारीकरणमा सहयोग पुऱ्याउन ध्यान दिई कार्यक्रम तय गरिनेछन् ।
- ◆ महिला, बालबालिकासँग प्रत्येक सरोकार राख्ने शिक्षा, स्वास्थ्य क्षेत्रमा जनचेतना अभिवृद्धि र पूर्वाधार विकास तर्फ स्वास्थ्य चौकी निर्माण, प्रसुतिगृह निर्माण, बालविकास केन्द्रहरुको व्यवस्थामा जोड दिएको छ र भविष्यमा पनि दिइनेछ ।
- ◆ जिविस दातृसंस्था, विषयगत कार्यालय, संघ संस्था तथा निजी क्षेत्रको कार्यक्रम समावेश गरी एकीकृत योजना तयार गरिनेछ ।

- ◆ सुशासन, पारदर्शिता, लैङ्गिक सशक्तीकरण, सिंचाइ, बन, खानेपानी, विद्युत, सामाजिक सुरक्षा, पर्यटन विकास, आयमूलक, सीपमूलक कार्यक्रमलाई ध्यान दिई कार्यक्रम निर्माण गरिनेछन् ।
- ◆ पेशकी तथा बेरुजु फछ्यौटलाई कडाइका साथ लागू गरिनेछ ।
- ◆ अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति गठन भई कार्य प्रारम्भ भएकोले सो समितिलाई प्रभावकारी बनाई उपभोक्ता तथा ठेक्कापट्टाबाट भएको निर्माणकार्यको अन्तिम भुक्तानी दिदा सार्वजनिक सुनुवाई र अनुगमन समितिको सिफारिसलाई अनिवार्य गरिनेछ ।
- ◆ गाविस तथा जिविसको समन्वय समितिको बैठकमा पार्टी प्रतिनिधिहरूको रूपमा कम्तीमा एक वर्षको लागि एकजना मात्र पार्टी प्रतिनिधिको व्यवस्था गरी निर्णय तथा कार्यान्वयन प्रक्रियामा जनप्रतिनिधिहरूलाई जवाफदेही बनाइनेछ ।
- ◆ जिल्लाको वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा मूलतः आवधिक योजनासँग आवद्ध गरी जिल्लाको योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई वैज्ञानिक बनाइने छ ।

३.६ प्रमुख जोखिम पक्षहरू

आवधिक यस योजनाका निर्दिष्ट उद्देश्यहरू हासिल गर्ने सिलसिलामा सम्भावित प्रमुख जोखिम पक्षहरू निम्नानुसार हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ :

- ◆ कार्यक्रममा अपेक्षा गरिए अनुसार नेपाल सरकार र दातृ संस्थाहरूबाट आर्थिक र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध हुनुपर्ने ।
- ◆ आवधिक योजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा सबै राजनीतिक दलहरूको सहमति र ठोस प्रतिवद्धता प्राप्त हुनुपर्ने ।
- ◆ दीर्घकालीन सौचलाई कार्यरूपमा परिणत गर्न जिविस तथा सम्बन्धित विषयगत कार्यालयले कृषि तथा पशु विकास, सिंचाई र पर्यटन विकासका लागि लगानी गर्न आवश्यक स्रोत साधन एवं अनुकूल कार्यवातावरण तयार गर्नु पर्ने ।
- ◆ लक्षित कार्यक्रमहरू एकीकृत र समन्वयात्मक रूपले सञ्चालन गर्नुपर्ने ।
- ◆ शान्ति सुरक्षा एवं अमन चयन बिना विकास कार्य अधि बढाउन कठिनाइ हुने हुँदा लक्षित कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा निरन्तर शान्ति सुरक्षाको सबल स्थिति विद्यमान हुनुपर्ने ।
- ◆ जिल्लाको आर्थिक तथा सामाजिक विकासका निमित्त आवश्यक पर्ने प्राविधिक जनशक्तिहरूको आपूर्ति र निरन्तरता हुनुपर्ने ।

३.७ पूर्व शर्त

जिल्ला विकासमा सरोकार भएका सम्पूर्ण संस्था/निकाय/समूह, सम्बन्धित मन्त्रालयहरू र राष्ट्रिय योजना आयोगले जिल्ला परिषद्बाट पारित भएको आवधिक जिल्ला विकास योजनालाई अवलम्बन गर्नेछन् ।

परिच्छेद ४: विषयगत योजना तथा कार्यक्रम

नेपाल सरकारबाट प्राप्त मार्गदर्शन, सहभागितात्मक कार्यशाला, परामर्श कार्यक्रम र प्रमाणीकरण कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त विषयगत कार्यक्रम, आवश्यक बजेट र श्रोत, नपुग बजेट र कार्यनीति देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.१ आर्थिक विकास

आर्थिक विकासका संभावना र अवसरको उपयोग तथा समस्या सम्बोधनका लागि कृषि, पर्यटन, उद्यम व्यवसाय र वित्तीय सेवा तथा सुविधाको पहुँच र गुणस्तरमा वृद्धि गरी रोजगारीका अवसर तथा आय बृद्धि गर्ने उद्देश्यले आर्थिक विकास क्षेत्रको विषयगत योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

४.१.१ कार्यनीति

सामाजिक विकास क्षेत्रको विषयगत उद्देश्य, उपलब्धी एवम् प्रतिफलहरू हासिल गर्ने प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी बनाउन योजनाको बाँकी अवधिमा देहायबमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

- एकीकृत उद्यम विकासको अवधारणा (सामाजिक परिचालन, उद्यमशीलता तालिम, सीप विकास, प्रविधि हस्तान्तरण तथा मुल्य श्रृङ्खला, वित्तीय सेवामा पहुँच, बजार विकास तथा व्यवसाय परामर्श सेवा) अनुसार कृषि, पशु, वन तथा अन्य स्थानीय कच्चा पदार्थ र पर्यटनमा आधारित लघु, घरेलु, साना उद्योग सृजना र विकास गरिनेछ ।
- आर्थिक विकाससम्बन्धी कार्यक्रममा विपन्न, महिला तथा युवा र पिछडिएका वर्ग विशेष प्राथमिकता दिई तालिम, अध्ययन तथा अवलोकन भ्रमण, प्रदर्शनी र अन्य प्रवर्धनात्मक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- बजारमागमा आधारित कृषि उत्पादन अर्गानिक तरकारी, च्याउ, मह, मसलावालीमा न्यून आय भएका कृषक तथा विपन्न परिवारलाई लक्षित गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- स्थानीय निकाय (गाविस, नगरपालिका र जिविस) द्वारा संचालन लक्षित वर्गका कार्यक्रमहरूमा कृषि, पशु र पर्यटन उत्पादन, भौतिक सुविधा विकास, बजार प्रवर्धन, प्रविधि र सीप विकास जस्ता उत्पादनशिल कार्यक्रम लगानी गर्न पहल गरिनेछ ।
- विपन्न तथा अन्य लक्षित वर्गमा उद्यम विकास र आय आर्जनका क्रियाकलाप संचालन गर्दा समूह तथा सहकारी मार्फत गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- विपन्न, महिला, दलित, जनजाती तथा युवासँग सम्बन्धित समूह, सहकारी, संस्था तथा संजालहरूको लागि क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- रोड करिडोरको अवधारणा अनुसार जिल्लाका प्राथमिकता प्राप्त सडकहरूमा सडक निर्माण र स्तरवृद्धिसँग आर्थिक विकासका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- जिल्लामा व्यवसाय परामर्श सेवा प्रदान गर्ने गैससलाई ग्रामीण क्षेत्रमा लघु वित्त कार्यक्रम संचालनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- स्थानीय सेवा प्रदायक गैसस तथा नीजि क्षेत्र मार्फत युवालाई उद्यमशीलता, सीप विकासका साथै प्रविधि विकास सम्बन्धी तालिम तथा व्यवसाय परामर्श सेवा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

४.१.२ कार्यक्रम तथा बजेट

आवधिक जिल्ला विकास योजनामा निर्दिष्ट भएका कार्यक्रमका अतिरिक्त योजना अद्यावधिक प्रक्रियाबाट आर्थिक विकास विषयगत योजनामा देहायअनुसार थप कार्यक्रम, बजेट, जिम्मेवारी र कार्यान्वयन समय समावेश गरिएको छ ।

तालिका नं. ३ : पुरक कार्यान्वयन योजना

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरू	लक्ष्य		कूल बजेट (रु. हजारमा)	कार्यान्वयन वर्ष	कार्यान्वयन गर्ने निकाय	नपुग श्रोत (रु. हजारमा)
		इकाई	परिमाण				
१.	कृषि			४२६००			३२७००
१.१	विषादीको नकारात्मक प्रयोग र असरसम्बन्धी सचेतना	जना	२५०	७५०	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	५००
१.२	घरेलु मल तथा जैविक विषादी उत्पादन र प्रयोग विधि तालिम	जना	२५०	७५०	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	५००
१.३	जैविक खेती (Organic Farming)	गाविस	२	१०००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	५००
१.४	करेसा बारी प्रदर्शन तथा तालिम	परिवार	२००	२०००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	१०००
१.५	हरियो मल प्रदर्शन (ढैचा खेती)	हेक्टर	४०	२०००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	१०००
१.६	जिउदो माछा विक्रि कक्ष निर्माण	संख्या	२	६००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	६००
१.७	कोल्डस्टोर (Cold Store) निर्माण	संख्या	१	१००००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका र निजि क्षेत्र	१००००
१.८	गड्यौला मल उत्पादन अभियान	संख्या	१००	५००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	२००
१.९	युवा लक्षित कार्यक्रम (मौरीपालन, तरकारी तथा च्याउ खेती)	संख्या	२००	२००००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	१५०००
१.१०	हाटवजार विस्तार कार्यक्रम	संख्या	२	४०००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	३०००
१.११	खाद्य महोत्सव कार्यक्रम	संख्या	२	८००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	४००
१.१२	च्याउ सुकाउने ड्रायर मेसीन सहयोग	संख्या	२	२००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	०
२.	पशु सेवा			२९००			२२००
२.१	वधस्थल व्यवस्थापन	संख्या	५	१०००	चौथो र पाँचौ	जिपसेका	८००
२.२	व्यवसायीक पशु प्रजनन तथा उत्थान कार्यक्रम	संख्या	५०	५००	चौथो र पाँचौ	जिपसेका	२००
२.३	घाँस विरुवा कार्यक्रम	हेक्टरमा	४०	४००	चौथो र पाँचौ	जिपसेका	२००
२.४	डेरी पसल सुधार कार्यक्रम	संख्या	५	१०००	चौथो र पाँचौ	जिपसेका	१०००
३.	पर्यटन विकास			१२७००			१०५००
३.१	कुक वेटर व्यवसापन तालिम	संख्या	४	२०००	चौथो र पाँचौ	जिपसि, गैसस, घसाउका तथा निजि क्षेत्र	२०००
३.२	बौद्ध गुम्बा निर्माण	संख्या	१	२५००	चौथो र पाँचौ	जिपसि, आदिवासी जनजाति महासंघ	२५००
३.३	पर्यटन प्रवर्धन अध्ययन अवलोकन भ्रमण	संख्या	२	१२००	चौथो र पाँचौ	जिपसि/ जिउविस, निजि क्षेत्र	१०००
३.४	पर्यटन क्षेत्र र स्थलहरु भौतिक विकास	संख्या	४	७०००	चौथो र पाँचौ	जिपसि/ जिउविस, निजि क्षेत्र	५०००
४.	उद्योग विकास			६२४०			४३४०
४.१	अल्लोको कपडा बुनाई तालिम कार्यक्रम तयारी बस्तु	संख्या	२	१०००	चौथो र पाँचौ	स्थानीय निकाय, निजि क्षेत्र, घसाउका	१०००
४.२	सादा कपडाहरुमा जेन्स कपडा तयारी तालिम	संख्या	२	६००	चौथो र पाँचौ	स्थानीय निकाय निजि क्षेत्र, गैसस, घसाउका	२००
४.३	महिलाहरुलाई वाँसको सामाग्री बनाउने तालिम	संख्या	२	६००	चौथो र पाँचौ	स्थानीय निकाय निजि क्षेत्र, गैसस घसाउका	२००
४.४	उद्यमशीलता तालिम	संख्या	४	४००	चौथो र पाँचौ	स्थानीय निकाय निजि क्षेत्र, गैसस, घसाउका	२००
४.५	ढाका कपडा बुनाई तालिम	संख्या	४	४००	चौथो र पाँचौ	स्थानीय निकाय निजि क्षेत्र, गैसस, घसाउका	२००
४.६	महिलाहरुलाई कम्प्युटर तालिम	संख्या	३०	५४०	चौथो र पाँचौ	जिपसि, गैसस	५४०

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरू	लक्ष्य		कूल बजेट (रु. हजारमा)	कार्यान्वयन वर्ष	कार्यान्वयन गर्ने निकाय	नपुग श्रोत (रु. हजारमा)
		इकाई	परिमाण				
४.७	कृषि तथा पशु सहकारी विस्तार कार्यक्रम	संख्या	१०	५००	चौथो र पाँचौ	पशु सेवा, कृषि विकास	३००
४.८	सहकारी संस्थागत र सदस्यहरूको लगानीको सीप विकास कार्यक्रम	संख्या	६	१२००	चौथो र पाँचौ	जिल्ला सहकारी संघ,	७००
४.९	स्थानीय कच्चा पदार्थको अध्ययन	संख्या	१	५००		जिउविस	५००
४.१०	जिल्लामा औद्योगिक प्रोफाइल तयारी	संख्या	१	५००		उवासं, मेडेप	५००
५.	सिचाई						
५.१	साना सिचाई विस्तार कार्यक्रम	संख्या	१००	१५०००	चौथो र पाँचौ	जिकृविका	१००००
	कूल	रु. हजार		७९४४०			५९७४०

४.१.३ सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका

जिल्ला विकास समितिको समग्र नेतृत्वमा आर्थिक विकास समिति, जिल्ला कृषि विकास समिति, जिल्ला उद्यम विकास समितिलगायतका समितिहरूको समन्वय र सम्बन्धित विषयगत कार्यालयहरूको विषयगत नेतृत्वमा सम्बन्धित सरोकारवालाको सक्रियतामा यस आर्थिक विकास विषयगतपुरक कार्यक्रमहरूका प्रभावकारी तथा उपलब्धीमूलक कार्यान्वयन गरिनेछ। आर्थिक विकास विषयगत कार्यक्रमको कार्यान्वयन, सहयोग र समन्वयसहितको जिम्मेवारी देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४ : जिम्मेवारी तालिका

प्रमुख कार्यक्रमहरू	प्रमुख जिम्मेवारी		
	कार्यान्वयन	सहयोग	समन्वय
१. कृषि विकास कार्यक्रम	जिकृविकास सेवा प्रदायक संस्था, स्थानीय निकाय, समूह तथा गैसस	जिविस गाविस, नपा, विकास साभेदार	आर्थिक विकास समिति, जिकृविस
२. सिंचाई विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	सिविडिका, सेवा प्रदायक संस्था, जलभोक्ता समूह, गैसस,	जिविस गाविस, नपा, विकास साभेदार	आर्थिक विकास समिति, जिकृविस
३. पशु सेवा तथा विकास कार्यक्रम	घसाउका, सेवा प्रदायक संस्था, विषयगत कार्यालय, समूह, गैसस	जिविस गाविस, नपा, विकास साभेदार	आर्थिक विकास समिति, जिकृविस
४. पर्यटन प्रवर्धन तथा विकास कार्यक्रम	घसाउका, सेवा प्रदायक संस्था, उवासं, व्यवसायी समूह, गैसस	जिविस गाविस, नपा, विकास साभेदार	आर्थिक विकास समिति, जिल्ला पर्यटन मंच
४. उद्यम विकास, व्यवसाय सेवा विस्तार कार्यक्रम	घसाउका, सेवा प्रदायक संस्था, विषयगत कार्यालय, बैंक र वित्तीय संस्था, गैसस, समूह, निजि क्षेत्र	जिविस गाविस, नपा, विकास साभेदार	आर्थिक विकास समिति, जिउविस, उवासं बैंकिङ एसोसियसन

४.२ सामाजिक विकास

सामाजिक न्यायको मूल्यमान्यता, लैंगिक समता तथा सामाजिक समावेशीकरणलगायतका राष्ट्रिय नीति, योजना र प्रतिबद्धता अनुसार शिक्षा, स्वास्थ्य, सुरक्षा, खानेपानी र सरसफाई सेवा तथा सुविधामा विपन्न, लक्षित वर्ग र पिछडिएको क्षेत्रको पहुँच र उपभोगमा वृद्धि गर्ने उद्देश्यले सामाजिक विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ।

४.२.१ कार्यनिति

सामाजिक विकास क्षेत्रको विषयगत उद्देश्य, उपलब्धी एवम् प्रतिफलहरू हासिल गर्ने प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी बनाउन योजना अवधिमा देहायबमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

- स्वास्थ्य संस्थाको संरचना, सेवा तथा सुविधालाई बालमैत्री, महिला, अपाङ्गता र ज्येष्ठनागरिक तथा युवामैत्री बनाइनेछ।
- शैक्षिक अतिरिक्त क्रियाकलापको विद्यालय तथा शिक्षण पद्धतिलाई बालमैत्री तथा व्यवहारिक बनाईनेछ।

- गाविसमा सामुदायिक सिकाई केन्द्रलाई सामाजिक सशक्तिकरण तथा सामाजिक परिचालनको स्थानीय श्रोत केन्द्रको रूपमा विकास गरिनेछ ।
- जिल्लास्तमा सूचना प्रविधि सहितको पुस्तकालय स्थापना र संचालन गर्न पहल गरिनेछ ।
- सफ्टवेयर कार्यक्रम संचालन गर्दा महिलाहिंसामुक्त घर र जातिय विभेदमुक्त समाज स्थापनासम्बन्धी सन्देश प्रवाह गरिनेछ ।
- युवाहरुमा उच्चमशिल संस्कृति विकासका लागि शैक्षिक तथा सचेतनामूलक कार्यक्रममा उच्चमशिलता विकाससम्बन्धी कक्षा समावेश गरिनेछ ।
- युवाक्लब एवं संजाल र शैक्षिक कार्यक्रम मार्फत युवाहरुमा यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य, सूचना तथा सेवाको पहुँच र उपयोग बृद्धि गरिनेछ ।
- स्वच्छ खानेपानी तथा पूर्ण सरसफाई, निरक्षरता उन्मूलन अभियानमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई एकीकृत गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- सामाजिक पूर्वाधार, संरचना, सेवा तथा सुविधालाई बालमैत्री, महिला, अपाङ्गता र ज्येष्ठनागरिक तथा युवामैत्री बनाइनेछ ।
- अपाङ्गता भएकाहरुका लागि सीप विकास तथा क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

४.२.२ कार्यक्रम तथा बजेट

आवधिक जिल्ला विकास योजनामा निर्दिष्ट भएका कार्यक्रमका अतिरिक्त योजना अद्यावधिक प्रक्रियाबाट सामाजिक विकास विषयगत योजनामा देहायअनुसार थप कार्यक्रम, बजेट, जिम्मेवारी र कार्यान्वयन समय समावेश गरिएको छ ।

तालिका नं. ५: पुरक कार्यान्वयन तालिका

क्र.सं	प्रतिफलअनुसार प्रमुख कार्यक्रम	लक्ष्य		कूल बजेट (रु. हजारमा)	कार्यान्वयन वर्ष	कार्यान्वयन गर्ने निकाय	नपुग श्रोत (रु. हजारमा)
		इकाई	परिमाण				
				२१२००			१३०५०
१.१	पूर्ण साक्षर जिल्ला घोषणा गर्ने (३ गाविस बाँकी)	गाविस	३	२००	चौथो	जिशिका	०
१.२	विद्यालय छाड्ने विद्यार्थीहरुको लागि जनचेतना कार्यक्रम	विद्यालय	३५०	३५००	चौथो र पाँचौ	जिशिका	३५००
१.३	विद्यालय शान्ती क्षेत्र कार्यक्रम	विद्यालय	३५०	३५००	चौथो र पाँचौ	जिशिका	३५००
१.४	विद्यालयमा पूर्ण सरसफाई अभियान तथा पानीको व्यवस्था	विद्यालय	३००	३०००	चौथो र पाँचौ	DWASHCC	०
१.५	शैक्षिक अतिरिक्त क्रियाकलाप	विद्यालय	७५	७५०	चौथो र पाँचौ	स्थानीय निकाय / जिखेविस	५०
१.६	विद्यालय/क्याम्पसमा न्यूनतम सुविधासहितको पुस्तकालय स्थापना	विद्यालय / क्यापस	५०	५०००	चौथो र पाँचौ	जिशिका	२५००
१.७	प्रत्येक इलाकामा १ व्यवस्थित खेल मैदान निर्माण र व्यवस्थापन	इलाका	१५	४५००	चौथो र पाँचौ	जिल्ला खेलकुद विकास समिति	२०००
१.८	विद्यालयमा १ जना शिक्षकलाई खेलकुदसम्बन्धी तालिम	विद्यालय / क्यापस	७५	७५०	चौथो र पाँचौ	जिल्ला खेलकुद विकास समिति	१५००
२.	स्वास्थ्य जनसंख्या तथा पोषण			७२१०			५६१०
२.१	पूर्णखोप जिल्लाघोषणा	जिल्ला	१	४३०	चौथो वर्ष	जिस्वाका	४३०
२.२	पूर्ण गर्भवती सेवा उपयोग जिल्ला घोषणा	जिल्ला	१	४३०	चौथो वर्ष	जिस्वाका	४३०
२.३	वर्धिङ्ग सेन्टर स्थापना	संख्या	१०	५०००	चौथो वर्ष	जिस्वाका	४०००

क्र.सं	प्रतिफलअनुसार प्रमुख कार्यक्रम	लक्ष्य		कूल बजेट (रु. हजारमा)	कार्यान्वयन वर्ष	कार्यान्वयन गर्ने निकाय	नपुग श्रोत (रु. हजारमा)
		इकाई	परिमाण				
२.४	जेष्ठ नागरिकहरुको सम्मान तथा उपचार	गाविस/नपा	४२	४२०	चौथो वर्ष	जिस्वाका, स्थानीय निकाय	१२०
२.५	किशोरकिशोरी मैत्री स्वास्थ्य सेवा	गाविस/नपा	४३	४३०	चौथो वर्ष	जिस्वाका, स्थानीय निकाय	१३०
२.६	हिंसामा पिडितका लागि अस्पतालमा आधारित एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र सञ्चालन	अस्पताल	१	५००	चौथो वर्ष	जिस्वाका, स्थानीय निकाय	५००
३	महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग			१५७९०			८१७०
३.१	कोष स्थापना (लैंगिक हिंसा विरुद्ध)	गाविस/नपा	४३	२१५०	चौथो र पाँचौ	जिस्वाका, स्थानीय निकाय	११५०
३.२	सेवा केन्द्र सञ्चालन	सेवा केन्द्र	७	३०००	चौथो र पाँचौ	मबाका	०
३.३	निगरानी समूह गठन तथा विस्तार	वडा	४०	४०	चौथो र पाँचौ	मबाका	०
३.४	बालविवाह विरुद्ध अभियान	गाविस/नपा	४३	८६०	चौथो र पाँचौ	जिवाकस र मबाका	५००
३.५	लैंगिक हिंसा विरुद्ध अभियान	गाविस/नपा	४३	९४०	चौथो र पाँचौ	जिवाकस र मबाका	५००
३.६	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार विरुद्धको सचेतनामूलक कार्यक्रम	गाविस/नपा	११	२२०	चौथो र पाँचौ	मबाका	२२०
३.७	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार विरुद्धको गाविसस्तरीय समिति गठन	गाविस	११	२२०	चौथो र पाँचौ	मबाका	१००
३.८	महिलाको नेतृत्व विकास सहभागिता अभिवृद्धिका लागि क्षमता विकास	गाविस	२०	८६०	चौथो र पाँचौ	मबाका स्थानीय निकाय	४००
३.९	महिलाहरुका लागि उद्यमशिलता तथा सिप विकास कार्यक्रम	गाविस	२०	३०००	चौथो र पाँचौ	साना तथा घरेलु उद्योग महासंघ	२०००
३.१०	वालमैत्री स्थानीय शासनसम्बन्धी अभिमुखिकरण/जिल्लास्तरीय प्रतिवद्धता कार्यान्वयन	गाविस/नपा	४३	२२००	चौथो र पाँचौ	जिविस	१०००
३.११	वाल उद्यान निर्माण तथा सञ्चालन	नपा	१	२०००	चौथो र पाँचौ	नपा	२०००
३.१२	अपाङ्गता भएकाहरुलाई सिप विकास तथा क्षमता विकास तालिम र समिति गठन		१५०	३००	चौथो र पाँचौ	मबाका, स्थानीय निकाय, गैसस	३००
४	खानेपानी, सरसफाई र ढल निकास			९०००			७०००
४.१	ढल तथा नाल निर्माण (बाग्दुला, विजुवार, खलङ्गा, वहामे, मच्छि, वरौला, भिंरी)	किमि	६	९०००	चौथो र पाँचौ	नपा	७०००
५	युवा तथा खेलकुद			१२००			७००
५.१	युवाहरुका लागि उद्यमशिलता तथा सिप विकास कार्यक्रम	जना	१००	४००	चौथो र पाँचौ	गैसस, जिविस, नपा	२००
५.२	सुचना केन्द्र स्थापना	संख्या	१	३००	चौथो वर्ष	जिविस, जिखेविस	०
५.३	भाषिक विद्यालय	संख्या	३	५००	चौथो वर्ष	जिशिका	५००
६	कला तथा संस्कृति			३०००			१०००
६.१	आदिवासी संग्रालय स्थापना	संख्या	१	३०००	चौथो वर्ष	आदिवासी जनजाती महासंघ	१०००
	सामाजिक विकास क्षेत्र जम्मा	रु. हजार		५७४००			५३५३०

४.२.३ सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका

जिल्ला विकास समितिको समग्र नेतृत्वमा सामाजिक विकास समिति, जिल्ला शिक्षा समिति, जिल्ला अस्पताल र स्थानीय स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति, लैंगिक समता तथा सामाजिक समावेशीकरण समितिलगायतका समितिहरुको समन्वय र

सम्बन्धित विषयगत कार्यालयहरुको विषयगत नेतृत्वमा सम्बन्धित सरोकारवालाको सक्रियतामा यस सामाजिक विकास विषयगत क्षेत्र पुरक कार्यक्रमको प्रभावकारी तथा उपलब्धीमूलक कार्यान्वयन गरिनेछ । सामाजिक विकास विषयगत क्षेत्रको पुरक कार्यक्रम कार्यान्वयन, सहयोग र समन्वयसहितको जिम्मेवारी देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ ।

तालिका नं. ६: जिम्मेवारी तालिका

प्रमुख कार्यक्रमहरु	प्रमुख जिम्मेवारी		
	कार्यान्वयन	सहयोग	समन्वय
१. शैक्षिक विकास तथा साक्षरोत्तर कार्यक्रम	जिश्शिका, सेवा प्रदायक संस्था, स्थानीय निकाय, शैक्षिक संस्था र गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	सामाजिक विकास समिति, जिश्शिस
२. स्वास्थ्य, जनसंख्या तथा पोषण कार्यक्रम	जिस्वाका, सेवा प्रदायक संस्था, अस्पताल, स्थानीय स्वास्थ्य संस्था गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	सामाजिक विकास समिति, स्वास्थ्यस
३. खानेपानी, सरसफाई र ढल निकास कार्यक्रम	खाससडिका, सेवा प्रदायक संस्था, जलउपभोक्ता समूह, गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	सामाजिक विकास समिति, जिस्वाससस
४. महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग कार्यक्रम	मबाका, सेवा प्रदायक संस्था, विषयगत कार्यालय, गैसस, समूह	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	सामाजिक विकास समिति, जिउविस, उवासं
५. युवा तथा खेलकुद विकास कार्यक्रम	जिखेविस, युवाक्लब, विषयगत कार्यालयहरु	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	सामाजिक विकास समिति, जिल्ला युवा संजाल
६. कला, संस्कृति, भाषा र साहित्य प्रवर्धन कार्यक्रम	स्थानीय निकाय, गैसस तथा नागरिक संगठन	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	सामाजिक विकास समिति

४.३ भौतिक विकास

भू-उपयोग नीति, दीगो, सुरक्षित र व्यवस्थित भौतिक विकासको अवधारणाअनुसार यातायात, विद्युत, संचार तथा अन्य पूर्वाधारको विकास र विस्तारबाट सेवा, सुविधा र बजारको पहुँच र उपयोग वृद्धि गरी जीवनयापन सहज र गुणस्तरीय बनाउने उद्देश्यले भौतिक विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

४.३.१ कार्यनिती

भौतिक विकास क्षेत्रको विषयगत उद्देश्य, उपलब्धी एवम् प्रतिफलहरू हासिल गर्ने प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी बनाउन योजना अवधिमा देहायबमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

- सम्बन्धित क्षेत्रको भौतिक विकास योजनाले निर्दिष्ट गरे अनुसार भौतिक निर्माणका आयोजना संचालन गरिनेछ ।
- भौतिक संरचनाहरू बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री, महिलामैत्री, जेष्ठ नागरिकमैत्री हुने गरी निर्माण तथा पुनःनिर्माण गरिनेछ
- महिला तथा बालबालिका कार्यालयको समन्वयमा पत्रकार महासंघ, मिडिया हाउस, पत्रकार युनियनहरूसँग समन्वय गरी महिला सञ्चारकर्मीहरूको क्षमता विकास गरिनेछ ।
- ऐन तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार पूर्वाधार विकास आयोजनाहरूको आईई र इआइए गरी निर्माण तथा पुनः निर्माण गरिनेछ ।
- कानूनी व्यवस्थाअनुसार जिल्लाभित्र संचालन हुने भौतिक पूर्वाधार निर्माण आयोजनाहरूको आईई र इआइएको अध्ययन सम्बन्धी कार्यको संयोजन जिविसले गर्नेछ ।
- प्रक्रिया अनुगमन गरी भौतिक पूर्वाधार आयोजनाहरूको इएमपि, आईई र इआइएको प्रतिवेदनको सिफारिस कार्यान्वयन सुनिश्चित गरिनेछ ।
- भौतिक विकास निर्माण तथा पुनःनिर्माणको कार्य नेपाल सरकार, विकास साभेदार, स्थानीय निकाय, निजीक्षेत्र र उपभोक्ता साभेदारी(पिपिपि)को अवधारणा अनुसार गरिनेछ ।

- डिभिजन सडक कार्यालयले मर्मतसंभार गर्ने ५ वटा, जिबिसको सडक ८ वटा, गाविस भवन पुनःनिर्माण ८ वटा, खानेपानी ५ वटा, सिंचाइ ५ वटा आयोजनामा वायोइञ्जिनियरिङ्ग विधि प्रयोग गरी संरक्षण गरिनेछ ।

४.३.२ कार्यक्रम तथा बजेट

आवधिक जिल्ला विकास योजनामा निर्दिष्ट भएका कार्यक्रमका अतिरिक्त योजना अद्यावधिक प्रक्रियाबाट भौतिक विकास विषयगत योजनामा देहायअनुसार थप कार्यक्रम, बजेट, जिम्मेवारी र कार्यान्वयन समय समावेश गरिएको छ ।

तालिका नं. ७: पुरक कार्यान्वयन तालिका

क्र.सं.	प्रस्तावित कार्यक्रम	लक्ष्य		रकम (रु. हजारमा)	जिम्मेवारी	कार्यान्वयन वर्ष	नपुग बजेट (रु. हजारमा)
		इकाई	परिमाण				
१	प्युठान नगरपालिका भौतिक विकास योजना तर्जुमा	नपा	१	३०००	नपा	चौथो	२०००
२	भौतिक निर्माण आयोजनाको लागी आइईई र इआइए अध्ययन	संख्या	५	२०००	जिबिस	चौथो र पाँचौ	०
३	सरकारी, गैरसरकारी र व्यवसायिक संस्थामा बच्चा हेरचाह कक्षको व्यवस्था (विजुवार र खलङ्गा)	संख्या	२	४०००	नपा, जिबिस, मवाका	चौथो र पाँचौ	२०००
४	महिला सञ्चारकर्मीलाई पत्रकारिता र विकासका सवालमा क्षमता विकास तालिम र परिचालन	संख्या	३०	२०००	मवाका	चौथो र पाँचौ	१०००
५	सडक तथा पुर्वाधार संरक्षण तथा मर्मतसंभार कार्यक्रम (नियमित, पटके, आवधिक, आपतकालिन, प्रतिरोधात्मक मर्मतसंभार)	संख्या	३१	११००००	जिप्राका, सडिका	चौथो र पाँचौ	०
६	पुर्वाधार संरक्षण, वातावरण संरक्षण, विपद न्यूनीकरणसम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	पटक	२	५००	जिप्राका, नविस, शविभनिडिका,	चौथो र पाँचौ	०
७	नविकरणीय उर्जा कार्यक्रम			०			०
	वायुउर्जा संभाव्यता अध्ययन र निर्माण तथा संचालन (हंसपुर गाविस)	स्थान	१	१००००	वैउप्रके	पाँचौ	१००००
	सोलार ड्रायर	संख्या	१०	३०००	वैउप्रके	चौथो र पाँचौ	१५००
	सोलार स्ट्रुटलाइट (नगर क्षेत्र)	संख्या	८०	१००००	वैउप्रके	चौथो र पाँचौ	१००००
८	जिल्ला उर्जा वस्तुस्थिति विश्लेषण तथा जिल्ला जलवायु तथा उर्जा योजना (District Climate & Energy Plan-DCEP/District Energy Situation Report-DESR)	पटक	१	१५००	जिबिस, विकास साभेदार र गैसस	चौथो	०
९	सडक किनार वृक्षारोपण	गोटा	१०००००	२०००	सम्बन्धित निकाय	चौथो र पाँचौ	१०००
१०	वार्षिक रुपमा एक घर एक विरुवा रोपण अभियान	गोटा	४३०००	८६०	जिबका, गैसस	चौथो र पाँचौ	०
११	पार्क तथा उद्यान स्थापना	गोटा	२	२५००	स्थानीय निकाय	चौथो र पाँचौ	१५००
	जम्मा			१५१३६०			२९०००

४.३.३ सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका

जिल्ला विकास समितिको समग्र नेतृत्वमा भौतिक विकास समिति, नगरपालिका, गाउँ विकास समिति, नगर विकास समितिलगायतका समितिहरूसँग समन्वय र सम्बन्धित विषयगत कार्यालयहरुको विषयगत नेतृत्वमा सम्बन्धित सरोकारवालाको सक्रियतामा यस भौतिक विकास विषयगत पुरक कार्यक्रम तथा योजनाको प्रभावकारी र उपलब्धीमूलक कार्यान्वयन गरिनेछ । भौतिक विकास विषयगत क्षेत्र पुरक कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयन, सहयोग र समन्वयसहितको जिम्मेवारी देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ८: जिम्मेवारी तालिका

प्रमुख कार्यक्रमहरु	प्रमुख जिम्मेवारी
---------------------	-------------------

	कार्यान्वयन	सहयोग	समन्वय
१. भौतिक योजना, आवास र वस्ती विकास कार्यक्रम	शविभनिडिका, सेवा प्रदायक संस्था, स्थानीय निकाय, व्यवसायी र गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	भौतिक विकास समिति, नविस
२. सडक तथा यातायात विकास र विस्तार कार्यक्रम	जिप्राका, सडिका, सेवा प्रदायक संस्था, स्थानीय निकाय, उपभोक्ता समूह, गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	भौतिक विकास समिति, नविस
३. विद्युत उत्पादन र विस्तार वैकल्पिक उर्जा प्रवर्धन कार्यक्रम	जिविस, नेविप्रा, स्थानीय निकाय, सेवा प्रदायक संस्था, उपभोक्ता समूह, गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	भौतिक विकास समिति
४. सूचना तथा संचार कार्यक्रम	नेपाल टेलिकम, पत्रकार महासंघ, मिडिया संस्था र गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	भौतिक विकास समिति
५. भू-दृश्य तथा हरियाली व्यवस्थापन कार्यक्रम	नगरपालिका, गाविस, गैसस र समुदायमा आधारित संस्था	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	भौतिक विकास समिति, नविस

४.४ वन तथा वातावरण

वन, जैविक विविधता, वातावरण तथा विपद उत्थानशिलतासंबन्धी नीति अनुसार वन, जैविक विविधता र जलाधारका श्रोतको दीगो व्यवस्थापन गरी वातावरण संरक्षण र जीविकोपार्जनका अवसरमा वृद्धि गर्ने उद्देश्य अनुसार वन तथा वातावरण विषयगत क्षेत्र योजना तर्जुमा गरिएकोछ ।

४.४.१ कार्यनीति

वन तथा वातावरण क्षेत्रको विषयगत उद्देश्य, उपलब्धी एवम् प्रतिफलहरू हासिल गर्ने प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी बनाउन योजनाको बाँकी अवधिमा देहायबमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

- वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनलाई अन्तरसम्बन्धित विषयको रूपमाहरेक विषय क्षेत्रको आयोजना तथा कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।
- आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक विकासका आयोजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा वातावरण व्यवस्थापनलाई ध्यान दिइनेछ र वातावरणमैत्री बनाईनेछ ।
- युवालाई वातावरण तथा जैविक विविधता संरक्षण द्रुतको रूपमा क्षमता विकास गरी परिचालन गरिनेछ ।
- भौतिक विकासका आयोजनाहरूमा कम्तीमा ५ प्रतिशत रकम वायोइन्जिनियरिङ्ग कार्य, वृक्षारोपण, पानी मुहान संरक्षण, जैविक विविधता संरक्षण र वातावरणसम्बन्धी सचेतना कार्यक्रममा लगानी नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।
- जिल्ला उर्जा, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन शाखालाई सृदृढ र व्यवस्थित गरिनेछ ।
- वन तथा वातावरणको क्षेत्रमा कार्य गर्ने सरकारी, गैरसरकारी र समुदायमा आधारित संस्थाहरू बीच नियमित परामर्श गरी समन्वयात्मक र साभेदारी अवधारणाअनुसार कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन र नतिजाअनुगमन गरिनेछ ।
- आर्थिक, सामाजिक र भौतिक विकास कार्यक्रममा वन, वातावरण तथा विपद जोखिम व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्यक्रम समावेश गरी संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- वन, वातावरण तथा विपद उत्थानशिलताको प्रदर्शन र मोडेलस्थल विकास गरी प्रदर्शनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनमा लैंगिक समता र सामाजिक समावेशीकरण अवधारणालाई विशेष ध्यान दिइनेछ ।
- निर्माणाधिन सवै सडक किनारामा वृक्षारोपण तथा वायो ईन्जिनियरिङ्गका कृयाकलाप अनिवार्य रूपमा संचालन गरिनेछ ।
- जिविसमा वनक्षेत्रबाट राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकमको ५० प्रतिशत रकम वन क्षेत्रमै लगानी गर्ने व्यवस्थाको परिपालना गरिनेछ ।

- प्लाष्टिकजन्य वस्तुहरूको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्दै दुनाटपरी तथा वातावरण मैत्री वस्तुहरूको प्रयोग बढावा दिइनेछ र प्रारम्भमा सरकारी र गैर सरकारी निकायमा दुना टपरी प्रयोगलाई कडाइका साथ लागू गरिनेछ ।
- सबै गाविस तथा नगरपालिकामा जलवायु परिवर्तन स्थानीय अनुकुलन योजना तर्जुमा गरिनेछ ।
- स्थानीयस्तरमा तयार भएका अनुकुलन योजना सरोकारवालाहरूको समन्वय र सहभागितामा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- युवाहरूलाई वातावरण मैत्री तथा जलवायु परिवर्तनका विषयमा सचेतिकरण गर्दै उनीहरूको सहभागिता बढाइनेछ ।
- नगरपालिका तथा गाविसहरूमा बालउद्यान, वनभोजस्थल, पार्क निर्माणहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- प्लानिङ र पलटिङ गर्ने अधिकार प्राप्त कम्पनिले आफ्नो क्षेत्रमा कम्तीमा सवारी साधन पार्क र उद्यानको व्यवस्थालाई बाध्यकारी बनाइनेछ ।
- एकीकृत उद्यम विकासको अवधारणा अनुसार वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूको विकास गर्दै लगिनेछ ।
- प्युठान जिल्लाका वन क्षेत्रहरूको वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन गरी वनको उत्पादत्व र वन वैदावर उत्पादनलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।
- गाउँस्तरमा विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गरी परिचालन गरिनेछ ।
- प्युठान जिल्लाको चुरे क्षेत्रमा संरक्षणमुखी कृषाकलापहरु संचालन गर्दै व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- संचारकर्मीलाई वन वातावरण सम्बन्धी सचेतीकरण गर्दै संचार माध्यम मार्फत वन वातावरण सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन गर्न अभिप्रेरित गरिनेछ ।
- भू-संरक्षणको हिसावले उच्च जोखिममा रहेका क्षेत्र मध्ये २ गाविस (दाडवाड) मा भू-संरक्षणका क्रियाकलापहरु सघन रुपमा संचालन गरिनेछ ।
- एक वर्ष एक घर एक विरुवा रोपण कार्यक्रम जिल्ला भरमा लागू गरिनेछ ।

४.४.२कार्यक्रम तथा बजेट

आवधिक जिल्ला विकास योजनामा निर्दिष्ट भएका कार्यक्रमका अतिरिक्त वन तथा वातावरण विषयगत योजनामा देहायअनुसार पुरक कार्यक्रम, बजेट, जिम्मेवारी र कार्यान्वयन समय समावेश गरिएको छ ।

तालिका नं. ९: पुरक कार्यान्वयन तालिका

सि.नं	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		कुल बजेट (रु हजारमा)	कार्यान्वयन वर्ष	कार्यान्वयन गर्ने निकाय	नपुग श्रोत (रु हजारमा)
		ईकाइ	परिमाण				
१	विरुवा उत्पादन	गोटा	४०००००	४०००	चौथो र पाँचौ	जिवका र वसवका	१०००
२	सावउसको वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन (ढुङ्गेगढी र विजुवार)	गोटा	४	१६००	चौथो र पाँचौ	जिवका	०
३	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्य योजना कार्यान्वयन (ढुङ्गेगढी र विजुवार)	गोटा	२	४०००	चौथो र पाँचौ	जिवका	०
४	मिचाहा भार नियन्त्रण कार्यक्रम	हेक्टर	४०	४००	चौथो र पाँचौ	जिवका, जिविस	०
५	नीजि आवादीमा वृक्षारोपण	गोटा	२०००००	४००	पाँचौ	जिवका, जिभूसका वसवका	०
६	वन पैदावारमा आधारित उद्यम स्थापना	गोटा	५	२०००	चौथो र पाँचौ	जिवका, वसवका, घसाउका, मेडेप	०
७	टपरी उद्योगसम्बन्धी तालिम	गोटा	१	१५०	पाँचौ	जिवका, वसवका	०
८	चुरे संरक्षण विशेष कार्यक्रम	गाविस	२	३०००	चौथो र पाँचौ	सम्बन्धित निकाय	१०००
९	विकासका पूर्वाधार संरक्षण कार्यक्रम	पटक	२	१०००	पाँचौ	जिवका, गैसस	५००
१०	स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकुलन योजना तयारी	गोटा	१०	५००	चौथो र पाँचौ	जिवका र वसवका गाविस	०
११	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन योजना कार्यान्वयन सहयोग	गाविस	१०	३०००	चौथो र पाँचौ	सरोकारवाला	१५००

सि.नं	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		कुल बजेट (रु हजारमा)	कार्यान्वयन वर्ष	कार्यन्वयन गर्ने निकाय	नपुग श्रोत (रु हजारमा)
		ईकाइ	परिमाण				
१२	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी यूवाहरुलाई सचेतना तालिम	पटक	२	२००	चौथौ र पाँचौ	जिवका, वसवका र जिविस	०
१३	जिल्ला जलवायु अनुकुलन कोष स्थापना	गोटा	१	१०००	चौथौ र पाँचौ	वसवका	५००
१४	पार्क तथा उद्यान स्थापना	गोटा	२	३००	चौथौ र पाँचौ	स्थानीय निकाय	०
१५	पर्यटन विकासका लागि होमस्टे कार्यक्रम	गोटा	१	३००	पाँचौ	स्थानीय निकाय	०
१७	बजार क्षेत्रमा कोसेली घर स्थापना	गोटा	१	२००	चौथौ	जिवका र वसवका	०
१६	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना र व्यवस्थापन	गोटा	१	२०००	चौथौ र पाँचौ	सरोकारवाला	१०००
१७	वातावरणमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रम	पटक	२	२०००			१०००
	जम्मा			२५७५०			६५००

४.४.३ सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका

जिल्ला विकास समितिको समग्र नेतृत्वमा वन तथा वातावरण समिति, जिल्ला वन समन्वय समिति, जिल्ला दैविप्रकोप उद्धार समितिलगायतका समितिहरुको समन्वय र जिल्ला वन कार्यालय र अन्य विषयगत कार्यालयहरुको विषयगत नेतृत्वमा सम्बन्धित सरोकारवालाको सक्रियतामा यस वन तथा वातावरण विकास विषयगत क्षेत्र पुरक कार्यक्रमको प्रभावकारी तथा उपलब्धीमूलक कार्यान्वयन गरिनेछ । वन तथा वातावरण विषयगत क्षेत्रपुरक कार्यक्रमको कार्यान्वयन, सहयोग र समन्वयसहितको जिम्मेवारी देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १०: जिम्मेवारी तालिका

प्रमुख कार्यक्रमहरु	प्रमुख जिम्मेवारी		
	कार्यान्वयन	सहयोग	समन्वय
१. वन व्यवस्थापन तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	जिवका, सेवा प्रदायक संस्था, स्थानीय निकाय, फेकोफन र गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार, अगैसस	वन तथा वातावरण समिति, जिवसस
२. भू-संरक्षण तथा जधाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	जिभूका, जउप्रनिडिका, सेवा प्रदायक संस्था, स्थानीय निकाय, समूह, गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार, अगैसस	वन तथा वातावरण समिति, जिविस
३. वातावरण व्यवस्थापन कार्यक्रम र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन कार्यक्रम	जिउवाशा, सेवा प्रदायक संस्था, गैसस, विषयगत कार्यालयहरु	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	वन तथा वातावरण समिति,
४. विपद् पूर्व तयारी तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	नेरेसो, सेवा प्रदायक संस्था, गैसस, समूह	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार, अगैसस	वन तथा वातावरण समिति, जिदैप्रउस

४.५ संस्थागत विकास तथा सुशासन

जिल्ला विकास प्रक्रिया तथा नतिजालाई व्यवस्थित गर्न संस्थागत क्षमता विकास, श्रोत परिचालन, विकास व्यवस्थापन, स्थानीय सुशासन, सामाजिक सशक्तिकरण विषयहरु समावेश गरी संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रको योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

४.५.१ कार्यनीति

संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रको विषयगत उद्देश्य, उपलब्धी एवम् प्रतिफलहरु हासिल गर्ने प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी बनाउन योजनाको बाँकी अवधिमा देहाय बमोजिमका थप कार्यनीतिहरु अवलम्बन गरिनेछ :

क्षमता विकास

- सबै निकायहरुमा क्षतिपूर्तिसहितको नागरिक बडापत्र लागू गर्ने र नागरिक सन्तुष्टी मापन प्रद्वति अभ्यास गरिनेछ ।
- उपलब्ध नीति, नियम, निर्देशिका र सेवा तथा सुविधाबारे सेवाग्राहीलाई जानकारी दिने तथा सोको पालना अनुगमनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- सूचना र संचार प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवाह तथा क्षमता विकास प्रणाली लागू गरिनेछ ।

- स्थानीय शासन तथा विकास प्रक्रियामा युवाको संलग्नता अभिवृद्धि गरी परिचालन गरिनेछ ।
- महिला, दलित, अपाङ्ग, सिमान्तकृत तथा पिछडिएको वर्गको क्षमता विकासमा विशेष जोड दिइनेछ ।
- स्थानीय निकाय, संघ/संस्था र कार्यालयहरुको संरचना अपाङ्गतामैत्री, बालमैत्री र लैङ्गिकमैत्री बनाउन पैरवी गरिनेछ,
- स्थानीय तहका राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरुलाई सुशासन ऐन, नियमावली, सम्बन्धित निर्देशिका र नतिजामा आधारित योजना तर्जुमा तथा अनुगमन प्रक्रियाका बारेमा क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

श्रोत परिचालन

- जिविस, नगरपालिका र गाविसको राजस्व अध्ययन र सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- आन्तरिक स्रोतको निश्चित हिस्सा क्षमता विकास र सुशासनसम्बन्धी काममा उपयोग गरिनेछ ।
- यातायात व्यवसायी तथा स्थानीय समुदायसँग साभेदारी गरी स्थानीय निकायले निर्माण गरेका संभाव्य सडकहरुबाट सवारी कर संकलनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- IEEER EIAअध्ययनको आधारमा व्यवस्थित ठेक्का प्रणाली लागूगरी खानीजन्य वस्तु विक्री र निकासीको व्यवस्था गरिनेछ।
- जिविसको स्वामित्वमा रहेको र स्वामित्वमा ल्याउने सकिने अचल सम्पत्तीलाई परिचालन गरी सेवा शुल्क संकलन गरी आय बृद्धिको व्यवस्था गरिनेछ ।
- महत्वपूर्ण पर्यटकीय क्षेत्रहरु व्यवस्थित तथा सेवा संचालन गरी सेवाशुल्कवापत आय संकलन र परिचालन गरिनेछ ।
- राजश्व शाखाको संस्थागत विकास गरी राजश्व बृद्धिलाई सो शाखाको कार्यसम्पादनको मुख्य आधार बनाउनेछ ।
- विकास साभेदार तथा गैससहरूसँग निरन्तर छलफल तथा समन्वय गरी कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।
- जिविस, गाविस र नपाको राजश्व अध्ययन प्रतिवेदनको सुझाव अनुसार गरेको दायरा र दरमा समयानुकूल परिमार्जन गरी लागू गरिनेछ ।

विकास व्यवस्थापन

- योजना तर्जुमा तथा अनुगमनलाई सूचनामा आधारित, नतिजामूलक, सहभागितामूलक तथा समावेशी बनाउनेछ ।
- वस्तुस्थिति विश्लेषण, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नतिजामूलक अनुगमन तथा प्रतिवेदन प्रक्रियामा सामुदायिक संस्था, गैसस र सञ्चार माध्यमहरुको सहभागिता बृद्धि गरिनेछ ।
- आविजियो र विषयगत गुरुयोजनामा आधारित भई वार्षिक योजना तर्जुमालाई व्यवस्थित र नतिजामूलक बनाइनेछ ।
- जिल्लाको भू-उपयोग तथा भौतिक विकास योजना तर्जुमा गरी सोअनुसार भौतिक पूर्वाधार विकास तथा सार्वजनिक निर्माण र स्तरोन्नतीका कार्यहरु संचालन गरिनेछ ।
- युवाको क्षमता, सृजनशिलता र उत्पादनशिलताको उपयोगको लागि युवामा लगानी बृद्धिका गरी जिल्ला विकासमा युवा परिचालन गरिनेछ ।
- उपभोक्ताहरुको लागत तथा प्रत्यक्ष सहभागिता र निगरानीमा आयोजना तथा कार्यान्वयनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- लक्षित समुहका आयोजनाहरुलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- तेस्रो पक्षबाट अनुगमन, मूल्याङ्कन र सार्वजनिक गर्ने परिपाटी लागू गरिनेछ ।

स्थानीय सुशासन

- असल शासन अनुगमन समिति सृष्टीकरण गरी पालना अनुगमनमा क्रियाशिल गरिनेछ ।
- सेवाग्राहीको सन्तुष्टी मापन तथा सेवा प्रदायक र सेवाग्राहीहरु बीच हुने वहस कार्यक्रममा विपन्न र पिछडिएको वर्गको सहभागिता सुनिश्चित गरी प्राप्त सिकाईका आधारमा सेवा प्रवाहलाई क्रमशः सुधार गर्दै लगिनेछ ।
- सामाजिक जवाफदेहिता तथा सुशासन अभिवृद्धिकालागि समुदायमा आधारित संस्था, नागरिक समाज संस्था तथा संचार माध्यमहरुको क्षमता विकास गरी परिचालन गरिनेछ ।
- उपलब्ध कानूनी प्रावधानको पालना अनुगमन गरी स्थिति प्रतिवेदन तयार तथा सार्वजनिक गर्ने र सुझाव कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- कार्यालयको कार्यसम्पादन र सेवा प्रवाहबारे निरन्तर रुपमा सार्थक छलफल गरी सुधारका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- सार्वजनिक सेवा तथा सुविधामा नागरिक हक तथा जिम्मेवारीबारे पुस्तिका प्रकाशन र वितरण गर्ने र संचारमाध्यम तथा सामाजिक परिचालन प्रक्रियाबाट प्रचारप्रसारको व्यवस्था गरिनेछ ।

सामाजिक सशक्तिकरण

- सामाजिक सशक्तिकरणका क्षेत्रमा कार्यरत संस्थाहरु परिचालन गरी विपन्नता नक्साङ्कन तथा स्तरीकरण गर्ने र प्राथमिकताका आधारमा सामाजिक सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- सामाजिक परिचालन कार्यक्रमसँग क्षमता विकास र नागरिक निगरानीका कार्यक्रम समावेश गरी लक्षितवर्गको स्वस्फूर्त सहभागिताको वातावरण निर्माण गरिनेछ ।
- वनामं, नासकेलगायत सिवियोको क्षमता सुदृढ गरी स्थानीयस्तरमा अनुगमन कार्यमा परिचालन गरिनेछ ।
- लक्षित वर्ग तथा क्षेत्रका समुदाय, समुदायमा आधारित संस्था, संचार माध्यम गैसस र संजालहरुको क्षमता विकास गरी सामाजिक सशक्तिकरण र नागरिक अनुगमनमा परिचालन गरिनेछ ।

४.५.२पुरक कार्यक्रम तथा बजेट

आवधिक जिल्ला विकास योजनामा निर्दिष्ट भएका कार्यक्रमका अतिरिक्त योजनको अद्यावधिक प्रक्रियाबाट संस्थागत विकास र सुशासन विषयगत क्षेत्र तर्जुमा थप कार्यक्रम, आवश्यक बजेट, जिम्मेवारी र कार्यान्वयन वर्ष देहायबमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ११: पुरक कार्यान्वयन योजना

क्र.सं.	प्रतिफलहरु अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	५ वर्षको लक्ष्य		कूल बजेट (रु. हजारमा)	कार्यान्वयन वर्ष	कार्यान्वयन गर्ने निकाय	नपुग श्रोत (रु. हजारमा)
		इकाई	परिमाण				
१.	विकास साभेदार, गैसस र सरकारी कार्यालय समन्वय तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	संख्या	२	५००	पहिलो र दोश्रो	जिल्ला विकास समिति	०
२.	तथ्याङ्क व्यवस्थापन, अभिलेख र कम्प्युटर प्रणालीमा आधारित सेवा प्रवाह क्षमता विकास कार्यक्रम	कार्यालय	२०	२०००	पहिलो र दोश्रो	जिविस, विषयगत कार्यालय	१०००
३.	गैसस, सिवियो तथा मिडिया क्षमता विकास कार्यक्रम	संख्या	२	१०००	पहिलो र दोश्रो	गै.स.स.	०
४.	लेखा र वित्तीय सुशासन तालिम	पटक	२	६००	पहिलो र दोश्रो	स्थानीय निकाय, गैसस, विषयगत कार्यालय र	०
५.	राजनीतिक दल/प्रतिनिधि क्षमता विकास कार्यक्रम	जना	१५०	१५००	पहिलो र दोश्रो	जिविस, राजनीतिक दल	१०००
६.	जिविस आय परिचालन तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा/तालिम	पटक	२	४००	पहिलो र दोश्रो	जिविस/गाविस	०
७.	गाविस र नपाको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्यक्रम	पटक	२	४००	पहिलो र दोश्रो	गाविस तथा नपा	०
८.	ऐन, नीति, नियम र निर्देशिकासम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम	पटक	२	१५००	पहिलो र दोश्रो	स्थानीय निकाय, गैसस	१०००
९.	सार्वजनिक निकायबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधा प्रक्रिया तथा नागरिकको जिम्मेवारीसम्बन्धी हाते पुस्तिका प्रकाशन र वितरण	समूह	२००	५००	पहिलो र दोश्रो	जिविस	०
१०.	सामाजिक जवाफदेहिता अभिवृद्धि कार्यक्रम (सार्वजनिक परीक्षण, सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण, गुनासो सुनुवाई, सूचनाको हक)	पटक	२०	२०००	पहिलो र दोश्रो	स्थानीय निकाय, गैसस, विषयगत कार्यालय, शैक्षिक र स्वास्थ्य संस्था	१०००
११.	सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण कार्यक्रम	पटक	१	७५०	पहिलो र दोश्रो	स्थानीय निकाय, विषयगत कार्यालय, गैसस	०
१२.	क्षतीपूर्तीसहितको नागरिक बडापत्र जारी तथा पालना	कार्यालय	५	५००	पहिलो र दोश्रो	सम्बन्धित कार्यालयहरु	०
१३.	वार्षिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमाबारे लक्षित समुदायसँग अन्तरक्रिया	पटक	२	१०००	पहिलो र दोश्रो	जिविस	०
१४.	आयोजना व्यवस्थापन क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	२	१०००	पहिलो र दोश्रो	जिविस	०
१५.	नयाँ प्रविधि तथा वातावरणमैत्री र समावेशी संरचनासम्बन्धी वृहत् कार्यक्रम (प्राविधिक, उपभोक्ता, निर्माण व्यवसायी, गैसस)	पटक	२	१५००	पहिलो र दोश्रो	जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	५००

क्र.सं.	प्रतिफलहरु अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	५ वर्षको लक्ष्य		कूल बजेट (रु. हजारमा)	कार्यान्वयन वर्ष	कार्यान्वयन गर्ने निकाय	नपुग श्रोत (रु. हजारमा)
		इकाई	परिमाण				
१६.	नतिजामूलक योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन अभिमुखीकरण	पटक	१	१०००	पहिलो र दोश्रो	जिविस	००
१७.	वृहत आयोजनाको प्राविधिक परीक्षण	आयोजना	२	२०००	पहिलो र दोश्रो	जिविस र विषयगत कार्यालय	१०००
१८.	लैंगिक बजेट परिक्षण कार्यक्रम	क्षेत्र	१	१०००	पहिलो र दोश्रो	स्थानीय निकाय, गैसस	०
१९.	सामाजिक परिचालन कार्यक्रम	गाविस नपा	४३	६४५००	पहिलो र दोश्रो	स्थानीय निकाय, विषयगत कार्यालय, गैसस	०
२०.	लक्षित वर्गका लागि योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनसंबन्धी छलफल	जना	३००	१५००	पहिलो र दोश्रो	स्थानीय निकाय, विषयगत कार्यालय, गैसस	०
	संस्थागत विकास तथा सुशासनको जम्मा	रु (हजार)		८५१५०			५५००

४.५.३ सरोकारवाला तथा जिम्मेवारी तालिका

जिल्ला विकास समितिको समग्र नेतृत्वमा संस्थागत समिति, जिल्ला क्षमता विकास समन्वय समिति, राजस्व परामर्श समिति, लक्षित वर्ग समन्वय समितिलगायतका समितिहरुको समन्वय र विषयगत कार्यालयहरुको विषयगत नेतृत्वमा सम्बन्धित सरोकारवालाको सक्रियतामा यस संस्थागत विकास विषयगत क्षेत्र पुरक कार्यक्रम प्रभावकारी तथा उपलब्धीमूलक कार्यान्वयन गरिनेछ । संस्थागत विकास तथा सुशासन विषयगत योजना पुरक कार्यक्रमको कार्यान्वयन, सहयोग र समन्वयसहितको जिम्मेवारी देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १२ : जिम्मेवारी तालिका

प्रमुख कार्यक्रमहरु	प्रमुख जिम्मेवारी		
	कार्यान्वयन	सहयोग	समन्वय
१. संस्थागत विकास अध्ययन र क्षमता विकास कार्यक्रम	जिविस, विषयगत कार्यालयहरु, सेवा प्रदायक संस्था, स्थानीय निकाय, गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	संस्थागत विकास समिति, असल शासन अनुगमन समिति
२. श्रोत परिचालन तथा राजस्व सुधार कार्यक्रम	जिविस, सेवा प्रदायक संस्था, स्थानीय निकाय, गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	संस्थागत विकास समिति, असल शासन अनुगमन समिति
३. नतिजामूलक योजना तर्जुमा, अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्यक्रम	जिविस, विषयगत कार्यालयहरु, सेवा प्रदायक संस्था, गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	संस्थागत विकास समिति, असल शासन अनुगमन समिति
४. स्थानीय सुशासन तथा सामाजिक जवाफदेहिता अभिवृद्धि कार्यक्रम	जिविस, विषयगत कार्यालयहरु, सेवा प्रदायक संस्था, गैसस, नागरिक समाज संस्था, सिवियो	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	संस्थागत विकास समिति, असल शासन अनुगमन समिति
५. सामाजिक सशक्तिकरण कार्यक्रम	सेवा प्रदायक संस्था, गैसस	जिविस, गाविस, नपा, विकास साभेदार	संस्थागत विकास समिति, जिसापस

परिच्छेदः श्रोत अनुमान तथा लगानी

५.१ बजेटको श्रोत

प्युठान जिल्लाको योजनावद्ध विकासको महत्वपूर्ण प्रयासको रूपमा जिल्ला विकास समितिको समग्र नेतृत्व र विषयगत कार्यालयहरूको विषयगत नेतृत्वमा जिल्लामा क्रियाशिल सम्पूर्ण राजनीतिक दलहरूको पहल र स्वामित्वमा आवधिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमा (२०६८/६९-२०७२/७३) तर्जुमा भई कार्यान्वयनको क्रममा रहेको छ। आवधिक जिल्ला विकास योजनाको आधारमा वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरी योजनाको नतिजा प्राप्त गर्ने प्रयास गरिएको छ। योजनाको नतिजा अनुगमन तथा मापन प्रक्रिया अन्तर्गत योजनाको मद्यावधी समीक्षा समेत सम्पन्न भईसकेको छ। योजनाको मद्यावधी समीक्षाको शिफारिश अनुसार विकासका समसामयिक विषय तथा सवालहरूलाई ध्यानमा राखी सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट योजना अद्यावधिक गरिएको छ।

योजना अद्यावधिक प्रक्रियामा नीति निर्माता (माननीय सभासद्), जिल्लास्थित राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू, विषयगत कार्यालय, पूर्व जनप्रतिनिधि, गैसस, विकास साभेदार तथा सहयोगी निकाय, संचारकर्मी, लक्षित वर्ग तथा नीज क्षेत्रको स्वस्फूर्त तथा सक्रिय सहभागिता रहेको थियो। यस प्रक्रियामा सम्बन्धित सबैले योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, उपलब्धी, प्रतिफल हासिल गर्न भूमिका निर्वाहा गर्ने प्रतिवद्धता समेत गरिएको छ। अद्यावधिक विवरणलाई आजिवियोको पुरक दस्तावेजको रूपमा तयार गरी प्रस्तुत गरिएको छ। आजिवियो अद्यावधिक कार्यमा जस्तै: योजनाको कार्यान्वयन, नतिजा अनुगमन र प्रतिवेदनमा पनि सम्बन्धित सबैको महत्वपूर्ण भूमिका आवश्यक पर्दछ। यस कार्यमा जिविसले समग्र रूपमा, विषयगत कार्यालयले विषयगत रूपमा र राजनीतिक दलहरूले नीतिगत रूपमा र सम्बन्धित पक्षहरू यस कार्यमा सहभागि भएर योगदान पुऱ्याइनेछ। योजनाको उद्देश्य तथा उपलब्धी हासिल गर्न अद्यावधिक योजना कार्यान्वयनमा राजनीतिक दलको नेतृत्व र सहयोगमा स्थानीय निकाय, विषयगत कार्यालय, विकास साभेदार तथा सहयोगी निकाय, गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्था, नीज क्षेत्रबाट संयुक्त लगानी गर्न प्रस्ताव गरिएकोछ।

५.२ श्रोत अनुमान तथा नपुग श्रोत

यस दोस्रो आजिवियोमा उल्लेखित प्रतिफल, उपलब्धी र उद्देश्य प्राप्त गर्न प्रस्तावित प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाका लागि कूल रु. ३९ करोड, ९९ लाख लाग्ने अनुमान गरिएको छ। योजनामा विषयगत क्षेत्र र प्रतिफल अनुसार आवश्यक श्रोतको अनुमान गरिएको छ। आवश्यक श्रोत स्थानीय निकायको आन्तरिक आय, केन्द्रिय अनुदान, जिल्लास्थित कार्यालय, डिभिजन र क्षेत्रीय कार्यालय, विकास साभेदार तथा सहयोगी निकाय, गैसस, नीज क्षेत्र तथा व्यवसायिक प्रतिष्ठान, समुदायमा आधारित संस्था र समुदायबाट परिचालन उपलब्ध नीति, निर्देशिका र कार्यविधि अनुसार परिचालन गरिनेछ। प्रस्तावित नतिजा प्राप्त गर्न केन्द्र तथा विकास साभेदारबाट थप श्रोतको व्यवस्था र नीज क्षेत्रबाट थप लगानीको समेत अपेक्षा गरिएको छ। योजनाको समष्टिगत, विषयगत क्षेत्र र उपलब्धी अनुसार आवश्यक श्रोतको अवस्थादेहायमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १३: विषयगत क्षेत्र अनुसार अनुमानित श्रोत विनियोजन अपुग श्रोतको अवस्था

विषयगत सूमह	विषयगत क्षेत्र तथा उप क्षेत्रहरू	पुरक लगानी (रु. हजारमा)		अपुग श्रोत (रु.हजारमा)	
		रकम	लगानी (%)	रकम	प्रतिशत
आर्थिक विकास	कृषि, पशु विकास तथा सिंचाई	६०५००	१५.२	४४९००	७४.२
	पर्यटन विकास	१२७००	३.२	१०५००	८२.७
	उद्योग, व्यापार तथा वैकिङ्ग	६२४०	१.६	४३४०	६९.६
आर्थिक विकास जम्मा		७९४४०	१९.९	५९७४०	७५.२
सामाजिक विकास	शिक्षा तथा मानव संशाधन	२९२००	५.३	१३०५०	६९.६
	स्वास्थ्य, जनसंख्या तथा पोषण	७२९०	१.८	५६९०	७७.८
	खानेपानी तथा सरसफाई	९०००	२.३	७०००	७७.८

विषयगत सूमह	विषयगत क्षेत्र तथा उप क्षेत्रहरु	पुरक लगानी (रु. हजारमा)		अपुग श्रोत (रु.हजारमा)	
		रकम	लगानी (%)	रकम	प्रतिशत
	महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग	१५७९०	४.०	८१७०	५१.७
	युवा तथा खेलकुद	१२००	०.३	७००	५८.३
	कला, संस्कृति, भाषा र साहित्य	३०००	०.८	१०००	३३.३
सामाजिक विकास जम्मा		५७४००	१४.४	३५५३०	६१.९
पूर्वाधार विकास	भौतिक योजना, आवास र सार्वजनिक निर्माण	९०००	२.३	४०००	४४.४
	सडक तथा यातायात	११०५००	२७.७	०	०.०
	विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	२४५००	६.१	२१५००	८७.८
	सूचना, संचार तथा प्रविधि	२०००	०.५	१०००	५०.०
	शहरी विकास र भू-दृश्य व्यवस्थापन	५३६०	१.३	२५००	४६.६
भौतिक विकास जम्मा		१५१३६०	३७.९	२९०००	१९.२
वन तथा वातावरण	वन र जैविक विविधता	१२५५०	३.१	१०००	८.०
	भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	४०००	१.०	१५००	३७.५
	वातावरण व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन उत्थानशिलता	५२००	१.३	२०००	३८.५
	विपद् व्यवस्थापन	४०००	१.०	२०००	५०.०
वन तथा वातावरण जम्मा		२५७५०	६.५	६५००	२५.२
संस्थागत विकास र सुशासन	संस्थागत क्षमता विकास	५६००	१.४	२००	३.६
	श्रोत परिचालन	८००	०.२	०	०.०
	विकास व्यवस्थापन	६५००	१.६	१५००	२३.१
	स्थानीय सुशासन	५२५०	१.३	२०००	३८.१
	सामाजिक सशक्तीकरण	६७०००	१६.८	०	०.०
संस्थागत विकास जम्मा		८५१५०	२१.३	५५००	६.५
कूल जम्मा		३९९१००		१३६२७०	३४.१

५.३अपुग श्रोत परिचालन रणनीतिहरु

आजिवियो अद्यावधिक प्रक्रिया पुरक कार्यक्रमका लागि कूल रु. ३९ करोड ९१ लाख बजेट अनुमान गरिएको छ । प्रति इकाई लागतका आधारमा योजनाको प्रगति मापनका सूचकअनुसारको लक्ष्य प्राप्त गर्न २ वर्षका लागि पुरक प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाका लागि आवश्यक बजेट तयार गरिएको छ । उक्त अनुमानित श्रोत मध्ये उपलब्ध हुन सक्ने बजेटमा ३४ प्रतिशत श्रोत अपुग हुने देखिन्छ । स्थानीय निकायको आन्तरिक श्रोत तथा केन्द्रिय अनुदान, विषयगत निकायमा उपलब्ध बजेट, विकास साभेदार तथा सहयोगी निकायबाट उपलब्ध हुने रकम, गैसस, नीजि क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्था तथा समुदायको नगद र वस्तुगत योगदानसमेत जिल्लामा उपलब्ध श्रोतको विगत वर्षहरुको प्रवाहको आधारमा योजना अवधिमा उक्त श्रोतहरुबाट प्रवाह हुन सक्ने रकमको आधारमा उपलब्ध हुने सक्ने बजेट प्रक्षेपण गरिएको छ । यसबाट योजनाको २ वर्ष अवधिमा कूल रु. २६ करोड २८ लाख ३० हजार रकम उपलब्ध हुन सक्ने देखिन्छ । जसमध्ये विषयगत निकायहरुबाट सबैभन्दा बढी उपलब्ध हुने देखिन्छ भने स्थानीय निकायहरुबाट २० प्रतिशत श्रोत परिचालन हुने देखिन्छ । यसैगरी विकास साभेदार र गैससबाट पनि उल्लेख्य मात्रामा बजेट परिचालन हुने अपेक्षा गरिएको छ । यस प्रकार पुरक/थप कार्यक्रम करिब १३करोड६२ लाख रकम अपुग हुने देखिन्छ।

योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तीका लागि थप/पुरक कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक पर्ने संभाव्य र नियमित श्रोतबाट अपुग हुने बजेट परिचालनमा देहायका रणनीति अवलम्बन गरिनेछः

- आन्तरिक आयका क्षेत्र पहिचान र दर परिमार्जन गरी परिचालन गर्ने

- संभाव्यताका आधारमा दीर्घकालीन आयोजनाहरू संचालनमा लगानी गर्न प्राथमिकता दिने
- विकास साभेदार, गैसस तथा नीजि क्षेत्रसँग साभेदारी वृद्धि गर्ने
- केन्द्र तथा विषयगत मन्त्रालयसँग थप श्रोतको लागि अनुरोध गर्ने
- स्थानीय श्रम, श्रोत र साधन परिचालन तथा जनसहभागिता वृद्धि गर्ने
- सेवा प्रवाहमा निजी क्षेत्र, गैसस परिचालन तथा साभेदारीमा जोड दिने
- जिविस, गाविस र निजीक्षेत्र बीच संयुक्त लगानीका क्षेत्रको खोजी गर्ने
- विषयगत क्षेत्र योजनाको लागि स्थानीय निकाय (जिविस र गाविस) को लगानी वृद्धि गर्ने
- पर्यटन विकासको लागि नेपाल पर्यटनबोर्ड, सम्बन्धित मन्त्रालयहरु, छिमेकी जिविसहरूसँग सहकार्य गर्ने
- ग्रामीण क्षेत्रमा स्वास्थ्य सेवा विस्तारका लागि सामुदायिक तथा निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि गर्न प्रोत्साहन गर्ने
- प्राविधिक जनशक्ति उत्पादनमा नीजि तथा केन्द्रिय लगानी वृद्धि गर्न पहल गर्ने
- औद्योगिक तथा प्राविधिक मानव संशासन विकासमा निजीक्षेत्रको लगानी वृद्धि गर्न प्रोत्साहन गर्ने
- खेलकुद विकास र प्रवर्द्धनमा निजी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन गर्ने
- युवाहरुको क्षमता वृद्धि तथा स्वरोजगार प्रवर्द्धनको लागि विकास साभेदारसँग साभेदारी गर्ने
- सेवा प्रवाहमा नीजि र गैसस परिचालन तथा साभेदारी गर्ने
- जिल्लामा उपलब्ध आर्थिक स्रोतको उच्चतम उपयोग गर्न कार्यान्वयन प्रक्रिया र लगानीमा पारदर्शिता अपनाइनेछ ।
- बढी उपलब्धि कार्यक्रम लगानी वृद्धि गर्ने तथा वास्तविक जनसहभागिता परिचालन गर्ने
- निजी र सरकारी, स्थानीय निकायहरूबीच, सरकारी र गैससबीच, सरकारी र समुदायबीच सहकार्य/साभेदारीबाट कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी सबै क्षेत्रको सहभागितामा वृद्धि गर्ने

परिच्छेदः कार्यान्वयन व्यवस्था तथा अनुगमन मूल्याङ्कन न ढाँचा

६.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति

राष्ट्रिय योजना आयोगले २०७० असारमा जारी गरेको राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शनले योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा लगानी तथा साधनको प्रवाह समुचित ढंगले भएको छ/छैन र कार्यतालिकाअनुसार क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भई लक्षित प्रतिफल प्राप्त भएको छ/छैन भनी विभिन्न तह तथा निकायबाट निरन्तर र आवधिक रूपमा निगरानी राख्ने कार्यलाई अनुगमन भनी व्याख्या गरेको छ । विकास कार्यक्रमहरूमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कमजोर भएको राष्ट्रिय रुपमै स्वीकार भएको सन्दर्भमा प्युठान जिल्लाको प्रथम आवधिक जिल्ला विकास योजनाको नतिजामा आधारित अनुगमन तथा सहभागितामूलक पद्धति अवलम्बन गरी नतिजा मापन तथा योजनाको प्रभावकारिताको लेखाजोखा गरिनेछ । आजिविको नतिजा अनुगमन प्रक्रियालाई नियमित कार्यक्रमका रुपमा स्थापित गरी स्थानीयस्तरदेखि राष्ट्रियस्तरसम्मका विभिन्न तहका सरोकारवालाहरू र तेस्रो पक्षसमेतको संलग्नता संचालन गरिनेछ । यसअन्तर्गत नतिजामा आधारित प्रस्तावित अनुगमन खाका अनुसार पटके तथा नियमित अनुगमन, वार्षिक समीक्षा, मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ । योजनाको स्वतन्त्र तथा तटस्थ तेस्रो पक्षबाट समेत लेखाजोखा गरिनेछ ।

६.२ अनुगमन मूल्याङ्कन संरचना

प्युठान जिल्लाको प्रथम आवधिक जिल्ला विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रयोजनका लागि विद्यमान कानुनी व्यवस्था तथा प्रचलनका आधारमा देहायका संरचना प्रस्ताव गरिएको छ ।

६.२.१ सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा २१० मा व्यवस्था भएअनुरूप गठन हुने सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई सक्रिय तुल्याई जिल्ला विकास समितिलगायत अन्य विषयगत कार्यालयहरूले योजना वा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा अनुमान गरिएका स्रोत साधनहरूको परिचालन लक्ष्य अनुरूप भए नभएको, आयोजनाको कार्यान्वयन तालिका अनुसार भए नभएको यकिन गरी आयोजनाहरूलाई अपेक्षित गति र दिशा प्रदान गर्न यस समितिलाई सक्रिय तुल्याइने छ ।

६.२.२ सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन उपसमिति

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा २१० मा व्यवस्था भएअनुरूप गठन हुने सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति समितिलाई आवश्यक सहयोग प्रदान गर्न तथा आवश्यक प्रतिवेदन दिने प्रयोजनको लागि स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को दफा २०२ मा व्यवस्था भएअनुरूप गठन हुने सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन उपसमितिलाई सक्रिय तुल्याइनेछ । यस उपसमितिले जिल्लामा सञ्चालित आ/योजनाहरूको नियमित अनुगमन तालिका तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी तथ्यांक व्यवस्थापन, नियमित अद्यावधिक तथा प्रशोधन गर्ने व्यवस्था गरी आ.व. २०६७/०६८ को स्थितिबाट जिल्लाको प्रगति कति अगाडि बढ्यो भन्ने विश्लेषण गर्ने आधार तयार प्रस्तुत गर्नेछ । उपसमितिबाट हुने अनुगमनलाई बढी सहभागितामूलक बनाउन अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण क्रियाकलापहरूमा जिल्लाका अन्य सरोकारवालाहरूलाई समेत आमन्त्रण गरिनेछ ।

६.२.३ असल शासन अनुगमन समिति

सुशासन ऐन २०६४ तथा नियमावलीमा व्यवस्था भए अनुसार प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षता असल शासन अनुगमन समिति गठन तथा क्रियाशिल बनाई उपलब्ध कानुनी, नीतिगत तथा प्रक्रियागत व्यवस्थाको पालना अनुगमन गरी सेवा प्रवाह तथा सुशासन स्थिति पत्र तयार गरी सार्वजनिक गरिनेछ । यसबाट विषयगत र समग्र रुपमा सेवा प्रवाह र सुशासनको अवस्थाको लेखाजोखा गरी सम्बन्धित निकायहरूलाई मार्गदर्शन गरिनेछ ।

६.२.४ संयुक्त अनुगमन समिति

आवधिक योजना कार्यान्वयनको नतिजा अनुगमनका लागि जिल्ला विकास समिति मातहत रहने गरी विभिन्न सरोकारवालाहरू रहेको संयुक्त अनुगमन समिति गठन गरिनेछ । उक्त संयुक्त अनुगमन समितिमा स्थानीय निकाय स्रोत परिचालन तथा

व्यवस्थापन कार्यविधि, २०६९ मा उल्लेख भएका पदाधिकारीहरूका अतिरिक्त आदिवासी, जनजाती महिला समन्वय समिति, दलित वर्ग उत्थान समिति, गैसस महासंघ जिल्ला शाखाका प्रतिनिधि, उद्योग वाणिज्य संघ तथा क्रियाशिल पत्रकार प्रतिनिधि समेतको प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था गरिनेछ। जिल्ला विकास समितिबाट हुने अनुगमनको समन्वय गर्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारी योजना तथा अनुगमन शाखाको हुनेछ। योजना तथा अनुगमन शाखासँग प्रत्येक समन्वयमा रहेर अन्य विषयगत निकायहरूले सम्बन्धित विषय क्षेत्रको अनुगमनको कार्य गर्नेछन्। योजना तथा अनुगमन शाखालाई भौतिक एवं मानवीय श्रोत साधन र क्षमताले सम्पन्न बनाइनेछ। त्यस अतिरिक्त अनुगमन गर्ने कार्यालय, व्यक्तिको आचारसंहिता निर्माण तथा अनुगमन कार्यका लागि आवश्यक पर्ने क्षमता विकासको व्यवस्था जिल्ला विकास समितिले मिलाउनेछ।

६.२.५ विषयगत समिति

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन अनुसार गठन हुने विषयगत समितिहरूले आ-आफ्नो विषय क्षेत्रअन्तर्गत स्थानीय निकाय, विषयगत कार्यालय तथा अ/गैससहरूबाट जिल्लामा सञ्चालित कार्यक्रमको स्थलगत भ्रमण, अवलोकन, अन्तर्वार्ता, प्रतिवेदन अध्ययनलगायतका विभिन्न विधिहरूबाट आवश्यकताअनुसार नियमित रूपमा अनुगमन गर्नेछन्।

६.२.६ सम्बन्धित निकाय तथा परियोजना

कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने निकाय वा संस्थाले हरेक कार्यक्रम, क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्ने विभिन्न चरणमा प्रतिवेदन अध्ययन, स्थलगत भ्रमण, अवलोकन, अन्तर्वार्ताका माध्यमबाट नियमित अनुगमन गर्नेछन्।

६.३ अनुगमन प्रक्रिया

नतिजामा आधारित प्रस्तावित अनुगमन खाकाअनुसार आजिवियोको विषयगत रूपमा पटके तथा नियमित अनुगमन, वार्षिक समीक्षा, मद्यावधि तथा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ। पहिलो आजिवियोको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रक्रिया देहाय अनुसार प्रस्ताव गरिएकोछ।

६.३.१ पटके तथा नियमित अनुगमन

नतिजामा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुसार विषयगत वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटको सम्बन्धित निकाय, विषयगत समिति, सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समिति तथा उपसमिति र संयुक्त अनुगमन समितिले पटके तथा नियमित अनुगमन गर्नेछन्।

६.३.२ नागरिक अनुगमन

आजिवियोमा आधारित भई वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा भए/नभएको, स्विकृत योजना तथा बजेट र कार्ययोजना अनुसार कार्यक्रम संचालन, सेवा प्रवाह भए नभएको, योजनामा तोकिएको विधि तथा प्रक्रिया पुरा भए नभएको, आयोजना तथा कार्यक्रमबाट नतिजा तथा उपलब्धी हासिल भए नभएको नागरिक तथा समुदायमा आधारित संस्थाले अनुगमन गर्न सक्नेछन्। यस प्रकारको अनुगमन कार्यलाई नागरिक समाजका संस्थाले आवश्यक सहजिकरण गर्ने तथा सम्बन्धित सेवा प्रदायक निकायहरूले सूचना उपलब्ध गराउने, अनुगमनमा प्राविधिक सहयोग गर्ने कार्य गर्नेछन्।

६.३.३ नतिजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा

अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समिति र संयुक्त अनुगमन समितिसँग समन्वय गरी जिल्ला विकास समिति, विषयगत समितिहरूद्वारासहभागितामूलक प्रक्रिया अनुसार आजिवियोको वार्षिक समीक्षा गरी योजनाको नतिजा तथा कार्यसम्पादनको मापन गरिनेछ। योजनाको चौथो वर्ष देखि यस प्रकारको अनुगमन प्रक्रिया अवलम्बन गरिनेछ। यस प्रक्रियामा सम्बन्धित सरोकारवालाको संलग्नतामा तेश्रो पक्ष वा विषयविज्ञले यस प्रक्रियामा सहजिकरण गर्नेछन्।

६.३.४ मद्यावधि मूल्याङ्कन

आजिवियोमा निर्धारित लक्ष्य, उद्देश्य, सूचक र नीतिहरूका आधारमा आ.व २०७०/७१ मा यसको मद्यावधि मूल्यांकन भइसकेको छ। मद्यावधि मूल्याङ्कनमा वार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन तथा सूचनाको आधारमा सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट गरिएको थियो। मूल्याङ्कनमा जिल्ला विकास समिति, विषयगत तथा संयुक्त अनुगमन र अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समितिको प्रमुख

भूमिका रहेको थियो । योजना तर्जुमा तथा अनुगमनमा सम्बन्धी देखल भएका र अनुभवी पेशाविद्को समूहबाट मूल्याङ्कन कार्यको सहजिकरण गरिएको थियो । मध्यावधि मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन अनुसार योजना अद्यावधिक गरिएको छ ।

६.३.५ अन्तिम मूल्याङ्कन

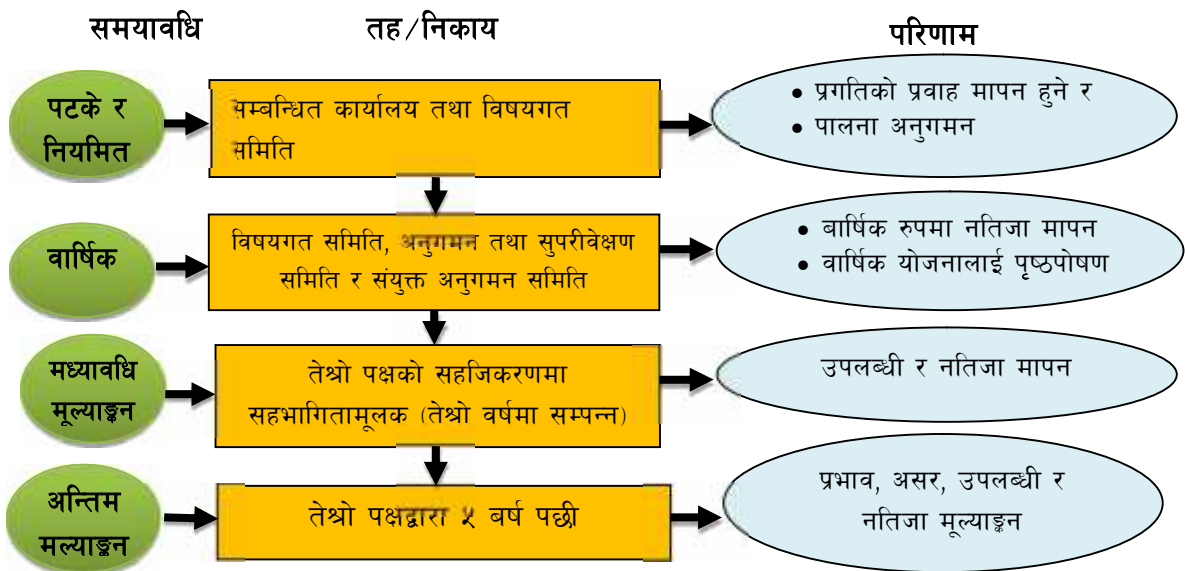
आवधिक जिल्ला विकास योजनाको समयावधि समाप्त भएपछि योजनाको समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा विषयगत उपलब्धीहरू हासिल भए/नभएको नतिजा मापन तथा लेखाजोखा गरिनेछ । योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा देखल भएका तेश्रो पक्षका अनुभवी पेशाविद्/हरूको संलग्नता र सहजिकरणमा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ । अन्तिम मूल्याङ्कन टोलीमा रहने पेशाविद् तथा अन्य सदस्यहरू र यसको कार्यविधि जिविसको सिफारिसमा जिल्ला परिषदले निर्धारण गर्नेछ । यस प्रकार गरिएको अन्तिम मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिनेछ । यो प्रतिवेदन दोश्रो आजिवियोको लागि आधारको रूपमा प्रयोग गरिनेछ ।

६.३.६ नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली

अनुगमन पद्धतिको प्रभावकारिताका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्रहरूलाई सक्रिय तुल्याउने तथा उपरोक्त संयन्त्रहरूलाई काम गर्न उपयुक्त वातावरणको तयार गरिनेछ । व्यवस्थित, भरपर्दो तथा अद्यावधिक तथ्याङ्कको आधार तयार तथा विश्लेषणले गरी योजनामा तोकिएका प्रतिफल, उपलब्धी तथा उद्देश्य हासिल गर्नेतर्फ उन्मुख भए/नभएको सुनिश्चित गरिनेछ । यस आवधिक योजना अन्तर्गत विद्यमान संरचनाहरूलाई सक्रिय तुल्याउने तथा योजना कार्यान्वयन लक्ष्यअनुरूप एवं कार्यान्वयन योजना मुताविक भए/नभएको एवं योजनाको निर्दिष्ट लक्ष्य हासिल भए नभएको मापन गरिनेछ ।

यसका लागि स्वायत्त शासन ऐन तथा तत्सम्बन्धी नियमावलीले व्यवस्था गरे अनुरूपको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति तथा उपसमितिलाई सक्रिय बनाउन आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ । साथै, हरेक विषयगत योजनासँग सम्बन्धित तथ्याङ्कको नियमित संकलन, अद्यावधिक तथा विश्लेषण गरी प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमहरूबाट आवधिक जिल्ला विकास योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य, उद्देश्य हासिल गर्ने दिशामा के कस्तो प्रगति भइरहेको हो निचोडमा पुगिनेछ । प्राप्त निचोडको आधारमा जिम्मेवार निकायलाई प्रोत्साहित गर्ने तथा पृष्ठपोषण प्रदान गरिनेछ ।

यसकासाथै विषयगत समिति, सरोकारवाला तथा कार्यान्वयन निकायलेसमेत पटके, चौमासिक र वार्षिक रूपमा अनुगमन गर्नेछ भने आजिवियोको अन्त्यमा तेश्रो पक्षीय अनुगमन तथा समीक्षाको व्यवस्था हुनेछ । साथै, यस आवधिक जिल्ला विकास योजनाका सूचकहरूमा आधारित रही जिल्लाका सबै विषयगत कार्यालयको वार्षिक योजना समीक्षा गर्ने पद्धतिको पालना गरिनेछ । विभिन्न तह तथा समयमा गरिने अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र सोको अपेक्षित उपलब्धी देहायअनुसार हुनेछ:

६.४ नतिजामूलक अनुगमन खाका

विषयगत क्षेत्रअनुसारका कार्यक्रमको अनुगमन सम्बन्धित कार्यान्वयन गर्ने निकाय तथा विषयगत समिति, संयुक्त अनुगमन समितिले पटके र आवधिक (चौमासिक, अर्धवार्षिक र वार्षिक) अनुगमन गरी जिविसमा प्रतिवेदन पेश गर्ने छन् । सहभागितामूलक रूपमा वार्षिक समीक्षा कार्यक्रम र तेश्रो पक्षद्वारा समेत कार्यक्रमको गुणस्तरीयता, लागत प्रभावकारिता र नतिजाको मापन गरिनेछ । योजनाको तेश्रो पक्षद्वारा अन्तिम मुल्याङ्कन गरी नतिजा सार्वजनिक गरिनेछ । विषयगत क्षेत्रको कार्यक्रमको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने जिम्मेवारी जिल्लास्थित विषयगत समितिको हुनेछ । साथै जिल्ला योजना, अनुगमन तथा विश्लेषण प्रणाली संचालन निर्देशिकामा उल्लेखित अनुगमनका सूचक र अनुगमन योजना समेत उपयोग गरिनेछ । विषयगत क्षेत्र अनुसार आजिवियाको पुरक कार्यान्वयन योजनाको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन खाका देहायअनुसार छ ।

६.४.१ आर्थिक विकास क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजामूलक अनुगमन खाका

देहायमा उल्लेखित नतिजामूलक खाकाअनुसार आर्थिक विकास क्षेत्रको पुरक कार्यक्रम तथा आयोजनाको नतिजा अनुगमन गरी सूचक अनुसार नतिजाको मापन तथा प्रतिवेदन गरिनेछ ।

तालिका नं. १४: आर्थिक विकास क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजा अनुगमन खाका

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		इकाई	परिमाण				
१.	कृषि						
१.१	विषादीको नकारात्मक प्रयोग र असरसम्बन्धी सचेतना	जना	२५०	<ul style="list-style-type: none"> सचेतना कार्यक्रम संख्या लाभावित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१.२	घरेलु मल तथा जैविक विषादी उत्पादन र प्रयोग विधि तालिम	जना	२५०	<ul style="list-style-type: none"> तालिमका सहभागि मल तथा विषादी उत्पादन तथा प्रयोग गर्ने किसान संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, निकाय
१.३	जैविक खेती (Organic Farming)	गाविस	२	<ul style="list-style-type: none"> जैविक खेती गर्ने गाविस र किसान संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१.४	करेसा बारी प्रदर्शन तथा तालिम	परिवार	२००	<ul style="list-style-type: none"> तालिका सहभागि संख्या सुधारिएको करेसाबारी संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१.५	हरियो मल प्रदर्शन (ढैचा खेती)	हेक्टर	४०	<ul style="list-style-type: none"> ढैचा खेती गर्ने किसान संख्या खेती गरिएको जमिन खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१.६	जिउदो माछा विक्रि कक्ष निर्माण सहयोग	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> विक्रि कक्ष संख्या र अवस्था खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१.७	कोल्डस्टोर (Cold Store) निर्माण	संख्या	१	<ul style="list-style-type: none"> स्टोर संख्या र अवस्था खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१.८	गड्यौला मल उत्पादन अभियान	संख्या	१००	<ul style="list-style-type: none"> गड्यौला मल उत्पादन मात्रा र उत्पादन गर्ने किसान संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१.९	युवा लक्षित मौरीपालन, तरकारी तथा च्याउ खेती	संख्या	२००	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम बाट लाभाञ्चित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस,

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		इकाई	परिमाण				
	कार्यक्रम			<ul style="list-style-type: none"> मौरी पालन, तरकारी खेती र च्याउ खेती गर्ने किसान संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> बार्षिक 	सम्बन्धित निकाय
१.१०	हाटबजार विस्तार कार्यक्रम	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> हाट बजार संख्या र अवस्था खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१.११	खाद्य महोत्सव कार्यक्रम	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम र लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१.१२	च्याउ सुकाउने ड्रायर मेसीन सहयोग	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> सहयोग मेसिन र लाभान्वित संख्या मेसिन संचालनको अवस्था खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
२	पशु सेवा						
२.१	वधस्थल व्यवस्थापन	संख्या	५	<ul style="list-style-type: none"> व्यवस्थित वध स्थल संख्या र अवस्था खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
२.२	व्यवसायीक पशु प्रजनन तथा उत्थान कार्याक्रम	संख्या	५०	<ul style="list-style-type: none"> लाभान्वित संख्या कार्यक्रम संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
२.३	घाँस विरुवा कार्यक्रम	हेक्टरमा	४०	<ul style="list-style-type: none"> लाभान्वित संख्या कार्यक्रम संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
२.४	डेरी पसल सुधार कार्यक्रम	संख्या	५	<ul style="list-style-type: none"> लाभान्वित संख्या कार्यक्रम संख्या सुधारिएको डेरी पसल संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
३.	पर्यटन विकास						
३.१	कुकु वेटर व्यवसापन तालिम	संख्या	४	<ul style="list-style-type: none"> तालिम संख्या र लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
३.२	बौद्ध गुम्बा निर्माण	संख्या	१	<ul style="list-style-type: none"> निर्मित गुम्बा संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
३.३	अध्ययन अवलोकन भ्रमण पर्यटन	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन कार्यक्रम संख्या लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
३.४	पर्यटन क्षेत्र तथा स्थलहरु भौतिक विकास	संख्या	४	<ul style="list-style-type: none"> भौतिक विकास गरिएका पर्यटकिय स्थल र अवस्था खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४.	उद्योग विकास						
४.१	अल्लोको कपडा वुनाई तालिम कार्यक्रम तयारी बस्तु	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> तालिममा सहभागि संख्या तालिम संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक बार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		इकाई	परिमाण				
४.२	सदा कपडाहरुमा जेन्स कपडा तयारी तालिम	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> तालिममा सहभागि संख्या तालिम संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४.३	महिलाहरुलाई बाँसको सामाग्री बनाउने तालिम	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> तालिममा सहभागि संख्या तालिम संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४.४	उद्यमशीलता तालिम	संख्या	४	<ul style="list-style-type: none"> तालिममा सहभागि संख्या तालिम संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४.५	ढाका कपडा बुनाई तालिम	संख्या	४	<ul style="list-style-type: none"> तालिममा सहभागि संख्या तालिम संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४.६	महिलाहरुलाई कम्प्युटर तालिम	संख्या	३०	<ul style="list-style-type: none"> तालिममा सहभागि संख्या तालिम संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४.७	कृषि तथा पशु सहकारी विस्तार कार्यक्रम	संख्या	१०	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम संख्या तथा विवरण लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४.८	सहकारी संस्थागत र सदस्यहरुको लगानीको शिप विकास कार्यक्रम	संख्या	६	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम संख्या र प्रकृति लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४.९	स्थानीय कच्चा पर्दाथको अध्ययन	संख्या	१	<ul style="list-style-type: none"> अध्ययन संख्या र विषय अध्ययन प्रतिवेदन र सिफारिस खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४.१०	जिल्लामा औद्योगिक प्रोफाइल तयारी	संख्या	१	<ul style="list-style-type: none"> प्रोफाइल र अवस्था खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
५.	सिचाई						
	साना सिचाई विस्तार कार्यक्रम	संख्या	१००	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम संख्या र प्रकृति लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय

६.४.२ सामाजिक विकास क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजामूलक अनुगमन खाका

देहायमा उल्लेखित नतिजामूलक खाकानुसार सामाजिक विकास क्षेत्रको पुरक कार्यक्रम तथा आयोजनाको नतिजा अनुगमन गरी सूचक अनुसार नतिजाको मापन तथा प्रतिवेदन गरिनेछ ।

तालिका नं. १५: सामाजिक विकास क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजा अनुगमन खाका

क्र.सं	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		इकाई	परिमाण				

क्र.सं	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		इकाई	परिमाण				
१.	शिक्षा						
१.१	पूर्ण साक्षर जिल्ला घोषणा गर्ने (३ गाविस बाँकी)	गाविस	३	<ul style="list-style-type: none"> साक्षर घोषित गाविस संख्या, जिल्ला घोषणा भए नभएको खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि शिक्षा, जि शिक्षा
१.२	विद्यालय छाड्ने विद्यार्थीहरुको लागि जनचेतना कार्यक्रम	विद्यालय	३५०	<ul style="list-style-type: none"> लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि शिक्षा
१.३	विद्यालय शान्ती क्षेत्र कार्यक्रम	विद्यालय	३५०	<ul style="list-style-type: none"> घोषित विद्यालय संख्या विद्यालय बन्द भएको दिन खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि शिक्षा, जि वाकस
१.४	विद्यालयमा पूर्ण सरसफाई अभियान तथा पानीको व्यवस्था	विद्यालय	३५०	<ul style="list-style-type: none"> सुविधा प्राप्त विद्यालय संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि शिक्षा
१.५	शैक्षिक अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन	विद्यालय	७५	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम सञ्चालन भएका विद्यालय संख्या लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि शिक्षा
१.६	विद्यालय/क्याम्पसमा न्यूनतम सुविधासहितको पुस्तकालय स्थापना	विद्यालय /क्याम्पस	५०	<ul style="list-style-type: none"> पुस्तकालय स्थापना भएका विद्यालय/क्याम्पस संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि शिक्षा
१.७	प्रत्येक इलाकामा १ व्यवस्थित खेल मैदान निर्माण र व्यवस्थापन	इलाका	१५	<ul style="list-style-type: none"> निर्मित खेल मैदान संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि खे वि स
१.८	विद्यालयमा १जना शिक्षकलाई खेलकूद सम्बन्धी तालिम (मोबाईल शिक्षक)	विद्यालय /क्याम्पस	७५	<ul style="list-style-type: none"> तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि खे वि स, जि वि स
२.	स्वास्थ्य जनसंख्या तथा पोषण						
२.१	पूर्ण खोप जिल्लाघोषणा	जिल्ला	१	<ul style="list-style-type: none"> घोषित गाविस संख्या, जिल्ला घोषणा भए नभएको खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि स्वा का
२.२	पूर्ण गर्भवती सेवा उपयोग जिल्ला घोषणा	जिल्ला	१	<ul style="list-style-type: none"> घोषित गाविस संख्या, जिल्ला घोषणा भए नभएको खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि स्वा का
२.३	वर्धिङ्ग सेन्टर स्थापना	संख्या	१०	<ul style="list-style-type: none"> स्थापना भएका सेन्टर संख्या उपलब्ध सामग्रीहरु खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि स्वा का
२.४	जेष्ठ नागरिकहरुको सम्मान तथा उपचार	गाविस /नपा	४२	<ul style="list-style-type: none"> लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	जि स्वा का
२.५	किशोरकिशोरी मैत्री स्वास्थ्य सेवा	गाविस	४३	<ul style="list-style-type: none"> लाभान्वित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके 	जि स्वा का,

क्र.सं	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		इकाई	परिमाण				
		/नपा		<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> चौमासिक वार्षिक 	जिविस
२.६	हिंसामा पिडितका लागि अस्पतालमा आधारित एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र सञ्चालन	अस्पताल	१	<ul style="list-style-type: none"> केन्द्र स्थापना भए नभएको, लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> जि स्वा का, जिविस
३	महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग						
३.१	कोष स्थापना (लैंगिक हिसा विरुद्ध)	गाविस/नपा	४३	<ul style="list-style-type: none"> स्थापना भएका कोषको संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> मबाका, जिविस
३.२	सेवा केन्द्र सञ्चालन	सेवा केन्द्र	७	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चालन भएका सेवाकेन्द्र संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> मबाका
३.३	निगरानी समूह गठन तथा विस्तार	वडा	४०	<ul style="list-style-type: none"> गठनभएका समूह संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> मबाका
३.४	बालविवाह विरुद्ध अभियान	गाविस/नपा	४३	<ul style="list-style-type: none"> लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> मबाका
३.५	लैंगिक हिसा विरुद्ध अभियान	गाविस/नपा	४३	<ul style="list-style-type: none"> लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> मबाका
३.६	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार विरुद्धको सचेतनामूलक कार्यक्रम	गाविस/नपा	६	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम सञ्चालन भएका गाविस संख्या, लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> मबाका, जिविस
३.७	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार विरुद्धको गाविसस्तरीय समिति गठन	गाविस	११	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम सञ्चालन भएका गाविस संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> मबाका, जिविस
३.८	महिलाको नेतृत्व विकास तथा सहभागिता अभिवृद्धिका लागि क्षमता विकास	गाविस	२०	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम सञ्चालन भएका गाविस संख्या, लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> मबाका
३.९	महिलाहरुका लागि उद्यमशिलता तथा सिप विकास कार्यक्रम	गाविस	२०	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम सञ्चालन भएका गाविस संख्या, लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> मबाका, धरेलु
३.१०	वालमैत्री स्थानीय शासनसम्बन्धी अभिमुखिकरण/जिल्लास्तीरय प्रतिवद्धता कार्यान्वयन	गाविस/नपा	४३	<ul style="list-style-type: none"> घोषणा भएका गाविस संख्या, जिल्ला घोषणा भए नभएको खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> जिविस, मबाका
३.११	वाल उद्यान निर्माण तथा सञ्चालन	नपा	१	<ul style="list-style-type: none"> उद्यान निर्माण भए नभएको खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका, जिविस

क्र.सं	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		इकाई	परिमाण				
३.१२	अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि सीप विकास कार्यक्रम	गाविस, नपा	४३	<ul style="list-style-type: none"> लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> प्रगति प्रतिवेदन स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> मबाका, नगरपालिका, जिविस
४	खानेपानी, सरसफाई तथा ढल निकास						
४.१	बाग्दुला, विजुवार र खलझामा ढल तथा नाला निर्माण, (बहाने मच्छी, भिग्री र बरौला समेत)	जिविस, नपा, गाविस	१.५	<ul style="list-style-type: none"> निर्मित ढलको परिमाण, लाभान्वित संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> जिविस
५	युवा तथा खेलकुद						
५.१	सुचना केन्द्र स्थापना	जिल्ला	१	<ul style="list-style-type: none"> सुचना केन्द्र स्थापना भए नभएको खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> जिविस
५.२	भाषिक विद्यालय	जिल्ला	३	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय संख्या खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> जिशिका
६.	कला, सस्कृति र भाषा						
६.१	आदिवासी संग्रालय स्थापना	जिल्ला	१	<ul style="list-style-type: none"> केन्द्र स्थापना भए नभएको खर्च भएको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> जिविस

६.४.३ भौतिक क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजामूलक अनुगमन खाका

देहायमा उल्लेखित नतिजामूलक खाकाअनुसार भौतिक विकास क्षेत्रको पुरक कार्यक्रम तथा आयोजनाको नतिजा अनुगमन गरी सूचक अनुसार नतिजाको मापन तथा प्रतिवेदन गरिनेछ ।

तालिका नं. १६: भौतिक विकास क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजा अनुगमन खाका

क्र.सं.	प्रस्तावित कार्यक्रम	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		इकाई	परिमाण				
१	सरकारी, गैरसरकारी र व्यवसायिक संस्थामा बच्चा हेरचाह कक्षको व्यवस्था (विजुवार र खलझा)	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम संचालित हेरचाह कक्षको संख्या र अवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
२	प्युठान नगरपालिकाको भौतिक विकास योजना तर्जुमा	नपा	१	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम भौतिक विकास योजना दस्तावेज 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
३	भौतिक निर्माण आयोजनाको लागी आइईई र इआइए अध्ययन	संख्या	५	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम आइईई र इआइए भएका आयोजना संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४	सडक तथा पुर्वाधार संरक्षण कार्यक्रम नियमित, पटके, आवधिक, आपतकालिन, प्रतिरोधात्मक मर्मतसंभार)	संख्या	३१	<ul style="list-style-type: none"> खर्च रकम आयोजना संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय

क्र.सं.	प्रस्तावित कार्यक्रम	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		ईकाई	परिमाण				
५	पूर्वाधार संरक्षण, वातावरण संरक्षण, विपद न्युनीकरणसम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च रकम सचेतना कार्यक्रम संख्या कार्यक्रमबाट लाभान्वित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
६	नविकरणीय उर्जा कार्यक्रम			<ul style="list-style-type: none"> खर्च रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
	वायुउर्जा संभाव्यता अध्ययन (हंसपुर गाविस)	स्थान	१	<ul style="list-style-type: none"> संचालित वायु उर्जा संख्या र स्थान 	<ul style="list-style-type: none"> लक्ष्य र प्रगतिको तुलना 	<ul style="list-style-type: none"> चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
	सोलार डायर	संख्या	१०	<ul style="list-style-type: none"> संचालित सोलार डायर संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> प्रगति प्रतिवेदन 		
	सोलार स्ट्रिटलाइट (नगर क्षेत्र)	संख्या	८०	<ul style="list-style-type: none"> संचालित सोलार स्ट्रिटलाइट संख्या 			
७	महिला सञ्चारकर्मीलाई पत्रकारिता र विकासका सवालमा क्षमता विकास तालिम र परिचालन	संख्या	३०	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम संचालित तालिम संख्या तालिमका सहभागि संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
८	सडक किनारा वृक्षारोपण	गोटा	१०००००	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम वृक्षारोपण भएको सडक र स्थान सडक किमि 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
९	वार्षिक रुपमा एक घर एक विरुवा प्रति रोपण अभियान	गोटा	४६०००	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम अभियान संख्या र संचालित स्थान लाभान्वित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
११	पार्क तथा उद्यान स्थापना	गोटा	२	<ul style="list-style-type: none"> पार्कको क्षेत्र उपलब्ध सुविधा भ्रमणकर्ताको संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय

६.४.४ वन तथा वातावरण क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजामूलक अनुगमन खाका

देहायमा उल्लेखित नतिजामूलक खाकाअनुसार वन तथा वातावरण क्षेत्रको पुरक कार्यक्रम तथा आयोजनाको नतिजा अनुगमन गरी सूचक अनुसार नतिजाको मापन तथा प्रतिवेदन गरिनेछ ।

तालिका नं. १७: वन तथा वातावरण क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजा अनुगमन खाका

सि.नं	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		ईकाई	परिमाण				
१	विरुवा उत्पादन	गोटा	१०००००	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम उत्पादित विरुवा संख्या, जाति र स्थान 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
२	सावउसको वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन (ढुङ्गेगढी र विजुवार)	गोटा	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम व्यवस्थापनको प्रकृति र स्थान लाभान्वित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
३	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्य योजना कार्यान्वयन (ढुङ्गेगढी र विजुवार)	गोटा	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम कार्यान्वयन अवस्था तथा लाभान्वित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४	निजी आवादीमा वृक्षारोपण	गोटा	२००००	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम वृक्षारोपण भएको थान र घरधुरी संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
५	चुरे संरक्षण विशेष कार्यक्रम	गाविस	२	<ul style="list-style-type: none"> चुरे क्षेत्र, कार्यक्रम, प्रविधि र उत्पादकत्व 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय

सि.नं	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरू	लक्ष्य		मापनका विषयहरू	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		ईकाइ	परिमाण				
६	विकासका पूर्वाधार संरक्षण कार्यक्रम	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> पूर्वाधार र संरचनाको प्रकार, संरक्षण प्रविधि व्यवस्थापन विधि 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
७	टपरी उद्योगसम्बन्धी तालिम	गोटा	१	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम तालिम संख्या लाभान्वित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
८	वजार क्षेत्रमा कोसेली घर स्थापना (विजुवार र खलङ्गा)	गोटा	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम कोसेली घर संख्या, स्थान र अवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
९	स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकुलन योजना तयारी	गोटा	१०	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम योजना संख्या र स्थान वा गाविस 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१०	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन योजना कार्यान्वयन सहयोग	गाविस	१०	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम सहयोगको प्रकृति वा रकम सहयोग गरिएको गाविस 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
११	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी यूवाहरुलाई सचेतना तालिम	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम तालिम संख्या र लाभान्वित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१२	उद्यान स्थापना	गोटा	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम उद्यान संख्या र अवस्था उद्यानको अवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१३	वन पैदावारमा आधारित उद्यम स्थापना	गोटा	५	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम उद्यम संख्या, प्रकृति र अवस्था उद्यमी संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१४	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना तथा व्यवस्थापन	गोटा	१	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम कोष संख्या र स्थान कोषको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१५	जिल्ला जलवायु अनुकुलन कोष स्थापना	गोटा	१	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम कोषको संख्या र स्थान कोषको रकम 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१२	वातावरणमैत्री स्थानीय शासन	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> संयन्त्र, कार्यक्रम र संचालन विधि 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय

६.४.५ संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजामूलक अनुगमन खाका

देहायमा उल्लेखित नतिजामूलक खाकाअनुसार संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रको पुरक कार्यक्रम तथा आयोजनाको नतिजा अनुगमन गरी सूचक अनुसार नतिजाको मापन तथा प्रतिवेदन गरिनेछ ।

तालिका नं. १८: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र पुरक कार्यक्रम नतिजा अनुगमन खाका

सि.न	प्रतिफलहरू अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरू	लक्ष्य		मापनका विषयहरू	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		ईकाई	परिमाण				
१	विकास साभेदार, गैसस र सरकारी कार्यालय समन्वय तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम अन्तरक्रिया र सहभागि संख्या प्रतिबद्धता संख्या र कार्यान्वयन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
२	तथ्याङ्क व्यवस्थापन, अभिलेख र कम्प्युटर प्रणालीमा आधारित सेवा	कार्यालय	२०	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम तालिम संख्या र लाभान्वित 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित

सि.न	प्रतिफलहरु अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		इकाई	परिमाण				
	प्रवाह क्षमता विकास कार्यक्रम			<ul style="list-style-type: none"> कम्प्युटरमा आधारित सेवा प्रवाह गर्ने कार्यालय र संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक 	निकाय
३	गैसस, सिवियो, मिडिया क्षमता विकास कार्यक्रम	संख्या	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम कार्यक्रम संख्या लाभान्वित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४	लेखा र वित्तीय सुशासन तालिम	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम तालिम संख्या तालिम वाट लाभान्वित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
३	राजनीतिक दल/प्रतिनिधि क्षमता विकास कार्यक्रम	जना	१५०	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम कार्यक्रम संख्या र प्रकार लाभान्वित राजनीतिक प्रतिनिधि 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
४	जिविस आय परिचालन तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा/तालिम	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम तालिम संख्या र सहभागि संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
५	गाविस र नपाको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्यक्रम	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम कार्यक्रम प्रकार र संख्या कार्यक्रम वाट फाईदा 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
६	ऐन, नीति, नियम, निर्देशिकासम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम अभिमुखीकरण संख्या र सहभागि संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
७	सार्वजनिक निकायबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधा प्रक्रिया तथा नागरिकको जिम्मेवारीसम्बन्धी हाते पुस्तिका प्रकाशन र वितरण	समूह	२००	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम हाते पुस्तिका संख्या र वितरणको अवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
८	सामाजिक जवाफदेहिता अभिवृद्धि कार्यक्रम (सार्वजनिक परीक्षण, सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण, गुनासो सुनुवाई, सूचनाको हक)	पटक	२०	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम कार्यक्रम संख्या र प्रकार सहभागि तथा लाभान्वित संख्या निर्माण गरिएका कार्ययोजना र कार्यान्वयन अवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
९	सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण कार्यक्रम	पटक	१	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम सर्वेक्षण संख्या र भएको समय सर्वेक्षणको पहिचान र सिफारिस 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१०	क्षतीपूर्तीसहितको नागरिक वडापत्र जारी तथा पालना	कार्यालय	५	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम वडापत्र जारी तथा प्रकाशन तथा लेखन गर्ने कार्यालय र अवस्था लागु भएको अवस्था र सेवाग्राहीको प्रतिक्रिया 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
११	वार्षिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमाबारे लक्षित समुदायसँग अन्तरक्रिया	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम अन्तरक्रिया संख्या लाभान्वित संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१२	आयोजना व्यवस्थापन क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम कार्यक्रम संख्या र प्रकृति कार्यक्रमवाट लाभान्वित आयोजना तथा सहभागि 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय

सि.न	प्रतिफलहरु अनुसार प्रमुख कार्यक्रमहरु	लक्ष्य		मापनका विषयहरु	अनुगमनका साधन तथा विधि	अनुगमनको समय	जिम्मेवारी
		इकाई	परिमाण				
				संख्या			
१३	नयाँ प्रविधि तथा वातावरणमैत्री र समावेशी संरचनासम्बन्धी बहस कार्यक्रम (प्राविधिक, उपभोक्ता, निर्माण व्यवसायी, गैसस)	पटक	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम कार्यक्रम संख्या र सहभागि संख्या बहसको निष्कर्ष तथा सिफारिस 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१४	नतिजामूलक योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन अभिमुखीकरण	पटक	१	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम अभिमुखीकरण संख्या र रहभागि संख्या तथा कार्यालय नतिजामूलक ढाँचा प्रयोग गर्ने निकाय संख्या 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१५	वृहत आयोजनाको प्राविधिक परीक्षण	आयोजना	२	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम प्राविधिक परीक्षण भएका आयोजना तथा संख्या र निकाय 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१६	लैंगिक बजेट परीक्षण कार्यक्रम	क्षेत्र	१	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम लैंगिक परीक्षण गर्ने निकाय संख्या तथा आयोजना 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१७	सामाजिक परिचालन कार्यक्रम	गाविस नपा	४३	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम सामाजिक परिचालन लागु भएका गाविस र नपा संख्या लाभान्वित संख्या परिचालन कार्यक्रम प्रकृति 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय
१८	लक्षित वर्गका लागि योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनसंबन्धी छलफल	जना	३००	<ul style="list-style-type: none"> खर्च भएको रकम छलफल संख्या छलफलमा सहभागि संख्या छलफल पश्चात सहभागिताको अवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अवलोकन लक्ष्य र प्रगतिको तुलना प्रगति प्रतिवेदन 	<ul style="list-style-type: none"> पटके चौमासिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समिति, सअस, सम्बन्धित निकाय

अनुसूची १ : लक्षित समूह परामर्श कार्यक्रम प्रतिवदेन

परिचय

प्युठान जिल्लाको आवधिक जिल्ला विकास योजना (२०६८/६९-२०७२/७३) लाई अध्यावधिक गर्नका लागि जिविस, प्युठान र एस.डि.आइ.सि. काठमाण्डौ विच सम्झौता सम्पन्न भएको छ । योजनाको मध्यावधि समिक्षावाट आएका सुझावहरु र राष्ट्रिय योजना आयोग तथा संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयवाट जारी भएको आजिवियो तर्जुमा सम्बन्धी निर्देशिका अनुसार समय सापेक्ष रुपमा योजनालाई अध्यावधिक गर्नका लागि यो सम्झौता गरिएको हो ।

योजनाको अध्यावधिक कार्यलाई समावेशी, यथार्थपरक तथा समय सापेक्ष र जनचाहना अनुकूल बनाउन महिला, युवा तथा लक्षित वर्ग संग परामर्श गोष्ठी आयोजना गरिएको छ । २०७१ मंसिर २८ र २९ गते क्रमशः महिला र युवा तथा बालबालिकाहरूसँग छट्टाछट्टै परामर्श गरिएको छ । गोष्ठीमा महिला र युवा तथा बालबालिकाको हेराईमा जिल्ला विकासका संभावना तथा अवसर, प्रमुख समस्या तथा चुनौती वारे छलफल गर्दै समाधानका लागि प्रमुख कार्यक्रम तथा रणनीतिहरु परिचान गरिएको थियो । जिविसको आयोजनामा सम्पन्न गोष्ठीमा जिल्लाका विभिन्न क्षेत्र तथा संघसंस्थाका महिला तथा बालबालिका प्रतिनिधि एवं सरकोकारवालहरुको सहभागिता रहेको थियो । बैठकहरुको सहजिकरण जिल्ला विकास समितिका प्रतिनिधि र प्राविधिक परामर्श सहयोग टोलीले प्रमुख तथा प्रतिनिधिवाट भएको थियो ।

उद्देश्य

यस परामर्श कार्यक्रमको प्रमुख उद्देश्य लक्षित वर्गको हेराईमा जिल्ला विकासका संभावना तथा अवसर, सवाल तथा प्रमुख कार्य र रणनीतिहरु पहिचान गरी प्युठान जिल्लाको आवधिक जिल्ला विकास योजना अद्यावधिक प्रक्रियामा उनीहरुको राय सुझाव र समूहको सान्दर्भिक विवरण प्राप्त गर्नु रहेको छ । कार्यक्रमको निर्दिष्ट उद्देश्यहरु देहायअनुसार रहेका छन् ।

- लक्षित समूहको लागि उपलब्ध जिल्ला विकासका प्रमुख संभावना र अवसरहरुको पहिचान गर्ने
- जिल्ला विकास प्रक्रियामा लक्षित समूहका सवाल र विद्यमान चुनौतीहरुको पहिचान र विश्लेषण गर्ने
- लक्षित समूहको हेराईमा जिल्ला विकासका प्रमुख कार्यक्रम तथा रणनीति वारे राय सुझाव प्राप्त गर्ने

सहभागिता

युवा तथा बालबालिका परामर्श कार्यक्रममा जिल्ला युवा संजाल, जिल्ला खेलकुद विकास समितिका पदाधिकारी, युवा प्रतिनिधि, जिल्ला बालमंचका सदस्य, बाल क्लबका प्रतिनिधिहरु, जिल्ला बालकल्याण समितिका सदस्य, जिल्ला शिक्षा कार्यालय, महिला तथा बालबालिका कार्यलय र युवा तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा सक्रिय गैससका प्रतिनिधि समेत २८ जनाको सहभागिता रहेको थियो । यसैगरी महिला परामर्श कार्यक्रममा अन्तरपार्टी महिला संजाल, महिला अधिकारकर्मी तथा समाजसेवी र महिला अधिकारको क्षेत्रमा सक्रिय गैससका प्रतिनिधि गरी २८ जनाको सहभागिता रहेको थियो । यस प्रकार २ वटा लक्षित समूह परामर्श कार्यक्रममा कुल ५६ जनाको सहभागिता रहेको थियो । भौगोलिक क्षेत्रको हिसावले पनि परामर्श कार्यक्रम समावेशी रहेको थियो ।

विधि तथा प्रक्रिया

हरेक लक्षित समूह परामर्श कार्यक्रम अन्तरक्रियात्मक छलफल विधि प्रयोग गरी कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । स्वागत मन्तव्य, परामर्श कार्यक्रमको उद्देश्यमाथि प्रकाश र सहभागिहरु बीच परिचय गरी कार्यक्रमको औपचारिक शुरुवात गरिएको थियो । कार्यक्रमको प्राविधिक सत्रको शुरुवातमा आवधिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमाको आवश्यकता, विधि तथा प्रक्रिया, परामर्श कार्यक्रमबाट अपेक्षित नतिजावारे जानकारी तथा छलफल गरिएको थियो । यसैक्रममा लक्षित समूहका हेराईमा उपलब्ध अवसर, सवाल र आवश्यकता वारे खुल्ला रुपमा विचारहरु संकलन गरिएको थियो । यस पश्चात् हरेक कार्यक्रममा सहभागिलाई जिल्ला विकासका ५ वटा विषय क्षेत्र क्रमशः आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वन तथा वातावरण, संस्थागत

विकास गरी ५ समूहमा विभाजन गरी उनीहरूका लागि उपलब्ध संभावना तथा अवसर, सबाल तथा आवश्यक प्रमुख कार्यक्रम तथा रणनीतिहरूमा समूहगत छलफल गरी प्राप्त उपलब्धी विवरण वृहत समूहमा छलफल गरियो । अन्त्यमा, प्राप्त निष्कर्षलाई आजिवियो तर्जुमा प्रक्रियाको सुझावका रूपमा पेश गर्ने निर्णयसहित कार्यक्रम समापन गरिएको थियो । समूह कार्य तथा वृहत समूह छलफलबाट प्राप्त उपलब्धी विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

परामर्श गोष्ठीको उपलब्धी

महिला तथा युवा तथा बालबालिका संगको परामर्शबाट जिल्लाको विकासका लागि देहाय अनुसारको संभावना तथा अवसरहरू, समस्या तथा चुनौतीहरू र प्रमुख कार्यक्रम तथा रणनीतिहरू पहिचान तथा सुझाव प्राप्त भएका छन् :

तालिका १ : महिलाबाट प्राप्त विषयगत सुझावहरू

आर्थिक विकास

संभावना तथा अवसरहरू	समस्या तथा चुनौतीहरू	प्रमुख कार्यक्रम र रणनीतिहरू
आर्थिक विकास		
<ul style="list-style-type: none"> ● कुल महिला संख्याको अधिकांश संख्या कृषिमा संलग्न रहेको ● राज्य तहबाट कृषि, सिचाई र पशु विकास सम्बन्धी अलग अलग कार्यक्रम स्थापना हुनु ● स्थानीय निकायमा पुजीगत बजेटको १५% रकम कृषि र पशु विकासमा खर्च गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको ● जिल्ला कृषि सिचाई तथा पशु विकासको लागि प्राकृतिक रूपमा उपयुक्त रहेको प्राप्त उर्वरभूमि र सिंचित क्षेत्र वनजंगल तथा वृक्षारोपण तथा घाँस विकास ● किसानहरू तथा वैदेशिक रोजगारबाट फर्किआएका व्यक्तिहरू कृषि तथा पशु व्यवसाय तर्फ उन्मुख ● सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाबाट कृषि र पशु विकास तर्फ लगानी वृद्धि भएको ● उपभोक्ता समितिमा कम्तिमा ३३% महिला सहभागिता मुख्य पदमा १ जना महिला अनिवार्य सहभागिता रहने व्यवस्था भएको ● स्वर्गद्वारी, गौमुखी, ऐरावती, भित्रिकोट, नौवहिनी, कोठेभिर लगायतका पर्यटक क्षेत्र जिल्लामा रहनु ● जिल्लामा निर्माण हुन लागेको चाल्ने टाहर विमानस्थलले पर्यटन विकासलाई टेवा 	<ul style="list-style-type: none"> ● लगानीको लागि महिलाहरूको लागि आर्थिक स्रोतमा पहुँच नहुनु ● घरायसी कार्यको कारणले सम्बन्धित निकायसँग सम्पर्क, समन्वय हुन नसक्नु ● सिंचित तथा उर्वरभूमिमा शहरीकरण हुनु, त्यसको न्युनिकरणको लागि राज्यको स्पष्ट नीति नहुनु ● स्थानीय निकायले लक्षित गरेको १५% रकममा महिलाहरूको सहभागिता कमि ● घरायसी कार्य बोझ र भौगोलिक विकटता/दुर्गमताले गर्दा कार्यान्वयन समस्या देखिएको ● कानुनी प्रक्रिया भन्जटिलो (रकम निकास र बैंकिङ कारोवारको लागि सदरमुकाम आउनु पर्ने) भएकाले महिला सहभागिता नीति अनुसार हुन नसकेको ● सिचाईको लागि पर्याप्त स्रोत भएपनि उपयोगमा कमि ● वैदेशिक रोजगारीमा वृद्धि तथा गाउँबाट शहरमा बसाईसराईले गर्दा खेतीयोग्य जमिनमा बाँझो पर्न बढ्दै गएको ● राज्यबाट पर्यटन विकासमा लगानीको कमी ● होम स्टेटको विस्तारमा कमी ● महिला उद्यमीहरू पर्यटन क्षेत्रमा लाग्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● राज्य तथा स्थानीय निकाय र संघसंस्थाबाट गरिने लगानी महिलासँगै हुनुपर्ने ● खेतीयोग्य तथा सिंचित क्षेत्रलाई संरक्षणको लागि राज्यले स्पष्ट नीति बनाई लागु गर्नुपर्ने ● वैदेशिक रोजगारमा जाने युवा शक्तिलाई रोक्नको लागि स्वरोजगारको कार्यक्रमलाई व्यापकता दिनुपर्ने ● कृषि र पशु व्यवसायको लागि लगानीलाई जोड दिनुपर्ने ● जिल्लाको एकिकृत पर्यटन विकास योजना अनुरूप राज्य र स्थानीय निकायबाट लगानी गर्नुपर्ने ● ग्रामिण पर्यटक सम्बन्धी महिलाहरूको जनचेतना विकासमा जोड दिनुपर्ने ● महिला उद्यमशिलता वृद्धिका लागि सिप विकास तथा लगानीमा जोड दिनुपर्ने ● यातायातलाई सहज र

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम र रणनीतिहरु
<p>पुराने</p> <ul style="list-style-type: none"> पूर्व पश्चिम राजमार्गसँग जिल्लाको वटाशिल सडक जोडिएको प्युठान जिल्ला हुँदै डोरपाटनसँग सडक विस्तार जोड्ने योजना रहेको स्वर्गद्वारीलाई मध्यनजर गरी केवलकार निर्माण हुन लागेको नेपालका सात धाम मध्ये एक धाम स्वर्गद्वारी रहेको जिल्लामा टिमुर, अग्लो दालचिनि, हरो, वरो, अमला जस्ता बहुमुल्य जडिबुटिहरु पर्याप्त हुनु सरकारी चेकसँगसगै विकास बैंकहरु विस्तार भएको महिला वचत ऋण, तथा उद्यमी सहकारी संस्थाहरुको विस्तार हुनु व्यवसायिक तथा सीपमुलक महिला उद्यमीहरु बढ्नु राज्य, स्थानीय निकाय र संघसंस्थाहरुबाट महिला उद्यमी निर्माणका लागि लगानी हुनु वैदेशिक रोजगारबाट आउने रेमिटान्समा महिलाको पहुँच हुनु 	<p>वातावरणको सिर्जना नहुनु</p> <ul style="list-style-type: none"> विशुद्ध-धार्मिक आस्थाले पर्यटकहरु जिल्लामा आम्दानी खर्च गर्ने क्षमता कम भएका तिर्थालु भक्तजनहरुबाट कुनै पनि आर्थिक उपार्जन हुन नसक्नु जिल्लामा आउने पर्यटकहरुको मात्र अनुसारको व्यवसायिक होटलको विकास र विस्तार हुन नसक्नु पर्यटकीय क्षेत्रहरुको प्रचार र प्रसार हुन नसक्नु पर्यटकीय दृष्कोणले यातायातको सुविधा नहुनु ग्रामिण पर्यटकको बारेमा चेतनाको विकास नहुनु संख्यात्मक हिसावले महिला उद्यमीहरु कमि हुनु वैङ्गिक क्षेत्रको निर्णायक तहमा महिला सहभागितामा कमि रेमिटान्सबाट आएको रकम अनुत्पादन क्षेत्रमा लगानी महिला सहकारीहरुको रकम व्यवसायमा भन्दा घरायसी खर्चमा लगानी हुने गरेको 	<p>सुलभ बनाउनु पर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> व्यवसायिक होटल, व्यवसायिक संघ समन्वयमा लगानी गर्नुपर्ने होमस्टे विस्तार र होस्टे व्यवस्थापनामा महिला सहभागिता वृद्धितर्फ जोड दिने र जिल्लाका सबै सरोकारवालाबाट पर्यटन सम्बन्धी प्रचारप्रसारमा जोड दिने महिला उद्यमीको संख्या बढाउन कोटा निर्दिष्ट गरी लगानी गर्नुपर्ने महिला उद्यमशिलताको लागि जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम लागु गर्नुपर्ने महिलाहरुलाई सिप विकास र वस्तुगत टेवाका कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रम

सामाजिक विकास

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम र रणनीतिहरु
<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय भर्ना अभियान छात्राछात्र छात्रवृद्धि कार्यक्रम साक्षरता अभियान विभिन्न निकायद्वारा विभिन्न सीप विकास तथा चेतनामूलक तालिम सञ्चालन समावेशी नीति सुनौला १००० दिनको अवधारणा लागु हुनु जिल्लामा जिल्ला अस्पताल र हरेक गा.वि.स.मा स्वास्थ्य संस्थाका साथै दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था निशुल्क औषधी तथा सेवा र प्रोत्साहन विभिन्न गैर सरकारी संघसंस्थाहरुले स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरुको विद्यालयमा निरन्तरता नहुनु विद्यालय वस्ती भन्दा टाढा हुनु तालिमहरुमा दोहोरोपना माथिल्लो शिक्षामा अवसरको कमि स्वास्थ्य संस्था उपयुक्त स्थानमा नहुनु । पायक पर्ने ठाउँमा नहुनु जनचेतनाको कमि यातायातको 	<ul style="list-style-type: none"> आयआर्जनको अवसर सिर्जना हरेक निकायमा डाटा वेसको स्थापना र समन्वयमा जोड चाहेको शिक्षा आर्जनका लागि छात्रवृद्धिका लागि व्यवस्था र अवसरको सिर्जना (कोटाको व्यवस्था) स्वास्थ्य संस्थाको संरचनामा वृद्धि हुनुपर्ने स्वास्थ्य संस्थाको स्तर

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम र रणनीतिहरु
<ul style="list-style-type: none"> ● पुरुषको भन्दा महिलाको जनसंख्या बढी हुनु ● पोषण सम्बन्धी कार्यक्रम सबै स्वास्थ्य संस्थामा लागु भएको ● निजी तथा सरकारी विद्यालयहरुमा जङ्गफुड निषेध गर्नु ● HIV संक्रमणलाई पोषणको व्यवस्था गरेको 	<ul style="list-style-type: none"> ● समस्या/असुविधा ● दोहोरोपना र समन्वयमा कमि 	<ul style="list-style-type: none"> ● वृद्धि हुनुपर्ने ● जनचेतनामा वृद्धि गर्ने ● दोहोरोपना घटाउने र समन्वय बढाउने ।

ग. भौतिकविकास

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम र रणनीतिहरु
भौतिक विकास		
<ul style="list-style-type: none"> ● जिल्लाका केही सिमित स्थानहरुमा बस्ती विकास योजना (DPR)तयार भएको र जिल्लाका दर्जनौ बस्तीहरु नगर उन्मुख भएको ● नगरपालिकामा भवन निर्माण आचारसंहिता लागु भएको ● सडक अतिक्रमण गर्दा कर नतिरेको ● सडकमा बालबालिका खेल्ने सार्वजनिक स्थल नभएकोले ● जिल्लाका अधिकांस गाविसहरुमा ग्रामीण सडक पुगेको छ । ● जिल्लामा अत्याधिक बजेट लागु भएको छ । ● जिल्लामा प्रचुर मात्रामा विद्युत उत्पादन सम्भावना नदी भएको ● जिल्लामा दुई गा.वि.स. धुवाँरहित गा.वि.स. घोषणा भएको र बाँक गा.वि.स. धुवाँरहित चुलो निर्माण गर्न अग्रसर भएको ● सन् २०१७ सम्म पूर्व सरसफाई सम्बन्धी रणनीति भएको ● NTC र अन्य विभिन्न कम्पनिबाट जिल्लामा टेलिफोन र मोबाइल सेवा सञ्चालनमा रहेको ● FMरेडियो दैनिक र साप्ताहिक पत्रपत्रिका र केवुल टि.भी. समेत सञ्चालनमा रहेको ● भि.मुरुक तथा माडि उपत्यकामा शहरी विकास गर्न सकिने र हरेक स्थानमा भौतिक निर्माण गर्ने कार्य तीव्र भएको 	<ul style="list-style-type: none"> ● जिल्लामा सम्पूर्ण स्थानमा भवन निर्माण आचारसंहिता लागु नभएको ● वातावरणमैत्री नहुँदा भु-क्षय, बाढी, पहिरो जस्ता जोखिम बढेको ● नाली नभएको ● ग्रेड तथा चौडाइ कम भएको ● मर्मत संभार तथा एकिकृत व्यवस्थापन तथा समन्वयनको अभाव रहेको छ । ● सडक मापदण्ड विपरित काम भएको ● ग्रामिण सडकमा सूचक भएको ● जनचेतना अभावले गर्दा लघुजलविद्युत,सुधारिएको चुलो कार्य सञ्चालनमा अफ्यारो र मागको कमि ● विद्युत समस्याको कारण सेवा प्रभावकारी हुन नसकेको ● आर्थिक व्यवस्थापन नगरी सञ्चार माध्यम खोल्ने ● महिला सञ्चार कार्य कमि भएको ● हालसम्म अव्यवस्थित तथा अनियन्त्रित ढङ्गले बस्ती विकास भएको ● शहरी विकासमा व्यक्तिहरु मात्र लागेमा अधिकांश सार्वजनिक निर्माण संरचनाहरु बालक, अपाङ्ग तथा महिलामैत्री नभएको 	<ul style="list-style-type: none"> ● गाउँ परिषदबाट आचारसंहिता लागु गर्न निर्णय गराई लागु गर्ने निर्णय कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ● सडक बनाउदा नाली निर्माण र विस्तृत सर्वेक्षण गरेर मात्र सडक निर्माण गर्नुपर्ने ● निर्माणमा महिलाहरुको सहभागिता बढाउने र व्यवहारमा समान ज्याला कायम गर्नुपर्ने ● जनचेतना कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नुपर्ने ● आवश्यकता अनुसार बजेट विनियोजना भएको ● महिलाहरुलाई समाचार लेखन तालिम दिने ● प्रभावकारी व्यवसायिक योजना भएका सञ्चार माध्यमलाई मात्र दर्ता गर्नुपर्ने ● वैकल्पिक उर्जामा जोड दिनुपर्ने ● शहरी विकासको लागि स्पष्ट नीति तयार गरी लागु गर्नुपर्ने ● शहरी विकासमा सम्भावना भएको स्थानको पहिचान गरी DPR तयार गर्नुपर्ने ● शहरी विकासमा सरकारले पनि जिम्मेवारी लिनुपर्ने ● अनिवार्य महिला तथा अपाङ्गमैत्री बनाउन कडाइका साथ लागु गरिनु पर्ने

वन तथा वातावरण

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम र रणनीतिहरु
वन तथा वातावरण		
<ul style="list-style-type: none"> वातावरणीय सन्तुलन आर्थिक विकास - जडिबुटी, उत्पादन, व्यवसायिक खेती, साना उद्योग, पानी मिल, पानी घट्ट, सिचाई, पशुपालन, विविध आर्यआर्जनमा महिलाहरुको क्रियाशिलता देखिने पर्यटन प्रवर्द्धन तथा रोजगार सिर्जना विपट न्युनिकरण/वाढी पहिरो, खडेरी बाट जोगिने माटोको उर्वराशक्तिमा वृद्धि जलभण्डारमा वृद्धि (भू-संरक्षणबाट) घाँस, दाउरा, काठ, चरिचरणमा सहजताबाट महिला दैनिक जीवनमा सरलता सामुहिक नेतृत्व विकास (वन उपभोक्ता) समिति महिलाहरुको सहभागिता वन तथा वातावरणको उचित व्यवस्थापनमा प्रतिस्पर्धा(पुरस्कार, सम्मान) वृक्षारोपण 	<ul style="list-style-type: none"> वनविनास, चोरी, निकासी (काठ, वन्यजन्तु तथा जडिबुटी) रोजगारका अवसरहरु गुम्नु (वनविनासबाट) उचित मुल्य तथा बजार व्यवस्थापन नहुनु अधिकतम कर शुल्कको भार प्राकृतिक प्रकोप बाढी, पहिरो, भू-क्षय पर्यटनका पूर्वाधारहरु तयार हुन नसक्नु प्राप्त सम्पदाबाट उचित लाभ प्राप्त गर्नमा महिलाहरुलाई कठिनाई अधिकांश महिलाहरुलाई चेतनाको विकास र जिवनोपयोगी सीपको अभाव, क्षमता विकासको अभाव नीति तथा कार्यक्रमको महिलाहरुको प्रभावकारिता कार्यान्वयनका अभाव विभिन्न अवसरहरु पुरुषहरुको अगुवाइ हुँदा महिलाहरुको अर्थपूर्ण सहभागिता हुन नसक्नु विकासका पूर्वाधारहरु वातावरणमैत्री नहुनु महिलाहरुमा प्राविधिक ज्ञान पर्याप्त सीप नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> मौजुदा नीति नियमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुनुपर्ने महिलाहरुलाई प्राविधिक ज्ञान र सीप विकासका अवसरहरु प्रदान हुनुपर्ने वन संरक्षण र वृक्षारोपण गर्नुपर्ने वन फडानी र चोरी निकासीलाई दण्डनीय गराउनु पर्ने पर्यटन प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरु बनाउनु पर्ने महिला सहभागिता र सार्थक क्रियाशिलतामा प्रोत्साहन गर्नुपर्ने भू-संरक्षण, जलाधार संरक्षण र वन्यजन्तु तथा वनस्पतिजन्य विकासका लागि प्रभावकारी नीति एवम् कार्यक्रम हुनुपर्ने विकासका पूर्वाधारहरु बनाउँदा वातावरणमैत्री कार्यक्रमहरु ल्याइनुपर्ने जलवायु परिवर्तनका असर सम्बन्धी अनुकुलन कार्यक्रम हुनुपर्ने

संस्थागत विकास तथा सुशासन

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम र रणनीतिहरु
संस्थागत विकास तथा सुशासन		
<ul style="list-style-type: none"> निश्चित कोटा छुट्टाइएको (लक्षित वर्गका लागि) संस्थागत क्षमता विकासका योजनाहरुमा सहभागी गराइएको संस्थागत विकासका कार्यक्रमहरुमा न्यून रूपमा सहभागी हुने गरेको आन्तरिक र बाह्य स्रोत भएको (कर, राजश्व, शुल्क, विक्री) विकास व्यवस्थापनका लागि आवधिक योजनाहरु बन्ने गरेका 	<ul style="list-style-type: none"> विविध कारणले कार्यक्रमहरुमा सक्रिय सहभागिता हुन नसक्नु त्यस खालको वातावरण र अशिक्षा र अज्ञानताको कारणले सहभागि हुन समस्या परेको कार्ययोजना र जानकारी नभएको भई लक्षित वर्गसम्म नपुगेको नीति छ त्यस अनुसार कार्यक्रम नहुनु र भए गरेका 	<ul style="list-style-type: none"> सक्रिय सहभागिताका लागि जिम्मेवारी बहन गर्न सकिने कार्यक्रमहरुमा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु (जस्तै- तालिम, गोष्ठी, छलफल, अन्तरक्रिया) आदिको आयोजन गर्नु र सहभागिता बढाउने । सचेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरुमा सक्रियतापूर्वक सहभागी हुने वातावरण सिर्जना गर्ने

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम र रणनीतिहरु
<p>छन्</p> <ul style="list-style-type: none"> नीति नियममा पारदर्शीता/सार्वजनिक सुनाइ हने गरेको, लेखापरीक्षण कार्यालयहरुमा अभिलेख रहने गरेका हाँसेर सेवा प्रदान गर्ने निर्णय गरिएको 	<p>कार्यक्रमहरुमा अनुगमन, मूल्याङ्कन भएपनि उपलब्धि नहुनु</p> <ul style="list-style-type: none"> संस्थागत विकास तथा सुशासन सम्बन्धी अवसर र सम्भावना हुँदा हुँदै पनि महिला सहभागिताको कमी 	<ul style="list-style-type: none"> दुवै स्रोतलाई लक्षित वर्गसम्म पग्ने खालका कार्यक्र तय गरी लागू गर्ने नीति, सशक्त रुपमा कार्यान्वयन गर्ने खालको बनाउनु पर्ने । महिला सहभागिताको वृ गरी उनीहरुमा सक्षमता बढाउने कार्य गर्ने ।

युवा तथा बालबालिका परार्श कार्यक्रमका सुभावहरु

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम तथा रणनीतिहरु
आर्थिक विकास		
<ul style="list-style-type: none"> कृषि व्यवसायमा युवाहरुलाई परिचालन गरी विदेश जान रोजगारीको वातावरण गर्न सकिने दुग्ध उत्पादनको लागि उन्नत जातका गाई (भैसी) पालनको सम्भावना मुख्य धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलको प्रवर्द्धन गरी जिल्लालाई विकास गर्न सकिने टिमुर, चालचिनी, अदुवा प्रशोधनका लागि मसल उद्योगको सम्भावना र चिउरी मिल मिनिहाइड्रो सञ्चालन गरी युवालाई संलग्न गराउन सकिने वेरोजगार युवाहरुलाई सहूलियत दरमा ऋण प्रदान गरी व्यवसायीमुखी बनाउन बैंक तथा सहकारी पर्याप्त मात्रामा छन् भिग्रीदेखि स्वर्गद्वारी केवलकार/चल्नेतार विमानस्थल प्युठानलाई सन् २०२० सम्म बालमैत्री जिल्ला घोषणा गर्ने अभियान सञ्चालन/बालबालिकाको क्षेत्रमा काम गर्न विभिन्न दातृ निकायको उपस्थितिले 	<ul style="list-style-type: none"> स्रोत साधन र बजेटको अभाव व्यवसायिक कृषिका लागि आवश्यक कुलो/नहरको अभाव वेचविखनका लागि बजारीकरणको समस्या, तथा दाना, घाँस, आधुनिक गोठसंगै प्राविधिक ज्ञानको कमि व्यवस्थित सडक तथा यातायात र राम्रो वासस्थानको अभाव प्रचार प्रसार तथा बजेटको समस्यासंगै परिषदबाट यस्ता कुराको विकासका लागि कुरा उठाई सम्बोधन गर्न अनुरोध गर्ने आवश्यक औजार नहुनु तालिमको आवश्यक हुन्छ । मसला तथा चिउरी उद्योग सञ्चालन गर्दा संकलनको समस्या स्रोत साधन प्राविधिक सीप तथा उपकरणको अभाव वेरोजगार यवा छनोट सत्यतथ्य छनोट गर्न नसक्नु/सामान्य युवाले ऋण प्राप्त गर्न नसक्नु आवश्यक प्राविधिक सीपको कमि जिल्लामा होटेल, उद्योग, यातायात घरदेखि अन्य काममा बालश्रम भएको माया, ममता, स्नेह बालबालिकाले पाउन नसकेको 	<ul style="list-style-type: none"> खेतीयोग्य फाटमा पलटिङ्ग रोकी योजनागत रुपले व्यवसायीमुखी कृषि तथा खेती गर्ने ठाउँको व्यवस्था मिलाउनु दुग्ध प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक ज्ञान, सीप तालिमसंगै प्रविधि कुराको जानकारी गराउने प्युठानको धार्मिक तथा पर्यटनको खास चिनारी केन्द्रिय स्तरसम्म लैजान पहल गर्ने यी उद्योग सञ्चालन गर्दा गरिहरका उद्यमीसंग परामर्श गर्ने अध्ययन अनुसन्धानसंगै आवश्यक संकलन केन्द्रको स्थापना गरिनुपर्ने लङ्खोला बाङ्गेसाल बीचमा रहेको माडीखोला/भिमुक खोलामा मिनिहाइड्रो पावर सञ्चालन गर्ने योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनुपर्ने वेरोजगार तथा पछाडि परेका युवालाई उत्पादन मुखी क्षेत्रमा लगानी गर्न सहूलियत दरमा ऋण उपलब्ध गराउनु पर्ने केवलकार तथा विमानस्थल निर्माण जिल्लाकै युवा वर्गको प्रतिनिधित्व गर्दै काम सञ्चालन गर्दा आवश्यक ज्ञान, सीप, तालिम दिनुपर्ने बालबालिकाको क्षेत्रमा भएका कानुनी कुराको कार्यान्वय तर्फ लैजान प्रोत्साहन गर्न बालबालिकाको पक्षमा छुटिएको

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम तथा रणनीतिहरु
<p>बालबालिकाको संरक्षण, वृद्धि विकास चेतनाको सम्भावना</p> <ul style="list-style-type: none"> आवश्यकता अनुसार बालगृह संगै बालविकास केन्द्रको स्थापनाको सम्भावना 	<ul style="list-style-type: none"> बालबालिका अरुको घरमा सरण पर्ने नेपाल सरकारको वजेटको कमि भवनको समस्या 	<p>वजेट सही ठाउँमा परिचालन गर्न पैरवी गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> बालबालिकाको लागि नेपाल सरकारको वजेट उपयुक्त मात्रामा लगानी गर्न सुझाव दिने आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा ध्यान दिने
सामाजिक विकास		
<ul style="list-style-type: none"> कृषि योग्य जमिन पर्याप्त मात्रामा भएको र सिचाईको प्रशस्त सम्भावना भएको जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, उपस्वास्थ्य चौकीको उपलब्धता जनसंख्या र पोषण सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था भएको महिला तथा बालबालिका कार्यालयको समन्वयबाट विभिन्न संघसंस्थाद्वारा कार्यक्रम हुनु समाज कल्याण सम्बन्धी नीति र कार्यक्रम तथा हुनु जिल्ला खानेपानी तथा सरसफाईको कार्यक्रम हुनु (जिल्ला सदरमुकाम सहित शहरी इलाका समेटिएका नगरपालिका हुनु) जिल्ला खेलकुद विकास समितिमा गठन हुनु र विभिन्न खेलकुद संघ सम्बन्धित कार्यक्रम सञ्चालन हुनु नेपाल सरकार मार्फत युवा स्वरोजगार कार्यक्रम लागु हुनु विभिन्न साँस्कृतिक भाषा र कला भएका मानिसहरुको जिल्लामा बसोबास हुनु केही साँस्कृतिक प्रतिष्ठानहरु गठन हुनु, साहित्यिक संस्थाहरु रहेका 	<ul style="list-style-type: none"> युवा पलायन व्यवसायीकरण हुन नसक्नु, उचित कार्ययोजना नहुनु विशेषज्ञ डाक्टरहरु जिल्लामा नबस्नु, स्वास्थ्य सम्बन्धी पर्याप्त उपकरणहरु नहुनु जनचेतनाको कमीले गर्दा कुपोषण र विकट इलाकामा जनसंख्याको वृद्धिदर बढ्दो सामान्य मानिसको पहुँचको कमि, महिला हिँसामा कमि नहुनु गाउँ समाजको युवाहरुमा कार्यक्रमको जानकारी नहुनु नगरपालिकाको कार्ययोजना बनि नसक्नु, आवश्यकता पहिचान हुनु नसक्नु (पानी, सरसफाई) खुला दिसामुक्त जिल्ला घोषणा भएपनि आवश्यक ठाउँमा सार्वजनिक शौचालयको अभाव हुनु पर्याप्त वजेटको अभाव र सरोकारवालाको समन्वयमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा युवा आकर्षणको कमि, गा.वि.स. स्तरका खेलकुद शीर्षकमा वजेट जानु तर सदुपयोग नहुनु युवा स्वरोजगार कार्यक्रमले लक्षित युवालाई आकर्षण दिन नसक्नु नेपाली भाषा बाहेक अन्य भाषा प्रयोग गर्नेहरुको स्थानका लागि संगठन नहुनु विभिन्न कला, संस्कृतिको प्रयोग नहुनाले लोप हुँदै जानु, वजेट अभावका कारण साहित्यिक 	<ul style="list-style-type: none"> प्राविधिक शिक्षालय (कृषि तथा पशु, निर्माण, सूचना प्रविधि विकास कार्यक्रम जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, उपस्वास्थ्य चौकीहरुमा पर्याप्त मात्रामा दक्ष विषयविज्ञ, उपकरणको उपलब्ध गराउने जनचेतनामूलक कार्यक्रम, सडक नाटक, पत्रपत्रिका र स्थानीय रेडियोबाट प्रशारण गर्ने लक्षित वर्गलाई समेत समेट्ने गरी कार्ययोजना बनाउने र कार्यान्वय गर्ने चेतनामूलक कार्यक्रम सहभागित गराउने र जानकारी गराउने सम्बन्धित कार्यालयले प्रत्येक गा.वि.स.को युवा प्रतिनिधिको रोहवरमा कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने वजेट व्यवस्थापन गरेर प्रत्येक गा.वि.स. जिल्लास्तरका खेलकुद प्रतियोगिताहरु सञ्चालन गरी युवा तथा बालबालिकालाई सहभागिता बढाउने जिल्लाका विभिन्न स्थानहरुमा भाषा, संस्कृति जगेर्ना गर्ने खालका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने पुस्तकालय, वाचनालय, प्रतिस्थान संग्राहालय स्थापना गर्ने विभिन्न स्थानमा साहित्यिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने पुराना मठमन्दिर संरक्षण गर्ने

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम तथा रणनीतिहरु
	संस्थाहरु क्रियाशिल नहुनु	
भौतिक विकास		
<ul style="list-style-type: none"> दिन प्रतिदिन घर निर्माण हुनु पूर्वपश्चिम राजमार्गलाई जिल्लाले वाटाशिल सडकले छोएको जिल्लाको अधिकांश गा.वि.स.मा सडक विस्तार भएको जिल्लामा विमानस्थल निर्माणको लागि पहल भइसकेको जिल्लामा १२ मेगावाट क्षमताको विद्युत आयोजना भएको उपल्लो भिष्मक, नौमुरे, लुङ्गबाट पनि विद्युत उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना वायु उर्जाको सम्भावना प्रशस्त भएको सौर्य उर्जा पनि जिल्लामा सञ्चालित जिल्लामा नेपाल टेलिकमको कार्यालय रहनु जिल्लामा ३ वटा एफ.एम. रेडियो र विभिन्न पत्रपत्रिका सञ्चालनमा रहेका बजार क्षेत्रमा इन्टरनेट/सूचना प्रविधिको व्यवस्था सात गा.वि.स.लाई समेटि जिल्लामा १ नगरपालिका घोषणा भएको जिल्लामा सार्वजनिक शौचालय र प्रतिकक्षालय निर्माण हुने 	<ul style="list-style-type: none"> उत्पादन मूलक जग्गाको नष्ट सडक साधुरो तथा जोखिमपूर्ण ग्रामिणसडक प्राविधिक रूपले नभएर, डोजर अपरेटर तथा स्थानीय व्यक्तिको डिजाइनमा निर्माण गरिएको जिल्लाका सबै क्षेत्रमा विद्युतीकरण नहुनु पर्याप्त जलस्रोत हँदाहुँदै पनि उत्पादन गर्न नसक्नु आवश्यकता अनुसार जिल्लामा सौर्य उर्जा र वायु उर्जाको स्थान छनोट गरी उत्पादन नहुनु जिल्लाको सबै स्थानमा सञ्चार सेवा नपुग्नु रेडियो सबै ठाउँमा नसुनिने, पत्रपत्रिका सहरमुखि मात्र भएको गाउँगाउँमा सूचना प्रविधिको पहुँच नहुनु नगरपालिका घोषणा भएता पनि शहर गाउँको भेद अत्याधिक हुनु आवश्यक ठाउँमा शौचालय नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> राज्य तथा स्थानीय तहमा व्यवस्थित वस्तीको लागि स्पष्ट नीति हुनुपर्ने भालुवाङ्ग, प्युठान, सडक फराकिलो बनाउने वजेट व्यवस्था हुनुपर्ने ग्रामिण सडकलाई जिल्ला सडक गुरुयोजना बनाई विस्तार गर्नुपर्ने सम्भावित विद्युत उत्पादन हुने स्थानमा विद्युत उत्पादनको लागि राज्यबाट वजेटको व्यवस्था गर्नुपर्ने प्युठानसँग नेशनल ग्रीप जोडिनु पर्ने वायुउर्जा र सौर्यउर्जा विसतारको लागि राज्य वा स्थानीय तहबाट सीप तथा प्रविधि हस्तान्तरण हुनुपर्ने टावरको विस्तार हुनुपर्ने, रेडियो, पत्रपत्रिका जनमुखि र सबैको पहुँचमा पुग्नुपर्ने ग्रामिण वस्तीमा पनि सूचना प्रविधि पुऱ्याउनु पर्ने (नगर विकास गुरुयोजना) स्थानीय तहबाट नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र रहेका सम्भावनाहरूलाई पहिचान गरी विकासका पूर्वाधार तयार गरिनुपर्ने
वन तथा वातावरण		
<ul style="list-style-type: none"> वनजन्य वस्तु, चिउरी, बाँस, अल्लो, जडिबुटि, टिमुर, दालचिनी, घाँस, काठ जस्ता स्रोतको प्रयोग गरी उद्यम व्यवसाय सञ्चालनका माध्यमबाट युवालाई रोजगार दिन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> वनजन्य स्रोत प्रयोग गरीसञ्चान गर्न सकिने कार्यक्रममा लगानी कम हुने तथा स्पष्ट नीति नहुनु स्थानीय स्तरमा स्थानीय वस्तुलाई महत्व नदिनु धेरै परिमाणमा उत्पादन हुन 	<ul style="list-style-type: none"> वनजन्य वस्तु प्रयोग गरी सञ्चालन गर्न सकिने उद्यम पहिचान तथा चेतनाका लागि उद्यमशीलता तालिमको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने उद्यम सञ्चालन गर्दा आवश्यक पर्ने मेसिन प्रविधिमा सहयोग

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम तथा रणनीतिहरु
<ul style="list-style-type: none"> नर्सरी तयारी गरी वृक्षारोपणका माध्यमबाट भू-संरक्षण तथा पानीका मुहान जोगाउन सकिने जलाधार व्यवस्थापन गरी खेतीयोग्य जमिन बचाउन सकिने/बाढी पहिरो नियन्त्रण गर्न सकिने पानीको मुहान संरक्षणबाट सिचाई गरी व्यवसायिक रुपमा नगदै बाली गर्न सकिने जलवायु परिवर्तनको अनुकूलन गर्नका लागि युवाहरुलाई परिचालन गर्न सकिने जलवायु परिवर्तनको अनुसन्धान गर्नका लागि युवालाई परिचालन गर्न सकिने विपद् व्यवस्थापनको कार्यक्रमहरुलाई कार्यान्वयन गर्न युवालाई परिचालन गर्न सकिने भ्यू टावर निर्माण गरी पर्यटन भित्र्याउन सकिने जसले गर्दा युवालाई रोजगार दिन सकिने पिकनिक स्पोर्ट तथा पार्कको निर्माण गरी युवा परिचालन गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> नसक्दा वस्तुको लागत बढी भई प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्नु तथा उपभोक्ताले महङ्गो भनी अन्य उत्पादकको विकल्प खोज्नु युवाहरुमा भू-संरक्षण तथा जलाधार संरक्षण गरी आत्मनिर्भर बन्न सकिन्छ, भन्ने चेतनामा कमि हुन जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी युवाहरुमा ज्ञान नहुनु युवाहरु जलवायु परिवर्तन अनुकूलनको विषयमा प्रत्यक्ष फाइदा महसुस नगर्दा चासो नदिनु युवा परिचालन गरी विपद् व्यवस्थापन गर्न सम्बन्धित पक्षको ध्यान नजानु विपद् व्यवस्थापनका कार्यमा संलग्न इच्छुक युवाहरुको कमि हुनु भ्यू टावरको आवश्यकता तथा महत्वको बोध गराउन नसक्नु युवाहरुलाई भ्यू टावर तथा भू व्यवस्थापनको माध्यमबाट रोजगार प्राप्त हुन्छ, भन्ने चेतनामा कमि नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> गर्नुपर्ने उच्चम व्यवसाय गर्नका लागि आवश्यक कर्जाको व्यवस्था तथा पहुँच वृद्धि गर्नुपर्ने वस्तु बजारीकरणका लागि आवश्यक कार्यक्रमको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने उच्चम सफल नभएसम्म नियमित अनुगमन गरी व्यवसायिक परामर्श तथा समस्या समाधानका लागि थप कार्यक्रमको व्यवस्था गर्नुपर्ने स्थानीय वस्तुको प्रयोग गर्ने वातावरण तयार गर्न स्थानीय वस्तुको महत्वको बारेमा गोष्ठि तथा सचेतना मूलक कार्यक्रमको व्यवस्था गर्नुपर्ने भ्यू टावर निर्माणमा लगानी गर्नुपर्ने युवालाई नर्सरी तयारीका लागि तालिम व्यवस्था गर्नुपर्ने नर्सरीबाट उत्पादित वेर्ना सदुपयोग सम्बन्धी कार्यक्रम गर्नुपर्ने नगदेवाली सञ्चालनका लागि तालिम तथा आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने युवाहरुलाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि जनचेतनामूलक तालिमको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने अनुसन्धानकर्ता निर्माण गर्न युवाहरुलाई आवश्यक सीपको व्यवस्था गर्नुपर्ने विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना जगाउने युवालाई तालिम दिनुपर्ने तालिम प्राप्त युवालाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना जगाउने कार्यक्रममा परिचालन गर्नुपर्ने भ्यू टावरमा अवलोकनका लागि आउने पर्यटकलाई सेवा सुविधा दिन आवश्यक पूर्वाधार तयार गर्नुपर्ने । जसमा युवालाई परिचालन गर्नुपर्ने

संभावना तथा अवसरहरु	समस्या तथा चुनातीहरु	प्रमुख कार्यक्रम तथा रणनीतिहरु
		<ul style="list-style-type: none"> • भ्यू टावर बनाउन सकिने स्थान तोक्री भ्यू टावर निर्माणको आवधिक योजना तयार गर्नुपर्ने • पिकनिक स्पोर्ट तथा पार्क स्थान तोक्री त्यसको व्यवस्थापनमा लागनी गर्नुपर्ने
• संस्थागत विकास तथा सुशासन		
<ul style="list-style-type: none"> • सहज उपस्थिति (विभिन्न GO/NGO युवाको संस्थाहरु) • युवा नीतिद्वारा निर्दिष्ट • युवा स्वरोजगार सम्बन्धी कार्यक्रम • युवा भूमिका अपरिहार्य हुनु महसुसीकरण • स्थानीय रुपमै सार्वजनिक परिक्षण तथा सुनुवाई • लैङ्गिक विभेद तथा जातीय विभेद अन्त्यमा राज्यद्वारा निर्दिष्ट • सम्पूर्ण दातृ निकाय हुनु 	<ul style="list-style-type: none"> • आर्थिक अभाव • क्षमता विकास • कार्यलय व्यवस्थापन • स्थानीय विकास तथा विभिन्न GO/NGO ले सम्भावना • IPC मा सहभागिता • समुदाय युवा उपस्थिति न्यून हुनु • वेरोजगारी/कुलत • समयमै जानकारी नहुँदा जानकारी संकलन अभाव • औपचारिकतामा सीमित • समाजमा अहिले पनि राज्यको नीति पालना नभएको • लक्षित वर्गसम्म नपुग्नु 	<ul style="list-style-type: none"> • क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रम • संस्थागत आयआर्जन सम्बन्धी कार्यक्रम • नियमित सम्पर्क/समन्वय • गाविसनगरपालिका र इलाका तहमा सञ्जाल विस्तार • नीतिगत रुपमा बजेट व्यवस्थापन • नीतिद्वारा नै तोकिएको अवस्था • VDC/MU/DDC ले IPC मा बेलाउने अवस्था (RVC) • युवाका स्वरोजगारका आयआर्जन तथा चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने • UG/WCFमा प्रतिनिधित्व हुने अवस्था • सुशासन सम्बन्धी विभिन्न चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन • LPP बारे चेतना अभिवृद्धि • विभिन्न प्रकारका सशक्तिकरण कार्यक्रम सञ्चालन • तोकिएको प्रत्येक तहमा संलग्नता • सही छात्रवृद्धि नहुनु • बाल आश्रम, बालमजदुरी, बालविवाह • अपाङ्गताको सही पहिचाहन • बालमैत्री कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने • बालविकास केन्द्रलाई बढी प्राथमिकता दिने

निष्कर्ष

आवधिक जिल्ला विकास योजना समावेशी, वस्तुपरक र नतिजामूलक हुनु पर्दछ । यसले जिल्ला विकासका स्थानगत विशेषता र जिल्लावासी विशेष गरी लक्षित क्षेत्र र वर्गका समस्याहरुलाई सम्बोधन गरी जिल्ला विकासका प्रयासरुलाई दिशाबोध गर्न सक्नु पर्दछ । भौगोलिक रुपमा जिल्लाभन्दा तल्लोतहसम्म पुगेर सम्बन्धित क्षेत्र बासिन्दा र जिल्लाको विकासमा विशेष महत्व राख्ने बालबालिका, महिला, युवा तथा लक्षित समूहसँग परामर्श गरी आगामी आजिवियोलाई अझ समावेशी, नतिजामूलक,

यथार्थपरक बन्नाउन सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । क्षेत्रीय परामर्श कार्यक्रमबाट प्राप्त सुझाव तथा निचोडलाई आजिवियो तर्जुमा प्रक्रियामा विशेष ध्यान दिनु आवश्यक देखिन्छ ।

अनुसूची २ : आजिवियो अद्यावधिक कार्यको भलकहरु

